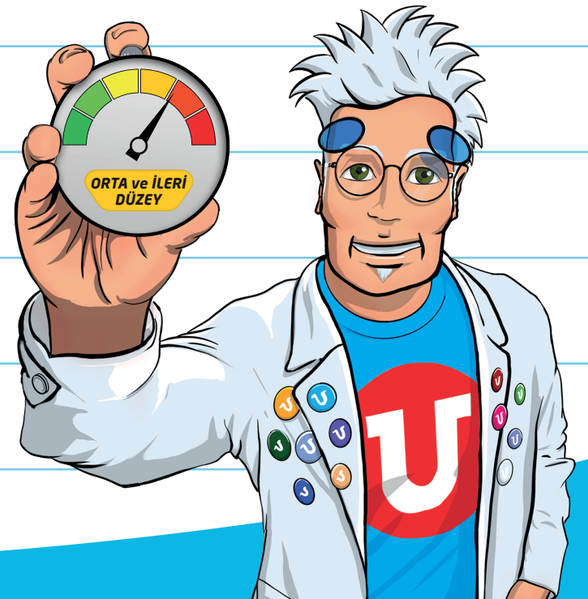
1.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

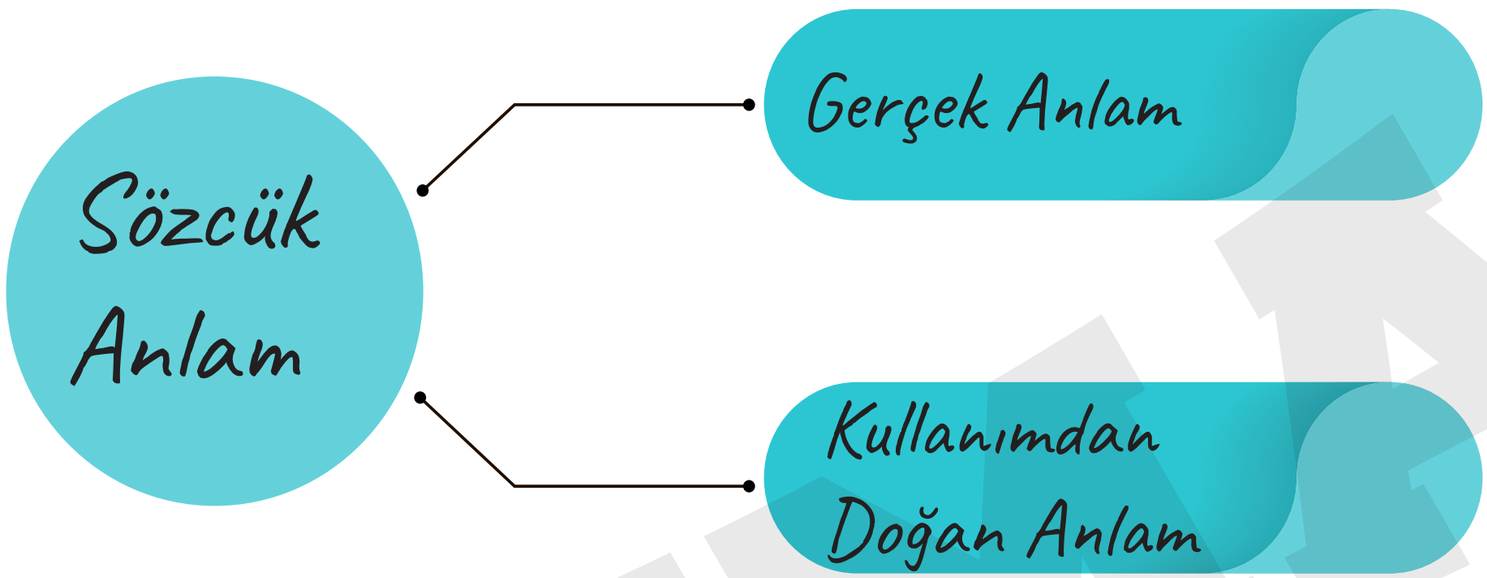
Gerçek-Mecaz-Yan-Terim Anlam

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SÖZCÜK ANLAM

Sözcük: Anlamı olan, cümle kurmaya yarayan ses ya da ses topluluğudur.

Sözcük Anlam: Bir sözcük okunduğunda ya da işitildiğinde o sözcüğün zihinde yarattığı tasarım ve çağrışımların tümüdür.

1. GERÇEK ANLAM:

- Sözcüğün türetildiğinde edindiği ilk anlamdır, doğuş anlamıdır.
- Sözcüğün aklımıza gelmesi gereken ilk anlamıdır.

Örnek

- Burnundan ameliyat oldu.

2. KULLANIMDAN DOĞAN ANLAMLAR:

Sözcükler kullanıldıkça yeni yeni anlamlar kazanırlar.

Gerçek Anlama Bağlı Yan Anlam

- Bir sözcüğün gerçek anlamdan hemen sonra şekil ve işlev benzerliğine dayanarak kazandığı yeni anlamıdır.

- Bir sözcüğün birden fazla yan anlamı olabilir.

Örnek:

- Ayakkabımın burnu açıldı.

Mecaz Anlam:

- Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak yepyeni bir anlam kazanmasıdır.
- Mecaz anlamda sözcüğün gerçek anlamıyla anlam ilgisi tamamen zayıflar.
- Bir sözcüğün birden fazla mecaz anlamı olabilir.

Örnek:

- Burnundan yanına varılmıyor.

★ UYARI:

➜ Burnundan ameliyat oldu.

➜ Ayakkabımın burnu açıldı.

➜ Burnundan yanına varılmıyor.

★ Bu örneklerden yola çıkarak şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

➜ Bir sözcük gerçek anlamıyla somutken bir cümlede yeni bir anlam kazanmasına rağmen somut olma özelliğini sürdürüyorsa yan anlam kazanmış demektir.

➜ 2. Bir sözcük gerçek anlamıyla somutken bir cümlede yeni bir anlam kazanarak soyut bir kavramı karşılamışsa mecaz anlam kazanmış demektir.

Terim Anlam:

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklerdir.

Örnek:

➜ Yarımadanın burnuna oturmuş, gelen geçen gemileri izliyordum.

HAYDİ, SÖZCÜKLERDE UZMANLAŞALIM!

Örnekler

➜ Balkondaki masa ve sandalyeleri bahçeye taşıdık.

➜ Yasalara göre, ruhsatsız silah taşımak suçtur.

➜ Evin çatısını taşıyan tahtalar çürümüştü.

➜ Köye su taşıyan borular yenileneceği için susuz kalacağız.

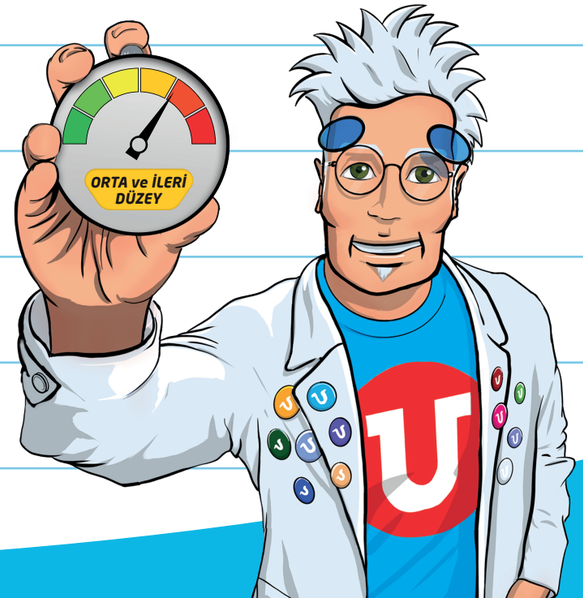
➜ Bir evin sorumluluğunu taşımak sanıldığı kadar kolay değil.

1.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Sözcükte Anlam Olayları

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SÖZCÜKTE ANLAM OLAYLARI (AKTARMALAR)

Anlam Aktarmaları (DEYİM AKTARMASI)

- Benzetmenin ileri bir aşamasıdır.
- Anlatıma güç kazandırır.
- Genellikle yakıştırma yoluyla yapılır.

Şu şekillerde oluşturulabilir:

★ Gerçek anlamı somut olan bir sözcük, somut bir anlam kazanabilir(yan anlam)

Örnek:

➜ Denize dalayım mı?(Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek)

➜ Dükkandan içeri daldık.(Bir yerin içine girmek)

★ Gerçek anlamı somut olan bir sözcük soyut bir anlam kazanabilir. (Mecaz)

Örnek:

➜ Elinde hafif bir çanta vardı. (tartıda ağırlığı az gelen, ağır karşıtı)

➜ Çok hafif tavırları vardı. (ciddiyetsiz, ağırbaşlı olmayan, hoppa)

★ Organ adları, vücutla ilgili sözcükler doğaya aktarılabilir.

Örnek:

➜ Makinenin kolunu hızla çevirdi.

➜ Masanın ayağı kırılmış.

★ İnsana özgü bir nitelik, insan dışındaki bir varlığa aktarılabilir.(Kişileştirme)

Örnek:

➜ Bu yorgun evler sırt sırta vermiş, sokağın sakinlerini izliyordu.

➜ Sonbaharda hüzünlenir ağaçlar.

★ Doğayla ilgili sözcükler insana aktarılabilir.

Örnek:

➜ Tilkiye bak sen, hepimizi kandırmaya çalıştı.

★ Doğadan doğaya aktarma yapılabilir.

Örnek:

➜ Ay, zeytin ağaçlarının arasından damlıyordu.

➜ Bir aslan miyav dedi, minik fare kükredi.

★ Duyular arası aktarma yapılabilir

Örnek:

➜ Keskin bir çığlık gecenin sessizliğini bozdu.

➜ Ne tatlı gülümsüyorsun.

UYARI: Sözcükler, içinde bulunduğu cümledeki kullanıma göre anlam kazanırlar. Bu yüzden bir sözcüğün anlam özelliği, içinde bulunduğu cümleye göre şekillenir. Bir sözcük, bulunduğu cümleden bağımsız düşünülemez. Bu yüzden bir sözcüğün anlamını belirleyebilmek için içinde bulunduğu cümle bağlamında düşünülmesi gerekir.

Ad Aktarması (MECAZİ MÜRSEL)

Benzetme amacı olmadan, anlam ilgisi yoluyla bir kavramı başka bir kavram yerine kullanmaktır.

Örnek

- Tabağını bitirmeden masadan kalkmak yok.
- Ankara ve Moskova'nın bu olaya yaklaşımları farklı.
- Meclis iki aylık tatilden sonra bir araya geldi.
- Kar yağışı nedeniyle üç gün okul yok.
- Kitabevinin raflarında her zaman Orhan Veli'yi görebilirsiniz.
- Bu dergide güçlü kalemler bir araya gelmiş.

Dolaylama:

Bir sözcükle anlatılabilecek bir varlığın, kavramın birden fazla sözcükle anlatılmasıdır.

Örnek:

- beyaz perde: sinema,
- kara elmas: kömür,
- file bekçisi: kaleci vb.

Güzel Adlandırma:

Hoşa gitmeyen durumların, kavramların daha güzel sözcüklerle ifade edilmesidir.

Örnek:

- *kötü hastalık:* kanser,
- *vefat etmek:* ölmek,
- *ölüyü gömmek:* defnetmek vb.

Dokundurma (İğneleme-Tariz):

Bir sözcüğün, tam karşıtını düşündürecek şekilde kullanılmasıdır.

Örnek:

➜ O kadar başarılıdır ki(!) her yıl bütünlemeye kalır.

Kinaye:

Bir sözcüğün, sözün hem gerçek hem mecaz anlamını düşündürmesidir.

Örnek:

➜ Şu karşıma göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın?

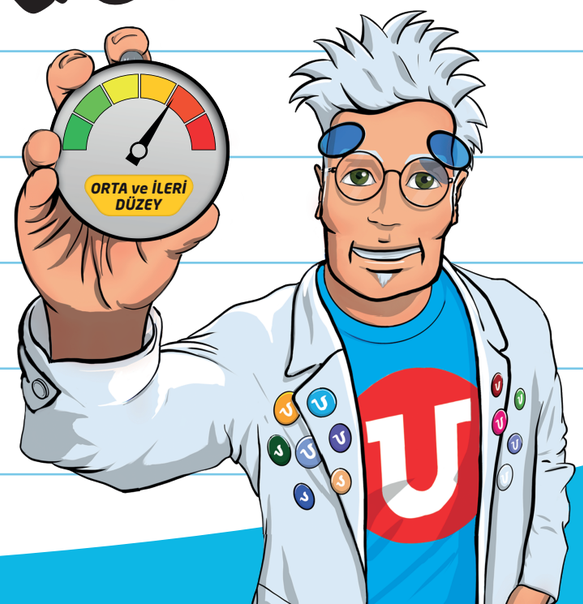
1.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yakın - Karşıt - Sesteş Anlamlı Sözcükler

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİSİ

- Eş Sesli Sözcükler
- Eş Anlamlı Sözcükler
- Yakın Anlamlı Sözcükler
- Karşıt Anlamlı Sözcükler

Eş Sesli Sözcükler

- Sesçe bir, anlamca ayrı sözcüklerdir.
- Yazılışları aynı, anlamları tamamen farklıdır.
- Eş sesli sözcükler, sözlüklerde Romen rakamıyla ayrı ayrı gösterilir.

★ **UYARI:** Bir sözcüğün mecaz anlamlısı o sözcüğün sesteşi olamaz. Sözcüklerin sesteş olabilmesi için birinin diğerine kaynak olmaması, birbirinden tamamen bağımsız olmaları gerekir.

★ **UYARI:** yar-yâr gibi düzeltme işaretiyle birbirinden ayrılan sözcükler birbirinin sesteşi değildir. Bunlarda eş seslilik aranmaz.

Örnek: kara

➜ Buraya karadan da ulaşım var.

Kara(I): Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

➜ Kara çarşaflı bir kadın yanımıza doğru geliyordu.

Kara(II): En koyu renk, siyah; ak, beyaz karşıtı

➜ Kara haberi alır almaz yola çıktı.

Kara: mec. Kötü, uğursuz, sıkıntılı

Eş Anlamlı Sözcükler:

➜ Yazılışları farklı olduğu hâlde aynı anlamı karşılayan sözcüklerdir.

Örnek:

➜ Eserlerinde/yapıtlarında doğayı ele almış.

➜ Bu davranışın etik/ ahlaki değil.

Yakın Anlamlı Sözcükler:

➜ Anlamca yakın olmasına rağmen tam olarak birbirinin yerini tutmayan, aralarında küçük de olsa anlam farklılığı bulunan sözcüklerdir.

Örnek:

➜ Başının ağrısına dayanamayıp ağrı kesici içti. (ağrı: Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı)

➜ Dizindeki sızılar yağmurla birlikte arttı. (sızı: Hafif ve ince ağrı)

➜ Şunları seçin, ayırın.

Karşıt Anlamlı Sözcükler:

➜ Sözcüklerin birbirinin karşıtı olan kavramları karşılaması olayıdır.

★ UYARI: Her sözcüğün karşıtı yoktur.

★ UYARI: Olumsuzluk, karşıtlık değildir.

Örnekler:

➜ İyi ile kötü bir olmaz.

Soğuk ve sıcak içecekler dişlerimize zarar verir.

➜ Benimle gel.

Benimle gelme. (olumsuz)

Onunla git. (karşıt)

➜ Çay şekerli.

Çay şekersiz. (olumsuz)

➜ Çalışkanım.

Çalışkan değilim. (olumsuz)

Tembelim. (karşıt)

★ **UYARI:** Karşıtlıklar, karşıt çağrışımlar içeren sözler de sorularda yoklanan bilgilerdendir.

Örnek:

➜ Beni tek odalı köy yapısı kulübesine götürdü
En soylu yoksulluğun toprak döşeli sarayına

➜ Zamanı onda yitirdim ben
Yitik zamanlara onda eriştim

Örnek

- Sorularda "karşıtlıktan yararlanma" ifadesi kullanılabilir. Bu ifadenin varlığını doğrulayan cümle şu şekildedir:

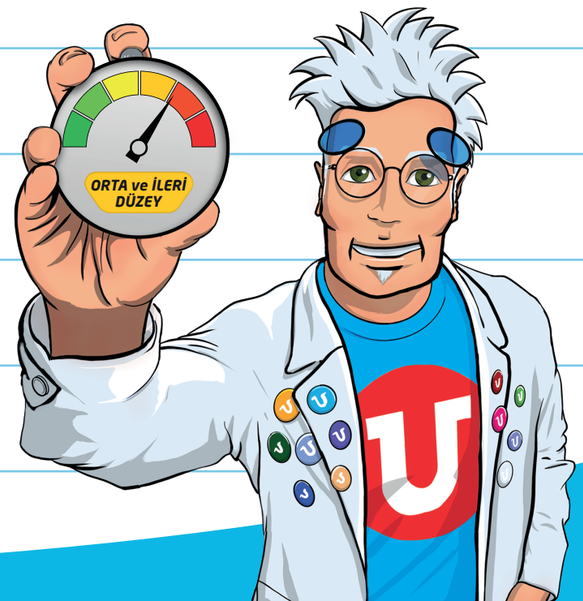
- Çalışmaya göre çarşamba günü enerji düzeylerinin dibe vurması, iş stresinin tavan yapması ve ev işlerinin biriktiği hafta sonundan kalan yorgunluğun tüm etkisini göstermesi sonucu kadınlar kendilerini yaşlı hissediyorlar.

1.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

İkilemeler - Deyimler

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SÖZ ANLAM

Söz:

➜ İki ya da daha çok sözcüğün öbekleşerek oluşturduğu sözcük grubuna denir.

Sözün Anlamı:

➜ Yargı bildiren ya da bildirmeyen bir sözün; kullanıldığı cümlede, paragrafta uyandırdığı tasarımların, çağrışımların tümüne sözün anlamı denir.

İkilemeler

- İki sözcükten oluşur.
- Cümleye farklı anlamlar katar.
- "gitgide" gibi kimi örnekler hariç ikilemeler ayrı yazılır.
- Aralarında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz.
- Cümlede isim, sıfat, zamir gibi farklı görevler üstlenebilir.

Örnekler:

- Aylar sonra uzun uzun konuşma fırsatımız oldu.
- Evde ses seda kesilmişti.
- Doğru dürüst konuşamadık bile.
- İyi kötü geçinip gidiyoruz.
- Eski püskü eşyalarından vazgeçemiyor.
- Resimde eciş bücüş bir adam vardı.

Deyimler:

- Anonimdir.
- Kalıplaşmıştır.
- Gerçek anlamını yitirip mecazlaşmıştır. Gerçek anlamıyla düşünüldüğünde saçmadır.
- Öğüt vermez, durumu ifade eder. Bu yönüyle atasözlerinden ayrılır.

★ **Soru Tarzı:** Aşağıdakilerden hangisinde altı çizili söz deyim değildir?/deyimdir?

➜ Çenesi düştü bu adamın, saatlerce konuşur artık.

➜ Otobüste uyuyan yolcunun çenesi düştü.

★ **Soru Tarzı:** Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklayıcısıyla birlikte verilmiştir?/verilmemiştir?

Örnek:

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde cümlede kullanılan deyimin açıklaması yoktur?

A) Onu birden karşımda görünce çok şaşırdım, gözlerime inanamadım.

B) Hazırlanan taslağı henüz iyice incelemedim, ona şöyle bir göz attım.

C) Konuşmasında, dinleyicilerin ilgisini çekmeyen, konu dışı gereksiz şeyler söyledi, ağız kalabalığı etti.

D) İşe başlamadan önce deneyimli kişilerin görüşlerini sormalı, onların fikrini almalısın.

E) Bu konu üzerinde günlerce çalıştı, sonunda işin üstesinden geldi.

UYARI: Deyimin açıklayıcısıyla birlikte verilmesi, deyimdeki durumun gerekçesinin belirtilmesi demek değildir. Deyimin açıklayıcısı, onun ne anlama geldiğini belirten sözdür. Deyimin, deyimler sözlüğünde belirtilen karşılığıdır.

NOT 1: Deyimin, bulunduğu cümlenin anlamına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğu nedenidir.

Örnek:

➜ Bu işi de tereyağından kıl çeker gibi güçlükle halledebildik.

NOT 2: Deyimin kalıplaşmış yapısının bozulması, anlatım bozukluğu nedenidir.

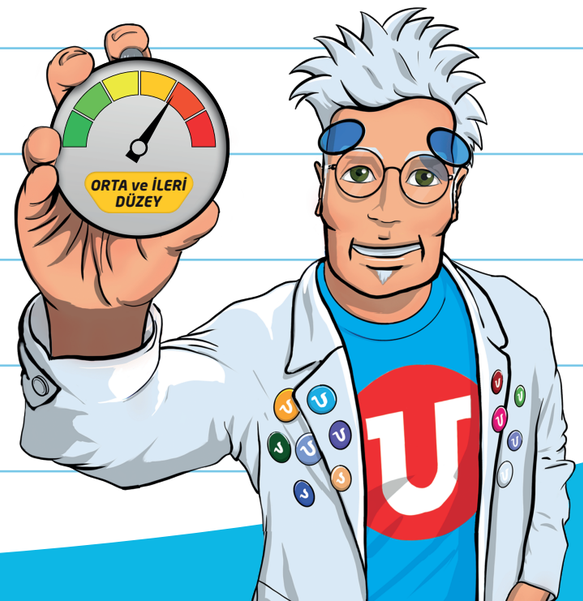
Örnek:

➜ Sabahtan beri bir şey yemedim, karnım zil çalıyor.

1.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Kalıplaşmamış Mecazlı Söz

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ

➜ Bu tip sorularda parça içinde bir sözün altı çizilir ve bu sözün cümleye kattığı anlam sorulur. Altı çizili söz mecaz anlamlıdır. Bu sözün anlamını yorumlayabilmek için gerçek anlamıyla bağ kurularak düşünülmelidir.

Örnek:

Her sanatçı, hayatının bir döneminde kendi avucundan içtiği suyun tadına varana kadar başka sanatçıların avucundan bir yudum da olsa su içmiştir.

Kendi avucundan su içmek :

Örnek:

"Akıllı uslu" insanların oturmuş dünyalarında, gerçeğin tek tanımı üzerinde anlaşma sağlanamaması belki de, "hakikat"in yalnızca aklın karşı kıyısına geçmiş insanların kavrayacağı türden bir gerçeklik olmasından kaynaklanıyordur, kim bilir?

Aklın karşı kıyısına geçmiş insan :

Örnek:

Caz ve sinema, yirminci yüzyılda, aşağı yukarı aynı dönemlerde yükselen iki ayrı sanat dalı. Ama bunlar hiçbir zaman birbirine teğet geçmedi. Bir yandan caz müzisyenleri sinemada boy gösterdi öte yandan beyaz perdeden caz tınıları yükseldi.

Sinema ve cazın birbirine teğet geçmemesi :

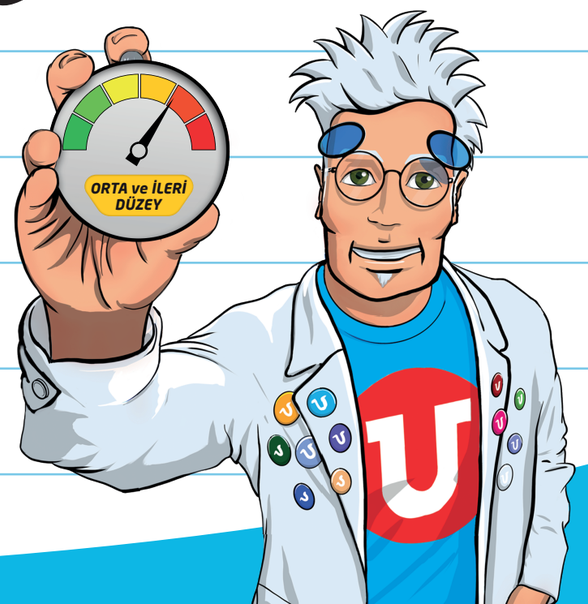
2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yorumu - Atasözü - Anlamca Yakın ve Çelişen Cümleler

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

CÜMLE YORUMU

Cümlede Vurgulanmak İstenen Düşünce / Anlamca Yakın Cümleler:

Örnek:

➜ Şiire genç bir şair gibi başlamak, yaşlı bir şair gibi onu sürdürmek gerekir.

Örnek:

İnsanlar, yükseğe çıktıkça pantolonlarındaki yamanın görünme ihtimali artar." **Cenap Şehabettin**

Cümlede anlatılmak istenen :

Anlamdaş(Aynı Anlamlı) Cümleler:

Örnek:

➜ Onunla görüşmeliyim.

➜ Onunla görüşmem gerek.

➜ Onunla görüşmek zorundayım.

Yakın Anlamlı Cümleler:

Örnek:

Bir ağaçta gül de biter diken de.

Anlamca aynı doğrultuda olan atasözü :

Anlamca Çelişen Cümleler:

Örnek:

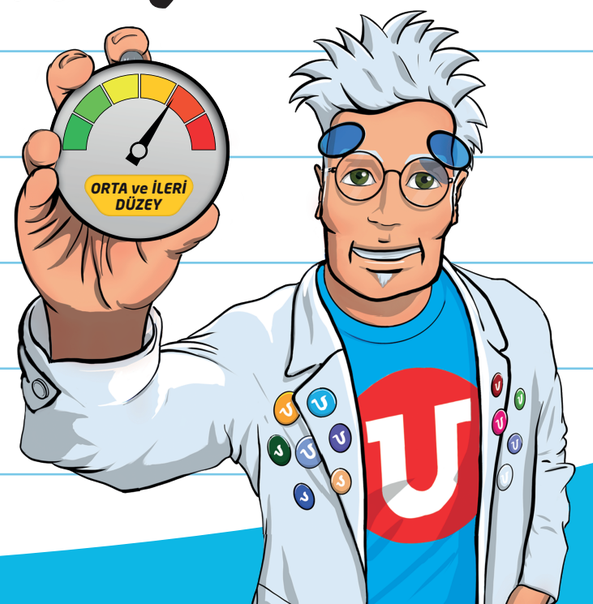
➜ Şiiri şiir yapan konusu değil biçim özellikleridir.

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Öznellik ve Nesnellik - Doğrudan ve Dolaylı Anlatım

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ANLATIMDA NESNELLİK VE ÖZNELLİK

Nesnel Anlatım:

- Kişiden kişiye değişmeyen, doğruluğu veya yanlışlığı kanıtlanabilir yargılar içerir.
- Kişisel görüş içermez.
- Değerlendirme içermez.
- Yorum içermez.

Öznel Anlatım:

- Kişiden kişiye değişen, yargılar içerir.
- Kişisel görüş içerir.
- Değerlendirme içerir.
- Yorum içerir.
- Kanı niteliğindedir.

Örnek:

(I) Bodrum Kalesi, avlularında binbir çeşit çiçek ve kuşla ziyaretçilerini karşılıyor.

(II) Kalenin dört kulesi günümüze kadar sağlam kalmış.

(III) Bu kalede tarih, gözler önünde canlanıyor; ziyaretçileri sarıp sarmalıyor, yüzyıllar ötesine götürüyor.

(IV) Geçmiş yüzyılların tanrıçaları, kraliçeleri, şövalyeleri, gemicileri birer birer ayağa kalkıyor.

DOĞRUDAN - DOLAYLI ANLATIM:

Doğrudan Anlatım:

- Alıntı bir sözün hiçbir değişikliğe uğramadan aktarılmasıdır. Bu tip anlatımlarda alıntı söz genellikle tırnak içindedir. Ayrıca bu anlatımlarda "de"- fiilinin çekimli hâlleri olan "dedi, diyor, demiş" gibi ifadeler kullanılır.

Örnek:

➜ Odaya giren adam sekretere: "Müdürle görüşmek istiyorum."dedi.

➜ Odaya giren adam sekretere, müdürle görüşmek istiyorum, dedi.

Dolaylı Anlatım:

➜ Başkasına ait bir sözün tırnak içine alınamayacak biçimde, küçük değişikliklerle aktarılmasıdır. Dolaylı anlatımda "söyledi, ifade etti, belirtti" gibi sözcükler kullanılır.

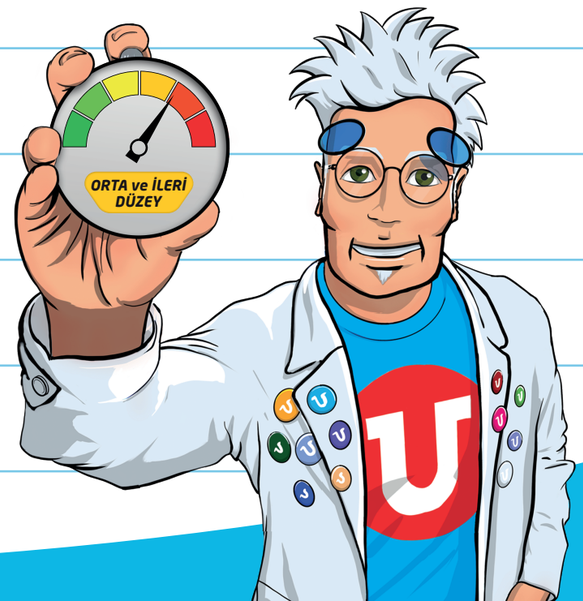
Örnek:

➜ Odaya giren adam sekretere müdürle görüşmek istediğini söyledi.

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Kavramlar - I

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

CÜMLEDE KAVRAMLAR- I

- ÜSLUP- İÇERİK
- ELEŞTİRİ
- DEĞERLENDİRME
- KARŞILAŞTIRMA

İçerik:

- Ele alınan konudur.
- "Bu cümlede ne anlatılıyor?" sorusunun yanıtıdır.

Örnek:

- Usta yazar, son romanında genç bir avukatın aldığı bir dava sürecinde yaşadığı ilginç olayları anlatıyor.

Üslup:

- Konunun ele alınış tarzıdır.
- "Bu cümlede konu nasıl anlatılıyor?" sorusunun yanıtıdır.
- "Tarz, teknik, anlatım, dil, ifade" gibi sözcükler üslup cümlelerinde ipucu olarak kullanılabilir.

Örnek:

- Usta yazar, son romanında konuları ince ince işlemiş, olayları detaylı bir biçimde ele almış, yer yer ironik bir söylem yeğlemiştir.

Örnek:

(I) Sanatçı, bütün yapıtlarında öne sürdüğü görüşleri aracılığıyla "Doğu ve Batı arasında köprü kuruyor."

(II) Ancak onun yapıtları, bunun çok ötesinde bir nitelik taşıyor.

(III) En başta insanın içsel çelişkilerini ustaca betimliyor.

(IV) Yaşamın karmaşıklığının, çeşitliliğinin yorulmak bilmez bir tanığı bu yapıt.

(V) Batı'nın postmodern roman tekniğini ve Doğu'ya özgü geleneksel anlatım biçimlerini bir potada eritiyor.

Eleştiri:

- Bir yapıtın, sanatçının, konunun doğru ve yanlışlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işine eleştiri denir. Ele alınan yapıt-sanatçı-konunun beğenilen yönlerinin ortaya konmasına olumlu eleştiri; beğenilmeyen, yanlış yönlerinin ortaya konmasına olumsuz eleştiri denir.
- Kimi yargılarda, sözü edilen şeyin hem beğenilen hem beğenilmeyen yönleri belirtilir yani hem olumlu hem olumsuz eleştiri birlikte verilir.

Örnek:

(I) Yazar, son yıllarda sıklıkla ele alınan konulara farklı bir açıdan yaklaşmış, müzik bilgisiyle zenginleştirmiş eseri.

(II) İnceliklerle dolu bu romanın sonu biraz heyecan verici olabilirdi.

(III) Ayrıca bazı karakterler kurguya katkıda bulunmadıkları hâlde yer tutuyorlar.

(IV) Natalie'nin daha önemli bir rol oynayacağını sanıyor okur ama o, işlenmemiş bir karakter olarak kalıyor.

Değerlendirme:

- Değerlendirme "bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini; bir şeyin değerini saptamak" demektir. Değerlendirme cümleleri yoruma dayalı olduğu için bu tip cümleler aynı zamanda öznel yargı örneğidir.

Örnek:

(I) Yazar, herhangi bir sanatsal ilke ve kurala bağlı kalmadan, aklına esen her şeyi olduğu gibi romanına aktarmıştır.

(II) Yaşamı boyunca beş roman, yüz öykü yazmış, Fransız ve İngiliz yazarlarından birçok çeviri yapmıştır.

(III) Öykü ve romanlarında gerçekçilik akımının ilkelerine, kurallarına sık sıkıya bağlı kalmış, bu akımın en güzel örneklerini ortaya koymuştur.

Karşılaştırma:

- İki varlık, iki kavram arasındaki benzer ya da farklı nitelikleri bir arada vererek düşünceyi belirtmektir.

- Karşılaştırma cümlelerinde karşılaştırılan iki varlık, kavram-şey ve karşılaştırma yönü bulunmalıdır. Bunlardan herhangi biri eksik olursa cümlede karşılaştırma anlamından söz edilemez.

- Örneğin, "İzmir Aydın'dan büyüktür." cümlesinde "İzmir" ve "Aydın", "büyüklük" açısından karşılaştırılmıştır. Bu cümlede hem karşılaştırılan iki şey, hem de karşılaştırma yönü vardır.

Örnek

➜ (I) Mars gezegeni, büyüklük bakımından Dünya'mızın yaklaşık yarısı kadar.

(II) Yüzey yapısı da Dünya'mızın kayalık bölgelerine benzer.

➜ Mimar Sinan da insanda derin saygı uyandıran Osmanlı saltanatının en büyük şahsiyetlerinden biridir.

Örnek:

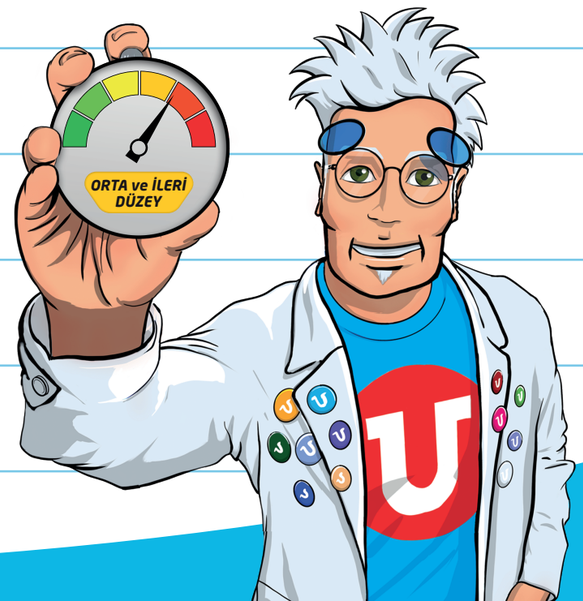
(I) Mezarda normal insan boyutlarında yapılmış askerler, savaş atı ve hayvan heykelleri vardı.

(II) Her biri ötekinden farklı olan bu heykeller, olağanüstü güzellikteydi ve gerçek gibiydi.

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Kavramlar - II

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

KESİNLİK:

➜ Kesin "kuşku ve duraksamaya yer bırakmayan" demektir. "Kesinlik" ise "kesin olma durumu" demektir.

Örnek:

(I) Dünyada 10.000 dolayında kuş türü var.

(II) Bunların 6.600'den fazlası hızla azalmakta.

(III) 1000'e yakın kuş türü ise yok olma tehlikesiyle karşı karşıya.

(IV) Dünyadaki kuş türlerinden 513'ü yalnızca Türkiye'de yaşıyor.

Örnek:

(I) Dünyada 10.000 dolayında kuş türü var.

(II) Bunların 6.600'den fazlası hızla azalmakta.

(III) 1000'e yakın kuş türü ise yok olma tehlikesiyle karşı karşıya.

(IV) Dünyadaki kuş türlerinden 513'ü yalnızca Türkiye'de yaşıyor.

Tahmin:

➜ "Yaklaşık olarak değerlendirme, oranlama, usa, sezgiye ya da kimi verilere dayanarak gelecek bir şeyi, olayı kestirme" demektir.

Örnek:

➜ Gözlerinden okunuyor, beni seviyorsun.

➜ Zannederim / Sanırım sınava girmeyecek. Sınıfı geçmiş olmalı / olsa gerek.

➜ Bölgedeki kalıntılar, burada eski bir medeniyet merkezi olduğu düşüncesini kuvvetlendiriyor.

Örnek:

(I) Bebek bir filin boyutlarında olduğu sanılan mamutun, günümüzden 3,5 milyon yıl önce yaşadığı belirlendi.

(II) D. Bate tarafından 1904 yılında yine Girit'te bulunan diş fosilinin fillerin atasına ait olduğu sanılıyordu.

Olasılık:

➜ Olasılık "bir şeyin olabilmesi durumu, olabilirliği" demektir.

Örnek:

➜ Bu gün dışarı çıkabilirim.

➜ Belki bugün dışarı çıkarım.

Örnek:

(I) Bu bölgede binlerce yıl önce büyük bir heyelan yaşanmış.

(II) Bunun sonucu olarak Sülüklügöl oluşmuş.

(III) Çevresindeki orman nedeniyle gölün suyu orman yeşili renginde.

(IV) Bu doğa harikasının günümüze kadar gelmesi, belki de eski bir tarihe sahip olmasının bir sonucudur.

Ön Yargı:

➜ Ön yargı *"bir kimse ya da şeyle ilgili belirli koşul, olay ya da görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu-olumsuz yargı, peşin hüküm"* demektir.

Örnek:

➜ Gösterime giren bu filmin izlenme rekorları kıracağına eminim.

Öngörü:

➜ Öngörü "bir işin ilerisini kestirme ya da bir işin nasıl yol alacağını önceden anlayabilme ve ona göre davranma" demektir.

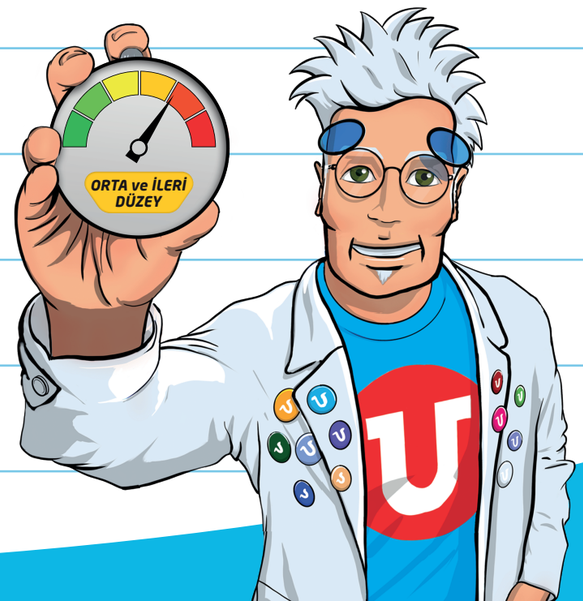
Örnek:

➜ Önümüzdeki yıl üniversite sınavına bir milyondan fazla öğrenci katılacak gibi.

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Kavramlar - III

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SAPTAMA

➜ Tespit etmek, belirlemek

Örnek:

(I) Yayımcısının çok satış yapacağı ümidiyle yatırım yaptığı kitaplar vitrinlere yığılıyor, kitabevlerini popüler yazarların posterleri süslüyor.

(II) Karadeniz'de 320 milyar metreküp doğal gaz rezervi bulundu.

Çıkarım:

➜ Kimi verileri değerlendirip yorumlayarak o verilerden doğru ya da yanlış bir sonuç çıkarmaktır.

Örnek:

➜ Havanın bulutlu oluşu yağmur yağacağını gösteriyor.

➜ (I) Yazarın son kitabının ilk baskısı bir hafta içinde tükendi.

(II) Demek ki kitap okurlar tarafından büyük ilgi gördü.

Örnek:

➜ Yapıtları üzerine yazılmış inceleme yazılarının sayısı, onun nitelik açısından ciddi bir okur kitlesine sahip olduğunu gösterir.

Tasarı:

➜ Bir kimsenin yapmayı düşündüğü şey, proje

Örnek:

➜ Buraya bir oyun alanı yapılması düşünülüyor.

Aşamalı Durum:

➜ Bir olay veya durumun zamana bağlı olarak artması veya azalması durumu

Örnek:

➜ Gün geçtikçe (gitgide / günden güne) iyileşiyor ekonomimiz.

Azımsama:

➜ Bir şeyi nicelik olarak az bulmak demektir.

Örnek:

➜ Maaşımız geçinmemiz için yeterli değil.

Küçümseme:

➜ Herhangi bir şeye değer ve önem vermemek, onu küçük görmek

Örnek:

➜ Üç kuruş maaşınla bizi mi yaşatacaksın?

Kanıksama:

➜ Çok yinelenme nedeniyle etkilenmez olmak, alışmak

Örnek:

➜ Caddenin gürültülü trafiğine zamanla alıştı.

Yadırgama:

➜ Kendisine yabancı gelen bir kimseye, duruma ya da şeye ısınamamak

Örnek:

➜ Meltem Hanım, yeni iş yerine bir türlü alışamadı.

Yadsıma :

➜ Bir durumu kabullenmemek , inkâr etmek

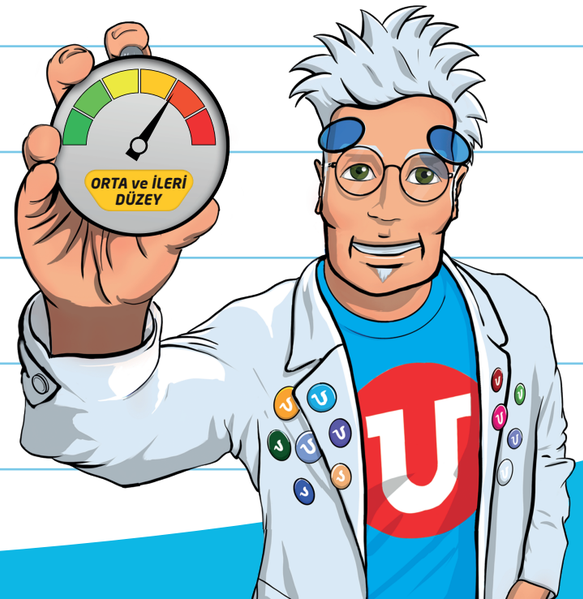
Örnek:

➜ Hakkındaki suçlalamarı yalanladı. / Kabul etmedi. / inkar etti.

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Kavramlar - IV

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

CÜMLEDE KAVRAMLAR

Varsayım:

- Olmamış bir şeyin bir an için olmuş gibi düşünülmesidir. Tut ki, varsayalım, oldu ya, diyelim ki gibi ifadeler bu tip cümlelerde ipucu ifadelerdir.

Örnek:

- Diyelim bu şehrin belediye başkanısın, pandemi döneminde ne gibi tedbirler alırdın?

- Hani oldu ya seninle görüşmeyi kabul etti, ona ne diyeceksin?

Hayıflanma:

MADDE 1:

➜ "Herhangi bir durum ya da olay nedeniyle üzülmek, acınmak, yerinmek" demektir.

Örnek:

➜ Yaz göç ediyor, ne yazık, yine güz

➜ Mor dağlarda güneş doğmadan henüz

MADDE 1:

➜ Kişinin yapmadığı bir şey üzerine üzülmesidir.

Örnek:

➜ Keşke zamanında dersi dikkatlice dinleseydim, şimdi bu kadar zorlanmazdım.

Pişmanlık:

➜ Yaptığı bir işin ya da davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülmek demektir.

Örnek:

➜ Ne diye seni dinleyip de bu işe bulaştım bilmem ki!

Öneri:

➜ Kabul ettirmek amacıyla öne sürülen görüş, düşünce, teklif demektir.

Örnek:

➜ Yörenin kültürel gelişimini sağlamak amacıyla kurulacak olan örgütler, bu yörenin tarihsel, kültürel ve doğal dokusunun korunmasının önemini her fırsatta vurgulamalıdır.

Uyarı:

➜ Herhangi bir konu, sorun üzerine ilgi çekme, ikaz, ihtar, tembih demektir.

Örnek:

➜ Yeni işletme planımızı hazırlayacak kişilerin söz konusu gelişim ve değişimleri göz önünde bulundurmaları gerekiyor.

Yeğleme:

➜ Bir konuyu, olayı, durumu, kimseyi diğerinden daha üstün görüp ona yönelmek, onu yeğ tutmak demektir.

Örnek:

➜ Şiirlerimde süslü söyleyişler yerine yalın bir dil kullanmayı tercih ettim.

Beklenti:

➜ Bir olgunun sonunda olması beklenen şey, bireyin kendisinden beklenenler konusundaki ön görüşü demektir.

Örnek:

➜ Müdür Bey bu konuda size yardımcı olur.

★ **NOT:** Gerçekleşmemiş beklenti, gerçekleşmesi umulduğu hâlde sonuçlanmayan beklentilerdir.

Örnek:

➜ Müdür Bey'in bu konuda size yardımcı olacağını sanmıştım.

Yakınma:

➜ Biri veya bir şey hakkında şikâyetçi olma, dertlenme durumudur.

Örnek:

➜ Müdür Bey bu konuda size yardımcı olur.

Örnek:

➜ Bütün gün ayaklarını uzatıp televizyon karşısında yatıyor, hiçbir işin ucundan tuttuğu yok.

Sitem:

➜ Bir kimseye, yaptığı bir hareketin ya da söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık gibi duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtmek demektir.

Örnek:

➜ Hani o bırakıp giderken beni

➜ Bu öksüz tavrını takmayacaktın

İmge - Düşsel Öge:

➜ Anlatımda gerçek dışı unsurlara yer verilmesidir. Bu, söz sanatlarıyla ve mecazlarla sağlanır.

Örnek:

➜ Gördüm sonbahar kanıyor
Çatlamış dudağında evrenin

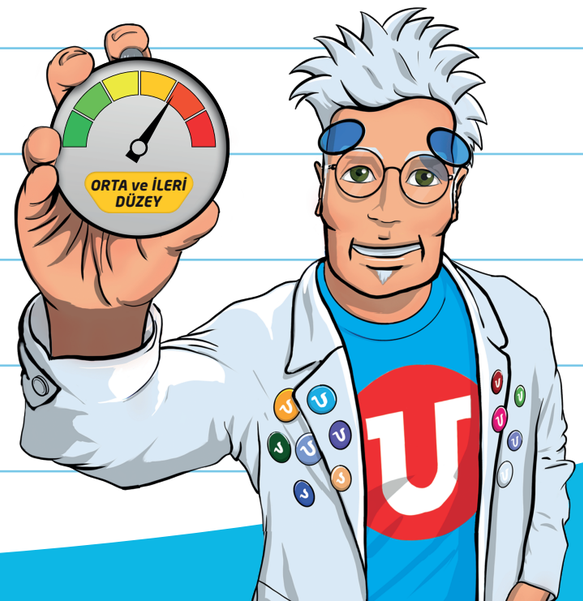
➜ Gecenin kâğıdında gözyaşının mürekkebi
Herkes kendi uçurumuna bir taş atıyor

2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Anlam İlişkileri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

CÜMLEDE ANLAM İLİŞKİLERİ

NEDEN SONUÇ İLİŞKİSİ:

➜ Eylemin belli bir nedene, gerekçeye bağlı olarak sonuçlandığını ya da sonuçlanacağını bildiren cümlelerde söz konusudur. Bu bağlantı çeşitli eklerle ya da sözcüklerle sağlanır.

Bir Cümle İçindeki Neden - Sonuç İlişkisi:

➜ Şehrin kalabalığından çok yorulduğu için köye taşındı.

➜ Şehrin kalabalığından çok yorulduğundan köye taşındı.

➜ Şehrin kalabalığından çok yorulduğundan dolayı köye taşındı.

➜ Köye taşınması, şehrin kalabalığından çok yorulmasındandır.

★ **UYARI:** Yüklemde bulunan "-dan " eki cümleye sebep ilgilisi kattığı için cümle içinde aynı anlamı karşılayan bir sözcük veya ekin kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur.

Örnek:

➜ Köye taşınmasının nedeni şehrin kalabalığından çok yorulmasındandır.

Örnek:

➜ (I) O, işlediği konuları genellikle Osmanlı imparatorluğunun çöküş döneminin başladığı 17. ve 18. yüzyıldan alır. (II) Oyunları o dönemin düşünüş biçimini, törelerini karikatürize ettiğinden değerlidir, (III) Güldürme öğesine bağlı kalarak bilgili bilgisiz, erdemli erdemsiz kişiler arasındaki Çelişkileri yansıtır. (IV) Kurumların, dolayısıyla da toplumun hicvine yönelir. (V) Mizah anlayışı, geleneksel mizah anlayışımıza uyduğundan, yapıtlarından halk da hoşlanır, aydınlar da.

➜ Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde neden-sonuç ilişkisi vardır?

Cümleler Arasındaki Neden - Sonuç İlişkisi:

➜ (I) Okula gidemedim. (II) Rahatsızdım.

➜ (I)Rahatsızdım. (II) Okula gidemedim.

Örnek:

➜ (I) Orhan Veli, şiirimizde yüzyıllardır egemen olan romantizmi yıkmıştır, (II) Somut ve belirgin bir insan sevgisini sanatımıza getirmiştir. (III) Şiirimizde alaysama ve gülümsemeye dayalı bir anlatımın ilk büyük temsilcisidir. (IV) Ancak, bu yenilikçi şair, "Yeni bir şiir nasıl olmalı?" düşüncesinin değil, "Eski şiir ne değildi?" düşüncesinin çevresinde dolaşmaya başladığı için kendini sınırlamıştır. (V) Bu da onun tam anlamıyla özgür olmasını daha ilk adımda engellemiştir. (VI) Bu yüzden, yeni bir akımın gizli, el değmedik olanaklarını kullanmaya pek fırsat bulamamıştır.

➜ **Bu parçada Orhan Veli'nin şiirlerini yazarken istediği gibi davranamayışının nedeni numaralanmış cümlelerin hangisinde belirtilmiştir?**

Örnek:

➜ Yazınsal türler arasında en çok anı okumayı severim. (I) Çünkü yazarın özel yaşamından ayrıntılar vardır anılarda. (II) Hele yayımlanacağı düşünülmeden yazılmışsa daha da çoktur bu ayrıntılar. (III) Ya yayımlanmak için yazılmışsa.., (IV) O zaman da yazarın bir başka biçimde anlattığı iç dökmelerini, öfkelerini buluruz anılarda. (V) Elimdeki kitap da mektuplara, anı defterlerine yaslanarak oluşturulmuş.

➜ Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi kendinden önceki cümlenin gerekçesi durumundadır?

AMAÇ - SONUÇ İLİŞKİSİ:

➜ İstanbul'a gitmek üzere yola çıktı.

➜ İstanbul'a gitmek için yola çıktı.

➜ İstanbul'a gitmek amacıyla yola çıktı.

➜ İstanbul'a gideyim diye yola çıktı.

Örnek

(I) Geri dönüştürülmüş malzemelerle yapılan "Plastiki" adlı yelkenli tekne 20 Mart 2010'da yüz gün sürecek yolculuğuna başladı.

(II) San Francisco'dan hareket eden Plastiki'nin yolculuğu Sydney'de sona erecek.

(III) Yolculuk sırasında güzergâh üzerindeki Kuzey Pasifik Girdabı'nda toplanmış büyük çöp yığınından örnekler alınacak, aynı zamanda teknenin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklılığı da test edilmiş olacak.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde amaç söz konusudur?

★ UYARI: Açıklayıcılık ilişkisi

Örnek:

➜ (I) Mimar Sinan'ın yapıtları olağanüstü bir bitmişlik hali içindedir. (II) Ne bir tuğla eksik, ne bir tuğla fazla.

KOŞUL - SONUÇ İLİŞKİSİ:

- Bir yargının gerçekleşmesinin bir koşula bağlı olması durumudur.

- Koşul gerçekleşirse sonuç da gerçekleşir.

- Koşul gerçekleşmezse sonuç gerçekleşmez.

Örnek:

➜ Yağmur yağarsa pikniğe gidemeyiz.

➜ Yağmur yağınca pikniğe gidemeyiz.

➜ Yağmur yağdığında pikniğe gidemeyiz.

➜ Yağmur yağmazsa pikniğe gidebiliriz.

➜ Parayı veren düdüğü çalar.

➜ Trafikte yeşil ışık yanmadan geçme.

Örnek:

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "koşul" anlamı vardır?

(I) Bacak kaslarınızı güçlendirmek için spor yaparken diz eklemine zarar vermemeye dikkat ediniz.

(II) Dizlerinize zarar vermek istemiyorsanız dizlerinizi sert zeminler üzerine koymayınız.

(III) Diz ekleminin yükünü artıracağı için uzun yürüyüşlerden, fazla ayakta durmaktan kaçınınız.

Örnek:

(I) İlkbaharda ada çayı bahçesine dönen Hoyran'da, denizi gören bir Sanat Evi var.

(II) Sanatçılar konaklıyor bu sakin ortamda.

(III) Bunlar arasında birbirini yakından tanıyan ressamlar, yazarlar var.

(IV) Sanat Evi'nden, en az bir kitabı yayımlanmış yazarlar ve en az bir kişisel sergi açmış ressamlar yararlanabiliyor.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde koşul söz konusudur?

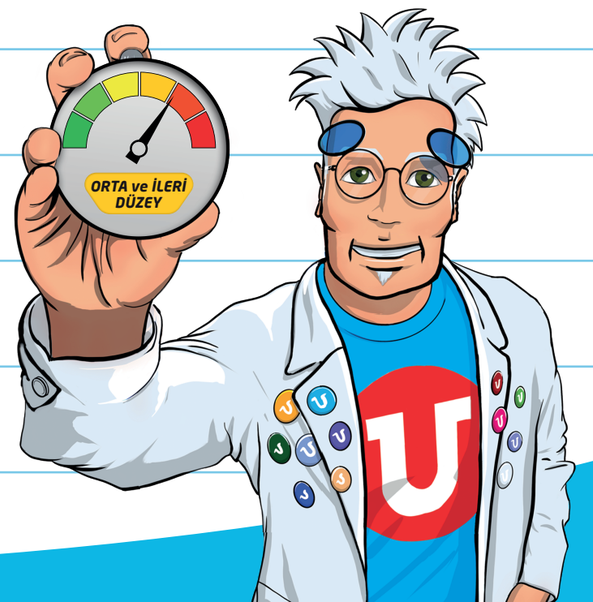
2.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümle Oluşturma-Boşluk Tamamlama
Kesin Yargı-Cümle Birleştirme

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

CÜMLE OLUŞTURMA - BOŞLUK TAMAMLAMA - KESİN YARGI- CÜMLE BİRLEŞTİRME

CÜMLEDEN YARGI ÇIKARMA:

- Cümleden yargı çıkarma, örnek cümleden yola çıkarak seçenekleri doğrulamak ya da çürütmektir.

- Bu tür cümlelerde kişisel yorumun, öznel çıkarımların yeri yoktur.

- Örnek cümlede olmayan hiçbir şey varmış gibi yorumlanamaz.

Örnek:

Tracy Letts'in kendi oyunundan senaryolaştırdığı Katil Joe adlı film, hem Amerikan taşrasında geçen kanlı bir aile komedyası hem de alabildiğine absürt bir gerilim filmi olarak keyifle izleniyor.

Bu cümleden kesin olarak çıkarılacak yargı aşağıdakilerden hangisidir?

, ...

,

, ...

,

, ...

,

, ...

,

, ...

CÜMLEDE BIRAKILAN BOŞLUĞU TAMAMLAMA:

- Bu tip sorularda öncülde verilen cümle baştan sonra dikkatle okunmalıdır.

- Seçeneklere göz gezdirmeden önce cümledeki boşluklara getirilecek olan ifadeleri cümledeki ipuçlarından yararlanarak tahmin etmek daha sağlıklı olur. Cümlede, boşluğa getirilecek ifadelerle ilgili ipuçları mutlaka bulunmaktadır. Aksi hâlde sorunun çözümü imkânsızdır.

- Tahmin edilen ifadeler üzerinden seçenekler okunur ve sonrasında doğru seçeceğe karar verilir.

Örnek:

Şans Meleği adlı romanı okuduğumuzda görüyoruz ki bir ironi yatıyor bu başlığın altında. Şanstan ve kazanmaktan çok, ... ve ..... vurgu yapan bir roman bu.

Bu cümledeki boşlukları anlam bakımından en uygun biçimde tamamlayan ifadeler aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

....

SORU

Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* romanının başkahramanı Bay C., tam bir ---- aslında; ---- katılmamanın bedelini acı çekerek, yalnız kalarak öder.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A) asidir - kurallara

B) bireydir - sürüye

C) bilmiştir - insanlara

D) züppedir - aydınlara

E) okumuştur - cahillere

KARIŞIK OLARAK VERİLEN SÖZLERDEN CÜMLE OLUŞTURMA:

- Bu tip sorularda anlamlı ve kurallı bir cümleyi oluşturan söz öbekleri karışık olarak verilmiştir.

- Öncelikli olarak yapmamız gereken, cümleyi kurallı bir biçime dönüştürmektir. Kurallı cümlelerde yüklem sonda bulunduğu için öncelikle yüklemi belirlememiz gerekir. Yüklem yargı bildiren, cümleyi tamamlayan ögedir.

- Yüklemi bulduktan sonra özne belirlenip başa yerleştirilir.

- Özne ile yüklem arasındaki söz öbekleri anlam ve dil bağı gözetilerek sıraya konur.

Örnek:

I. diyen ve fantastik gerçekçiliğin

II. okuyanda bilim kurgu

III. en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilen sanatçının

IV. tadı bırakan hikâyelerinden oluşuyor

V. bu yapıt "Ben gerçekçi olmayan hiçbir şey anlatmadım

VERİLEN İKİ CÜMLEYİ ANLAMLI TEK CÜMLEYE DÖNÜŞTÜRME:

- Bu tip sorularda yapılması gereken, verilen iki cümlenin özümsenerek okunmasıdır. Cümleler okunurken sözcüklerin cümleye kattığı anlamlar unutulmamalıdır.

- Her iki cümlenin birleştirilmiş hâli seçeneklerde bulunurken yeni cümlenin bu iki cümleyi eksiksiz kapsaması gerekir.

- Doğru seçenekte verilen cümlede, öncül cümlelerde verilen sözcüklerin eş veya yakın anlamları kullanılabilir. Bu noktada kelime dağarcığımızın zenginliği de devreye girer.

SORU

I. Yabancı yazarlar, bizdeki fıkra yazarlarının gazetede her gün yazdıklarını duyunca çok şaşırıyorlar.

II. Yabancı gazetelerdeki köşe yazarları kendi uzmanlıkları içine giren konularda, haftada iki, en çok üç gün yazarlar.

Bu cümlelerle ifade edilenlerin anlamca doğru bir biçimde birleştirilmiş hâli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yabancı gazetelerdeki köşe yazarlarının belirli konularda haftanın sayılı günlerinde yazmalarına karşılık Türk yazarlarının her gün yazmak zorunda olması şaşırtıcı bir durumdur.

B) Yabancı basındaki köşe yazarları her gün yazı kaleme alma konusunda Türk köşe yazarlarına göre hayli şanslı olup yalnızca uzmanı oldukları konularda yazı yazmaktadırlar.

C) Yabancı fıkra yazarları, yetkinleştikleri konularda haftada iki üç yazı yazarken Türk fıkra yazarlarının her gün köşelerinde yazdıklarını öğrendiklerinde hayrete düşmektedir.

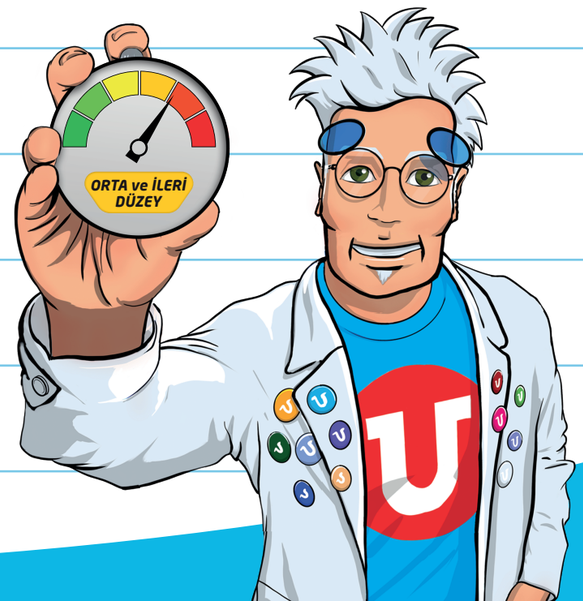
D) Yabancı basında fıkra yazarlarının haftanın sayılı günlerinde ve uzmanlaştıkları konularda yazabilmelerine karşın Türk yazarların her gün yazmak zorunda kalması sıkıntılı bir durumdur.

E) Her gün yazmak zorunda kalan köşe yazarlarımız, yabancı yazarların bu konudaki rahatlığı karşısında kendilerini baskı altında hissetmektedirler.

3.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Anlatım Özellikleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Doğruluk:

➜ Cümlenin, Türkçenin sözdizimi kurallarına uygun dizilmesi niteliğidir. Cümlenin çekirdeği, kurucu ögesi kabul edilen yüklem ile diğer ögeler arasında uyum varsa o cümle doğrudur.

Örnek:

➜ Seni seviyor, sana güveniyoruz. *(Doğru bir cümle)*

➜ Seni seviyor, güveniyoruz. *(Sıralı bir cümle olan bu cümlenin ikinci cümlesinde dolaylı tümleç eksikliği olduğu için doğru bir cümle değil.)*

★ *UYARI: Doğru olmayan bir cümle dil bilgisi kurallarına uygun olmadığı için anlatım bozukluğu içerir.*

Açıklık:

- Bir düşüncenin kolayca, rahatça kavranması açıklık. Anlatımın açık olabilmesi için, seçilen sözcüklerin anlam inceliklerine dikkat edilmesi, sözcüklerin yerli yerinde kullanılması, anlatılmak istenenin, noktalama işaretleri yardımıyla belirginleştirilmesi gerekir. Anlatımı açık bir cümleden o cümleyi okuyan herkes aynı şeyi anlar. Bir cümleden farklı iki anlam çıkarılabiliyorsa o cümlede anlam bulanıklığı vardır.

Örnek:

➜ Murat, bisikletiyle kaz kümesine daldı.

➜ Emlakçı, evini satmış.

★ *UYARI: Verilen örnekte görüldüğü şekliyle açıklık ilkesine aykırılık bir anlatım bozukluğu nedenidir. Anlatım bozukluğu sorularında bu durum anlam belirsizliği, anlam karışıklığı veya anlam bulanıklığının olup olmadığı ayrıntısıyla ifade edilir.*

★ *UYARI: Kimi zaman açıklık ifadesi yukarıda belirtildiği şekliyle değil, anlam kapalılığına karşıt olarak kullanılır. Bu durumda anlatım bozukluğu nedeni değildir. Söz gelimi şiirler mecazlı ifadeler taşıdığı için açık değil kapalı bir anlatıma sahiptir.*

Duruluk:

➜ Anlatılmak istenen düşünceyi, yeterince sözcükle anlatmaktır. Duru bir cümlede gereksiz sözcük bulunmaz. Cümlede anlamca birbirini karşılayan sözcüklerin kullanılması bu niteliği zedeler.

Örnek:

➜ Aramızdaki mevcut tartışma nihayet sona erdi.

★ **UYARI:** Anlatımda duruluğun olmaması bir anlatım bozukluğu nedenidir.

Yalınlık:

- Bir anlatımın yalınlığı o ifadenin süsten, gösterişten uzak olması demektir. Yalın bir ifadede, düşünce dolambaçlı yollara sapılmadan, "çıplak sözle" anlatılır.

Örnek:

- Senin okyanuslar kadar derin, gökyüzü kadar engin gözlerinin esiri oldum.

★ *UYARI:* Sadelik, anlatımda yabancı sözcüklere yer vermemek demektir. Divan şiirleri, tıpla ilgili makaleler sadelikten uzaktır. Terimler içerir. Anlaşılabilmesi, bu alanda uzmanlık gerektirir. Ancak sorularımızda sadelik, yalınlık kavramıyla aynı anlama gelecek biçimde kullanılır. Yani sadelik kavramı süsten, gösterişten, söz sanatlarından uzak anlatımları karşılar.

Akıcılık:

➜ Cümle içinde sözcüklerin, sözcük içinde hecelerin, hece içinde seslerin uyuşur nitelikte olmasıdır. Akıcı bir anlatımda sesler, sözcükler birbiriyle kakışmaz, kolayca okunur. Tekerlemeler akıcı olmayan anlatımlara örnektir. Tekerlemeler, akıcılık niteliğinden yoksun olduğu için bunları okurken dilimiz dolaşır.

Örnek:

➜ Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada su şişesi.

★ Bu örnekte görüldüğü gibi tekerlemelerde kullanılan sesler, sözcükler söyleyiş güçlüğü yaratmaktadır. Bu yüzden akıcılıktan uzaktır.

Doğallık:

- Duygu ve düşüncelerin, içten geldiği gibi anlatılmasıdır. Bir ifadenin doğallıktan uzaklaşması o ifadenin yapmacıklığa düşmesi demektir. Bir anlatımın yapmacık olması o anlatımın inandırıcılık niteliğini zedeler.

Özgünlük:

- Anlatımın sıradan olmaması, herkesten farklı bir nitelik göstermesi demektir.

- Özgün bir yapıt, sanatçının parmak izini taşır. Yani benzersizdir. Bu yüzden sanat yapıtlarını sıradan ürünlerden ayıran, özgün oluşudur.

Yoğunluk:

➜ Anlatımın yoruma açık olması niteliğidir. Anlatımı yoğun olan bir yazıdan her okuyan kendine göre bir anlam çıkarabilir. Başka bir deyişle, az sözle, çok şey anlatabilmektir.. Deyimler, atasözleri ve özdeyişler -genellikle- anlatımda yoğunluğun örneğidir. Ayrıca şiirler de az sözcükle pek çok şeyi anlattığı, her okuyana veya aynı okurun her okuyuşunda farklı şeyler düşündürdürdüğü için yoğun anlatıma örnek olarak gösterilebilir.

★ **UYARI:** Yoğun anlatımlarda az sözcükle derin anlamlar ifade edildiği için bu tür anlatımlar aynı zamanda özlü ve derin olarak da nitelendirilebilir.

Etkileyicilik:

- Bir romanın, öykünün ve buna benzer anlatı türlerinin okuru kendi dünyasına çekmesi, kendi dünyasında yaşatması, okuru anlatılan dünyanın bir parçasıymış gibi hissettirmesidir. Okuduğunuz bir romanın etkisinden kurtulamıyor, kendinizi adeta bu romanın bir parçasıymış gibi hissediyorsanız bu roman etkileyicilik özelliği taşımaktadır.

Sürükleyicilik:

- Bir romanın, bir öykünün ve buna benzer anlatı türlerinin okurda merak uyandırarak bir solukta, bir çırpıda okunabilir olmasıdır. Sevdiğiniz bir roman bin sayfanın üzerinde de olsa merak içinde okuyor, bu romanı elinizden bırakamıyor, kısa sürede okuyup bitiriyorsanız bu roman sürükleyicilik özelliğine sahiptir.

Tutarlılık:

- Anlatımın kendi içinde mantıksal bir bütünlüğe sahip olması, kendi içinde çelişkiye düşmemesidir. Kısacası yazarın bir söylediğinin diğeriyle çelişmemesi, kendi içinde tutarlı olmasıdır.

Ulusallık:

- Metnin, içeriğiyle içinden çıktığı toplumun, kültürün değerlerini yansıtmasıdır. Söz gelimi Yaşar Kemal'in romanları Türk insanını, özellikle de Adana çevresindeki işçilerin yaşantısındaki zorlukları kendi ağız özellikleriyle, kendi değerleriyle yansıtması ulusallığa örnek gösterilebilir.

Evrensellik:

- Metnin, içeriğiyle din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insanlığın ortak duygularına seslenebilmesidir. Söz gelimi Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza" romanı insanlığın ortak duygu ve eğilimlerini dile getirdiği için evrensellik niteliği göstermektedir.

Kalıcılık:

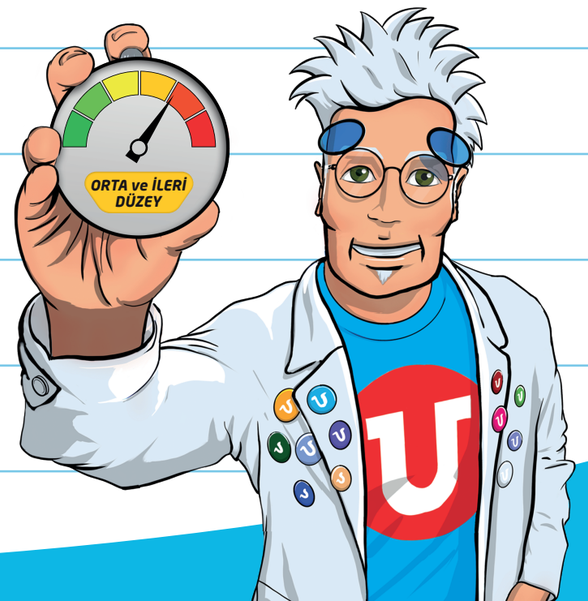
- Bir yapıtın yalnızca bulunduğu çağa değil, çağlar sonrasına da seslenebilmesi, yazıldığı dönemden çağlar sonra da okunur olmasıdır.

3.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

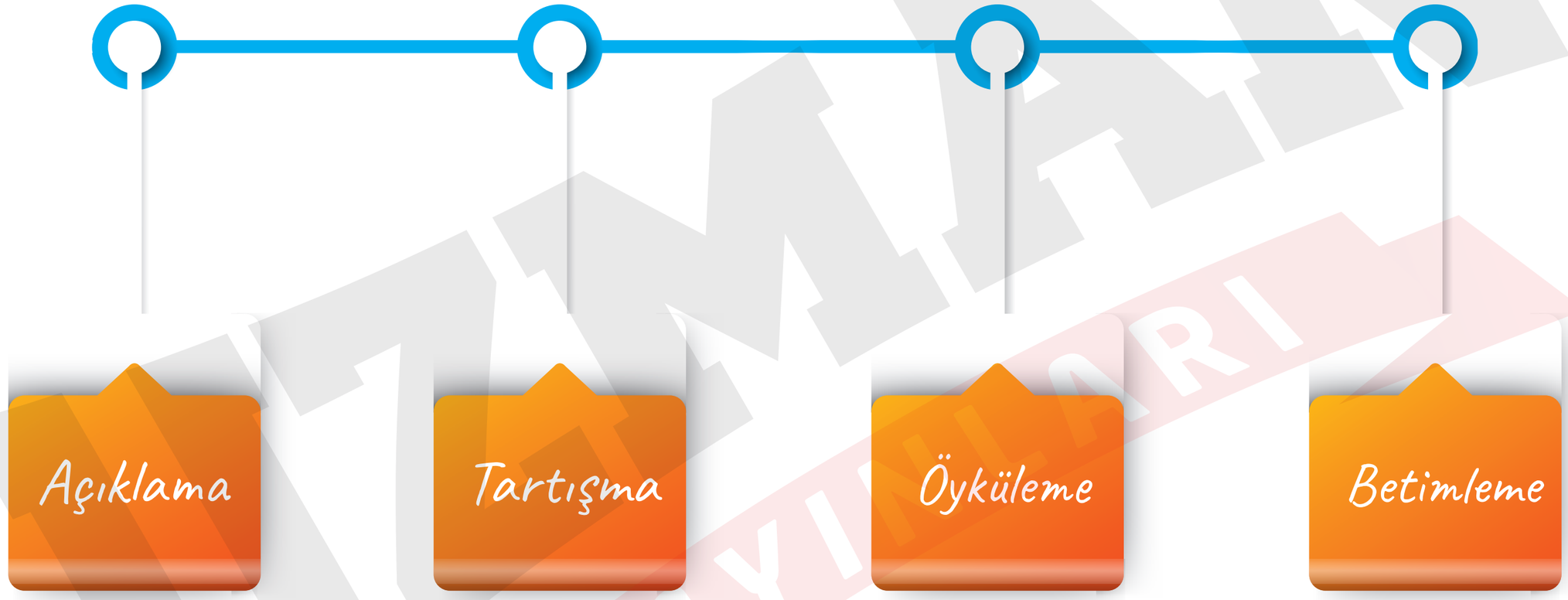
Anlatım Biçimleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ANLATIM BİÇİMLERİ

Bir yazının anlatım biçimini belirleyen o yazının yazılış amacıdır.

AÇIKLAYICI ANLATIM:

Amaç:

- Okuyucuya herhangi bir konuda bilgi vermek amaçlanır.

Özellikleri:

- Düşünce yazılarıdır.
- Ele alınan konuda okuyucunun hiçbir şey bilmediği varsayılarak okuyucuya konuyla ilgili bilgi verilir.
- Amaç bilgi aktarımı olduğu için yazar, yazıya kişisel görüşlerini, yorumlarını katamaz.
- Parçadaki cümleler kesin bir yargı bildirir.
- Dil, göndergesel işlevinde kullanılır.

Kullanıldığı Yerler:

- Ders kitapları
- Ansiklopediler
- Bilimsel makaleler

Sıklıkla Yararlanılan Düşünceyi Geliştirme Yolları ve Yöntemler:

- Tanımlama
- Karşılaştırma
- Sayısal Verilerden Yararlanma
- Örneklendirme

Örnek:

Bilim adamı Galileo Galilei modern fiziğin kurucularındandır. 1564'te Pisa'da doğan Galileo fizik, astronomi ve astroloji dallarında pek çok buluşa, teoriye imza atar. Özellikle "Güneş merkezli astronomi sistemi" fiziğinin gelişmesine katkılar sağlar. 1610 yılında kendi geliştirdiği teleskopla astronomi gözlemlerine başlar. Bu gözlemlerini "Yıldız Habercisi" kitabında yazar. Daha sonraki yıllarda yıldız kümeleri ve Samanyolu üzerine ilk saptamaları ile Jüpiter'in dört uydusunun varlığını ortaya koyan bir kitap yazar.

Bu parçanın anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

TARTIŞMACI ANLATIM:

Amaç:

- Okuyucuya herhangi bir konudaki düşünceleri kabul ettirmek, bu düşünceleri okuyucuya benimsetmek amaçlanır.

Özellikleri:

- Düşünce yazılarıdır.
- Okuyucuya benimsetilmek istenen bir önerme öne sürülür.
- Yazar; kendi görüşüne göre, bu önermeyi ya savunur ya da çürütür.
- Yazar, kişisel bir görüşü savunduğu için yazıda kendi görüşlerine, yorumlarına yer verir.

Kullanıldığı Yerler:

- Gazetelerdeki günlük köşe yazıları
- Eleştiri yazıları
- Denemeler
- İncelemeler

Sıklıkla Yararlanılan Düşünceyi Geliştirme Yolları ve Yöntemler:

- Karşılaştırma
- Tanık gösterme
- Örneklendirme

★ *UYARI:* Açıklayıcı anlatım ve tartışmacı anlatım, düşünce yazılarında kullanıldığı için bu iki anlatım biçimi karıştırılabilir çünkü tartışmada yazar, okurun kanılarını değiştirebilmek için, tartıştığı konuyla ilgili bilgi de verir. Bu durumda şuna dikkat etmek gerekir: Açıklamada üslubun nesnel, tartışmada ise öznel olduğunu belirtmiştik. Yazının üslubundan yola çıkılarak parçanın anlatım biçimi kolaylıkla bulunabilir.

Örnek:

Sanatın, toplumsal etkinliklerin dolaysız bir parçası olduğu çağlar çok gerilerde kalmıştır bugün; insanlığın çocukluk dönemleri kadar gerilerde. Aslında; dinle, büyüyle, dinsel törenlerle, felsefeyle iç içe ayrılmaz bir bütün oluşturduğu o dönemlerin sanatını modern çağların sanat etkinlikleriyle karşılaştırmak, bir tutmak nasıl olası değilse müzikten resme, şiirden romana kadar çeşitli dallara ayrılan bugünün sanatının kökenini toplumsal ilişkilerden başka yerlerde aramak da o kadar yanıltıcı olur. Tarih içinde giderek karmaşıklaşan toplumsal ilişkilerle sanat etkinliğinin de toplumsal ilişkilerle olan bu ilk dolaysız bağı gevşemiş, sanatlar bağımsız gibi görünen bir işlerlik kazanmıştır.

Bu parçanın anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM:

Amaç:

- Herhangi bir düşünceyi olay içinde vermek amaçlanır.

Özellikleri:

- Çoğunlukla sanatsal yazılardır.
- Yer, zaman, kişi kavramları vardır.
- Zamana bağlı olarak değişen, gelişen, akan bir olay vardır.
- Cümleler genellikle -di'li geçmiş zaman ya da geniş zaman kipindedir.
- Dil, sanatsal işlevinde kullanılır.
- Yazar, olayı kendi başından geçmiş gibi anlatabileceği gibi (I. kişi anlatımı) başkalarının başından geçmiş gibi de anlatabilir. (III. kişi anlatımı)
- Kamera kaydı gibidir, görüntüler zihinde peş peşe kalp gider.

Kullanıldığı Yerler:

- Öyküler
- Romanlar
- Günlükler
- Anılar

Sıklıkla Yararlanılan Düşünceyi Geliştirme Yolları ve Yöntemler:

- Benzetme
- Devinim (Hareket) İçeren Cümleler
- Diyaloglar
- İç Konuşma Tekniği
- Bilinç Akışı Tekniği

Örnek:

Bundan iki gece önce ..... Gece yarısı ..... Pulat Bey evine dönüyor. Kestirme olsun diye, Aksaray'ın tenha bir sokağından geçmektedir. Ortalık zifiri karanlık, etrafta in cin top oynuyor. Pulat Bey yürürken birdenbire boğuk bir sesin "İmdat, cankurtaran yok mu?" diye bağırdığını işitti. Derhal, sesin geldiği tarafa koştu. El fenerini yaktı. Bir de ne görsün...!

Bu parçanın anlatımında hangisi ağır basmaktadır?

BETİMLEYİCİ ANLATIM:

Amaç:

- Görülen bir yerin, kişinin, nesnenin, durumun okuyucu tarafından da görülmesinin sağlanması; okuyucunun bu konuda izlenim (görüntü) kazanması amaçlanır.

Özellikleri:

- Çoğunlukla sanatsal yazılardır.
- Dil, sanatsal işlevinde kullanılır.
- Betimlenen varlıklar ayırt edici özellikleriyle verilir.
- Olaylar, durumlar, manzaralar tablolaştırılır.
- Sözcüklerle resim çizmektir.
- Gözlem ön plandadır.
- Fotoğraf karesi gibidir. Zihnimizde oluşan görüntüler hareketsizdir. Bu yönüyle öykülemeden ayrılır.

Kullanıldığı Yerler:

- Öyküler
- Romanlar
- Anılar

Sıklıkla Yararlanılan Düşünceyi Geliştirme Yolları ve Yöntemler:

- Benzetme
- Karşılaştırma
- Duyular arası aktarma
- Deyim aktarmaları
- Nitelik bildiren sözcükler

Örnek:

Soğuk bir İstanbul sabahı. Gökyüzünde bulut kaynıyor, yağmur yağdı yağacak. Biz yola koyuluyoruz. Yarım saat sürecek yolculuğumuzu, Maltepe'nin bildik sokaklarından geçerek bir an önce bitirme telaşındayız. Sokaklar, işe yetişmek için koşuşanlarla dolu. İnsanlar, rayların üzerinden sağa sola bakarak, hızlı adımlarla geçiyor. Bir banliyö treni Gebze yönüne doğru gürültüyle yol alıyor.

Bu parçanın anlatımında hangilerine başvurulmuştur?

UZMAN YAYINLARI

Örnek:

Köyden kasabaya taşınmıştık. Cadde üstünde, sol tarafta bahçesi olan, beyaz boyalı bir ev almıştık. Bahçemizden, komşu bahçeden gelen küçük bir su yolu geçiyordu. Bu su, yan duvarın altından aşağıdaki bahçelere akıyordu. Bizim bahçenin bir köşesinde ufak bir tel kümes vardı. Dip tarafa domates, biber, yeşil salata dikilmişti. Cadde tarafında sardunyalar, pembe karanfiller, hanımelleri bulunurdu.

Bu parçanın anlatımında hangilerine başvurulmuştur?

UZMAN YAYINLARI

DESTANSI (EPİK) ANLATIM:

Amaç:

- Okurun kahramanca duygularını harekete geçirmektir.

Özellikleri:

- Olağanüstü olaylar ve kişiler anlatılır.
- Destan türüne özgü yiğitçe söyleyiş görülebilir.
- Eylem cümleleri ön plandadır yani devinim söz konusudur.
- Tarihi konular ve kahramanlıklar işlenir.
- Dil, sanatsal işleviyle kullanılır.
- Şiir, destan, roman, hikâye, tiyatro, destansı anlatımın kullanıldığı türlerdir.
- Anlatımda abartıya yer verilebilir.

Kullanıldığı Yerler:

- Şiir
- Destan
- Roman
- Hikâye
- Tiyatro
- Anı vb.

UZMAN YAYINLARI

Örnek:

Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan Tanrı'ya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Işık, güneşten ve aydan daha parlaktı. O ışığın içinde bir kız var, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Başında ateşli ve parlak bir beni vardı, demir kazık gibi idi. O kız öyle güzeldi ki gülse Gök Tanrı gülüyor; ağlasa Gök Tanrı ağlıyordu. Oğuz Kağan onu görünce aklı başından gitti, kızı sevdi, aldı.

UZMAN YAYINLARI

EMREDİCİ ANLATIM:

Amaç:

- Kesinlik, vazgeçilmezlik, emir ve yasaklamalarla okur kitlesini yönlendirmektir.

Özellikleri:

- Dil alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanılır.
- Emir, telkin, öneri anlamı taşıyan ifadelere yer verilir.
- Öğretici ve açıklayıcı yönleri vardır.
- Eylem cümleleri ağırlıktadır.

Kullanıldığı Yerler:

- Trafik kuralları
- Kullanım kılavuzları
- Prospektüsler vb.

Örnek:

Gürültü patırtının ortasında sükûnetle dolaş, sessizliğin içinde huzur bulunduğunu unutma. Başka türlü davranmak açıkça gerekmedikçe herkesle dost olmaya çalış. Sana bir kötülük yapıldığında verebileceğin en iyi karşılık unutmak olsun. Bağışla ve unut. Ama kimseye teslim olma. İçten ol; telaşsız, kısa ve açık seçik konuş. Başkalarına da kulak ver. Aptal ve cahil oldukları zaman bile dinle onları çünkü, dünyada herkesin bir öyküsü vardır. Yalnız planlarının değil, başarılarının da tadını çıkarmaya çalış. İşinle ne kadar küçük olursa olsun ilgilen; hayattaki dayanağın odur. Seveceğin bir iş seçersen yaşamında bir an bile çalışmış ve yorulmuş olmazsın.

FANTASTİK (DÜŞSEL) ANLATIM:

Özellikleri:

- Düşsel anlatımda konu; olağanüstü ve fantastik özelliklere sahip, hayal ürünüdür.
- Zaman belirli ya da belirsizdir; olağanüstü özelliklere sahip olabilir.
- Mekân, olağanüstü, düşsel öğelerden oluşmuş olabilir. Mekân günlük yaşamda karşılaşamayacağımız niteliktedir.
- Kişiler çoğu zaman gerçekten uzak kişilerdir. Olağanüstü nitelikte olabilirler.
- Düşsel anlatımda hayal, varsayım, abartma, kişileştirme gibi unsurlar çok kullanılır.
- Daha çok di'li veya miş'li geçmiş zaman kipi kullanılır.

Kullanıldığı Yerler:

- Roman
- Masal
- Efsane
- Film senaryoları
- Öykü vb.

Örnek:

Büyücü anne ve babasının gizemli bir şekilde ölümünden sonra Harry Potter, kendisine sığıntı gibi davranan akrabaları ile yaşamaya başlamıştır. Annesinin ve babasının trafik kazasında öldüğünü sanmakta ve hiçbir gerçeği bilmemektedir. 11. yaş gününde bir baykuş Harry'ye yeşil renkte yazılmış bir mektup getirir. Evdekiler tarafından imha edilen mektubun aynıları daha sonraki günlerde de getirilmeye devam eder fakat Harry bir türlü mektubu okuyamamaktadır. Bu aynı olaylardan kurtulmak için denizin ortasında bir ada da bulunan bir eve bile taşınılır. Bir süre sonra Hagrid adında bir dev eve gelerek Harry'e gerçeği, babasının Lord Voldemort tarafından öldürüldüğünü, annesinin ise kendisini korumak için eski bir mısır büyüsü ile kendini feda ettiğini anlatır. Onun bir büyücü olduğunu ve Hogwarts Cadılık ve Büyücülük Okulu'nda okumaya hak kazandığını ifade eder. Buna inanamayan Harry bunca zaman yaşadığı olaylardan yola çıkarak okula gitmeye karar verir. Dursley Ailesi buna karşı çıksa da yapabilecekleri herhangi bir şey yoktur.

GELECEKTEN SÖZ EDİLEN ANLATIM:

- Gelecekten beklentilerin hayalî ögelerle bütünleşmesiyle ortaya çıkan anlatım biçimidir.

- Gelecek, yaşanması arzu edilen mükemmel bir dünya modeliyse ütopik, gerçekleşmesi korkulan, felaket senaryoları içeren anlatım modeliyse distopik anlatım olarak ifade edilir.

Özellikleri:

- Gelecekten söz eden metinler varsayım ile oluşmuştur.
- Verilerden yola çıkılarak geleceğe ait tahmin yapılabilir.
- Olandan çok olması beklenen anlatılır.
- Gerçekleşmesi mümkün olmayan tasarı ve düşünceler (ütopya) anlatılır.
- Genellikle gelecek zaman ifadesi kullanılır.

Kullanıldığı Yerler:

- Roman
- Öykü
- Film senaryoları vb.

Örnek:

2053 yılının Ekim ayındayız.Havaalanında, bir gezi grubu ve yanımda duran bir valizle uçağımıza binebilmek için bekliyorum. Nihayet yıllardır gitmek istediğim ülkeye, Türkiye'ye gideceğim.Türkiye hem gelişmiş hem de doğayla iç içe yaşayan bir ülke. O sırada rehberimiz, "Türkiye'den gelen uçak uçuşa hazır. Herkes üstünde adının yazılı olduğu koltuğa otursun." diye bizi uyardı. Uçağa bindiğimde her koltuğun başlık kısmında asılı duran dijital alanlarda adlarımızın yazılı olduğunu gördüm. Kendi koltuğuma oturup kalkışı beklemeye başladım. Bu dijital başlıklar, bilet karışıklığını önlemek için güzel bir yöntem. Ben etrafı incelerken uçak kalkışa geçti. Uçak önce kanatları aşağı doğru eğik bir şekilde dikey olarak gökyüzüne doğru havalanıyor, sonra normal bir uçak gibi bulutların arasında yoluna devam ediyordu. Bu arada kanatları düzleşiyor ve ileriye doğru gitmeye başlıyordu. Düşününce bu yöntemin yer tasarrufu için önemli bir ayrıntı olduğunu fark ettim. Bu sistem, 2020'li yıllarda yalnızca savaş uçaklarında kullanılıyordu. Ben bunları düşünürken pilotun yaptığı anonsla Türkiye'ye ulaşmamıza 3 saat kaldığını öğrendim ve uykuya daldım. Uyandığımda uçağımız inişe geçmişti. Uçaktan inince otelimize gitmek için bir otobüse bindik. Otobüs yerden on metre havada yol alıyordu. Yukarısında bulunan çarka benzeyen dört daire dönerek hava enerjisini hareket enerjisine dönüştürüyordu. Bu sayede araç yol alabiliyordu. Ayrıca otobüsü kullanan biri yoktu, otobüs kendi kendine ilerliyordu. Bilet veya kart kullanmaya gerek yoktu. Kimlik kartını okutmak yeterliydi.

SÖYLEŞMEYE BAĞLI ANLATIM:

➜ Karşılıklı diyalogların yer aldığı anlatım biçimidir.

Özellikleri:

➜ Jest ve mimikler anlatımın gücünü arttırır.

➜ Karşılıklı konuşmalar, bağlama ve konuşulan kişiye göre değişebilir.

➜ Görme ve işitmeyle kurulan iletişim önemlidir.

➜ Vurgu ve tonlama önemlidir.

➜ Hikâye, Roman, Tiyatro, Röportaj, Monolog söyleşmeye bağlı anlatımın kullanıldığı metin türleridir.

➜ Roman, hikâye ve tiyatrolardaki karşılıklı konuşmalara diyalog, iç konuşmalara ise monolog denir.

➜ Tekrarlar söyleşmeye bağlı anlatımlarda ifadeyi kuvvetlendirir.

Kullanıldığı Yerler:

- Röportaj metinleri
- Tiyatro metinleri
- Senaryo metinleri *vb.*

Örnek:

Çocuk aynı sırada oturuyordu, dünkü bocalamalarından vazgeçmeyen gök aynı kızıllıklaydı, çocuğun üstünde de dünkü tişörtle şort, ayağında bağcıkları çözük aynı pabuçlar.

– Şimdi bak, sağ elinle sağ bağcığı soldakinin içinden geçireceksin canım, iki yana hafifçe gereceksin, ilmekleri bol tutacaksın, yoksa bağlar kenetlenir.

– Ama ben solağım.

– Dur bir dakika öyleyse. Dikkat etmemişim, tüh!

Elleri izlemek için çocuğa sokuldu:

– Haydi bakalım.

Küçük eller, oldukça uğraştıktan sonra acemi bir düğüm attı.

– Olmadı değil mi, dedi çocuk ayaklarını inceleyerek.

– Fena sayılmaz da tam olmadı.

MİZAHİ ANLATIM:

➜ Mizahi ögelerle oluşturulan, okuru güldürme ve eğlendirme amacı güden metinler-dir.

Özellikleri:

➜ Ses, taklit, hareket ve konuşma önemlidir.

➜ Mizahi unsurlarda gerçekten sapma vardır.

➜ Amaç okuyucuyu düşündürmek ve eğlendirmektir.

➜ Roman, hikâye, tiyatro, şiir, deneme gibi türlerde kullanılır.

➜ Mizahi anlatımlarda dil bir olayı anlatmak için kullanılır. (sanatsal, edebi işlev-lerde kullanılır.)

Kullanıldığı Yerler:

- Fıkra
- Roman
- Hikâye
- Tiyatro
- Şiir
- Deneme

Örnek:

Bir toplantıda, hiç yeri ve zamanı olmadığı hâlde Mehmet Akif'in baytarlığını öne çıkararak onu kendince küçük düşürmeye çalışan bir gençle şair arasında şu diyalog geçer:

Genç:

-Siz baytar mısınız?"

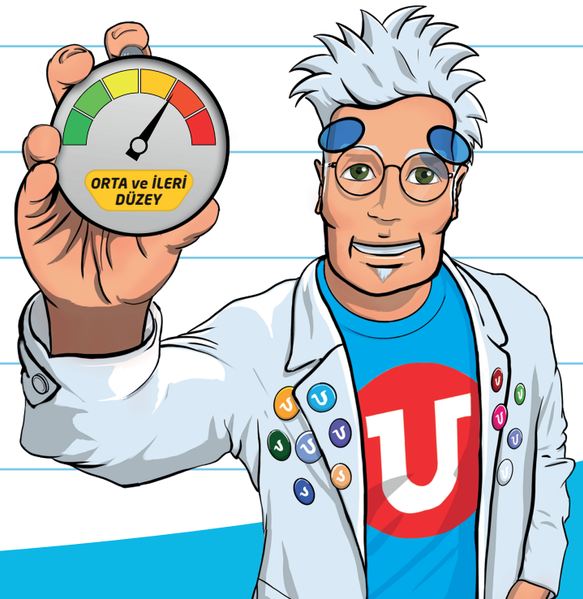
Âkif istifini bozmadan:

-"Evet, bir yeriniz mi ağrıyordu?"

3.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Düşünceyi Geliştirme Yolları

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

➜ Anlatıcının amaca varmak için kullandığı tekniklere düşünceyi geliştirme yolları denir. Bu yollar birkaç alt başlıkta toplanabilir:

Tanımlama:

- Bir varlık ya da kavramı en belirgin ve kalıcı nitelikleriyle belirtmektir.
- Tanım cümleleri "Şu nedir?" sorusuna yanıt olur.
- Açıklayıcı ya da tartışmacı anlatım biçimlerinde kullanılır.
- Tanım cümleleri çoğunlukla nesnel olduğu gibi öznel de olabilir.

Örnek:

- Eleştirmenin bir görevi de sanatçıya yol göstermek, yardımcı olmaktır.

- Eleştirmen, sanat yapıtlarıyla ilgili yargılarında tarafsız olmaya çalışmalıdır.

- Eleştirmen, bilimsel eleştiriye ulaşabilmek için eleştiriyle ilgili kuramsal bilgiler edinmelidir.

- Eleştirmen, bir sanat yapıtını –her yönüyle- eleştiri süzgecinden geçirerek o yapıtın gerçek değerini belirten kişidir.

- Eleştirmen, sanat yapıtıyla sanat izleyicisi arasında köprü kurarak önemli bir işlevi yerine getirir.

Karşılaştırma:

- İki varlık, iki kavram, iki şey arasındaki benzer ya da farklı nitelikleri bir arada vererek düşünceyi belirginleştirmektir.

- Karşılaştırma örneklerinde öncelikle karşılaştırılan herhangi iki şey gereklidir.

- İki şeyin karşılaştırılması söz konusu ise karşılaştırma yönü de bulunmalıdır.

- Düşünce yazılarında ya da sanatsal yazılarda kullanılır.

- "En, daha, göre" gibi ifadeler karşılaştırma cümlelerinde sıklıkla kullanılır ve birer ipucu olarak değerlendirilir.

Örnek:

➜ (I) Yeni çıkan kitabımı bugün şöyle bir karıştırıp birkaç sayfa okuyayım dedim. (II) Ne görsem beğenirsiniz! (III) Bütün "ki"ler ayrı yazılmış, "seninki, benimki" sözcüklerindekiler bile. (IV) Bu tür yanlışlara yalnız benim kitabımda değil, başka kitaplarda, gazetelerde ve dergilerde de rastlanıyor. (V) Bu durum kimi düzeltmenlerin dizgicilerin dilimizin yazım kurallarını yeterince bilmemelerinden kaynaklanıyor

Örneklendirme:

- Soyut olan düşünceyi somutlaştırmak için başvurulur.
- Verilen örnekler düşünceyi daha belirgin ve inandırıcı kılar.
- Genellikle düşünce yazılarında kullanılır.
- Söz gelimi, mesela, misal, örneğin gibi ifadeler örnek cümlelerinde kullanılabilir.

Örnek:

- Bedri Rahmi Eyüboğlu, şiirlerinde masal dilini, masal motiflerini belki de en çok kullanmış bir şair. Masallı söyleyişe daha 40'ların başında "Yaradana Mektuplar" adlı şiirlerinde başlar. Daha sonra yazdığı "Kırk Odalı Konak" adlı şiirde şiirinin masalla olan bu ilişkisini açıkça görebilirsiniz. "Karadut, Kara Sevda, Saadet" adlı şiirleri masal dilinin, masaldaki söyleyiş kalıplarının baştan sona egemen olduğu şiirlerdir.

Tanık Gösterme (Alıntı Yapma):

- Bir düşünceyi güçlendirmek, inandırıcı kılmak için başvurulur.

- Tanık gösterilen kişinin o konuyla ilgili düşüncesinden ya da sözlerinden alıntı yapılır.

- Genellikle tartışmacı anlatım biçiminde kullanılır.

★ **UYARI:** Tırnak içindeki her söz tanık gösterme olarak değerlendirilmemelidir. Herhangi bir diyalog da alıntı olabilir ancak bu onun tanık göstermek amacıyla kullanıldığını göstermez. Alıntının tanık gösterme olabilmesi için sahip olunan düşünceyi destekler, bu düşünceyi ispatlar nitelikte olmalıdır.

Örnek:

➜ Küresel ısınma ülkemizde de pek çok sorunun doğmasına neden oluyor. Bu sorunların başında özellikle büyük kentlerde görülen "susuzluk" geliyor. İstanbul Belediyesi, bu sorunu deniz suyunu arıtarak çözeceklerini açıkladı. Bunun üzerine Amerika'da yaşayan bilim adamımız. İşbilen bir basın toplantısı düzenleyerek: "Deniz suyunu arıtarak kullanmayı Türkiye'de herkes bir çağ atlama hamlesi sanıyor; ama bu tip girişimler doğaya aşırı kimyasal yükleyerek, zaten bozulan dengeyi daha da bozuyor." dedi. Bu görüş ülkemizde yaşayan bilim adamları tarafından da destek gördü.

Benzetme:

- Aralarında nitelik bakımından ilgi bulunan iki şeyden, nitelikçe zayıf olanı güçlü olana benzetmektir.

- Bir yazıda benzetmenin olabilmesi için benzeyen ve benzetilen olmalıdır.

- Sanatsal yazılarda kullanılır.

Örnek:

➜ Dik, sarp bir doruğa tırmanan dağcıyı andırıyor deneme yazarı. Yamaçta ayağını koyacak bir yer arıyor. Elleriyle tutunacak bir yer seçiyor. İpine takacağı bir kaya parçası gözlüyor; adım adım tırmanıyor, sınaya sınaya yükseliyor. Tepede, ulaştığı noktada, bir dağcı gibi güven duygusu sarıyor içini.

Sayısal Verilerden Yaralanma:

➜ Bilginin ayrıntılı bir biçimde aktarılabilmesi için istatiksel bilgilerden, grafiklerden, anket sonuçlarından vb. yararlanılmasıdır.

Örnek:

➜ Ormanlar, dünyanın akciğerleri gibidir. Ağaç ve ormanın insan hayatına doğrudan ve dolaylı olarak öylesine faydası vardır ki...Aklıma gelenin birkaçını sıralayayım isterseniz. O zaman ne demek istediğimi daha iyi anlamış olursunuz. Tabiatın harika, sessiz süpürgeleri ormanlar yaratılmasaydı yaşadığımız dünya tozdan geçilmeyecekti. 1000 m2 ladin ormanı 32 ton, kayın ormanı 68 ton, çam ormanı ise 30-40 ton tozu tüp diye emebilir ve havadaki zehirli gazları filtreler.

Sayıp Dökmelere Yer Verme:

- Bir işin türlü hâllerini, bir şeyin bütün parçalarını zihne çarpacak şekilde art arda sıralayıp söylemektir.Bu şekilde söylenmiş sözcüklerin yer aldığı cümlelerde sayıp dökmelere yer verilmiş demektir.

Örnek:

- Bir mühendisi, bir şairi, bir doktoru, hatta ismini bile ömrünüzde işitmediğiniz herhangi bir mesleğe mensup birini, hiç anlamadığınız bir işten dolayı beğenir gibi olunuz, derhal... (Ahmet Haşim)

Anlatıcı Kişi:

1.kişili anlatım:

- Anlatıcı kişinin olay kahramanı olduğu anlatım şeklidir. Yüklemde 1. tekil veya çoğul kişi eki bulunur. Cümle başında "ben" veya "biz" sözcüklerini kullanabiliriz.

Örnek:

- Evden çıktım. Sabahın erken saatleriydi. Köşe başındaki markete uğrayıp bir ekmek ve gazete aldım

3.kişili anlatım:

➜ Anlatıcı kişi olayın dışındadır. Yüklemde 3. tekil veya çoğul kişi anlamı vardır. Cümlenin başına "o" veya "onlar" sözcükleri getirilebilir.

Örnek:

➜ Marketin sahibi İhsan Bey gözlüğünü takmış, dikkatle gazetesini okuyordu. Dükkâna cadde üstündeki mütevazı apartmanda oturan genç öğretmen girdi. İhsan Bey'i selamladı.

Devinim:

- Hareket anlamına gelir. Özellikle öyküleyici anlatımda, eylem cümlelerinin çoğunlukta olduğu metinlerde söz konusudur.

Örnek:

- Düğün alayının davul zurna gürültüsü, köçeklerin zil sesleri iyice yoğunlaştı. Hacı Mehmet, karısı, Celal ellerindeki yazmalardan, boyalı şekerleri gelinin başına atıyorlardı. Hacı Mehmet, aylardır biriktirdiği bozuk paraları bir mendilin içinden avuçlayıp kalabalığa saçtı.

Yineleme:

➜ İfadelerin tekrarlanmasıdır. İkilemeler yineleme olarak ifade edildiği gibi ikileme olmayan söz tekrarları da yineleme olabilir.

Örnek:

➜ Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam
(Ahmet Haşim)

★ **UYARI:** Her ne kadar AYT konuları içinde yer alsa da kimi zaman Türkçe soruları içinde, seçeneklerde aşağıdaki kavramlarla karşılaşabiliriz:

1. İç Konuşma (İç Diyalog) Tekniği: Anlatmaya bağlı edebî metinlerde kullanılan bir çeşit anlatım tekniğidir. Yazar, anlatmak istediği şeyleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okuyucuya verir. Kahraman kendi kendine konuşur gibidir fakat düşünceleri düzenlidir.

Örnek:

Muhsin'in bakışları, adeta aklımdan geçeni okuyor gibi. Bir şeyler kulağına çalındı desem... Zannetmiyorum. Belki de farkında olmadan duruşumla, bakışımla kendimi ele veriyorumdur.

2. Bilinç akışı tekniği: Karakterin düşünme eylemini olduğu gibi aktarmaya çalışan bir edebi tekniktir. İç konuşmadan farklı olarak düşünceler akış hâlimdeyken bir düzensizlik söz konusudur. Yapıtlarda iç diyalog şeklinde göze çarpar. Bu yüzden bilinç akışı tekniğinin olduğu yerde iç konuşma tekniğinin de varlığından söz edebiliriz.

Örnek:

Apartman kapısının girişinde İhsan Bey'le karşılaştım. Karşılıklı hâl hatır sorduktan sonra o içeri girdi, ben arabaya doğru yürüdüm. İyi insandır İhsan Bey. 10 yıldır komşumdur, kimseye kötü sözü yoktur. İhsan demişken bugünlerde okuduğum romanın kahramanının da ismi İhsan. Ne melankolik bir karakter o öyle. Yazar kendi melankolik hâlini mi yansıttı acaba bu karaktere? Bazı romanlarda yazarların kendini kahramanları aracılığıyla anlattıklarını görüyoruz zira.

3. Anlatıcı Bakış Açısı:

a. Hâkim (Tanrısal / İlahi) Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini, kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini bilir ve görür. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

Örnek:

Şehir içi dolmuşa bindi. Parayı şoföre uzattı. Yanında bozuk olmadığı için 50 lira vermişti. İnşallah şoför üstünü vermeyi unutmaz, diye geçirdi içinden. Öylesine içine kapanık, öylesine çekingendi ki paranın üstünü istemeye utanırdı.

b. Kahraman (Ben) Bakış Açısı: Olaylar, hikâye kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı birinci kişidir.

Örnek:

Bir süre okulun bahçesinde durup çocukların oyun oynayışlarını izledim. Ne kadar da coşkulular, ne kadar da kendilerinden geçmişler... İnsan da işini bir çocuğun oyunu sevdiği gibi sevse bu coşkuyla yapmaz mı hiç?

c. Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı: Anlatıcı; gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Hikâye kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı, gördükleriyle sınırlıdır. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

Örnek:

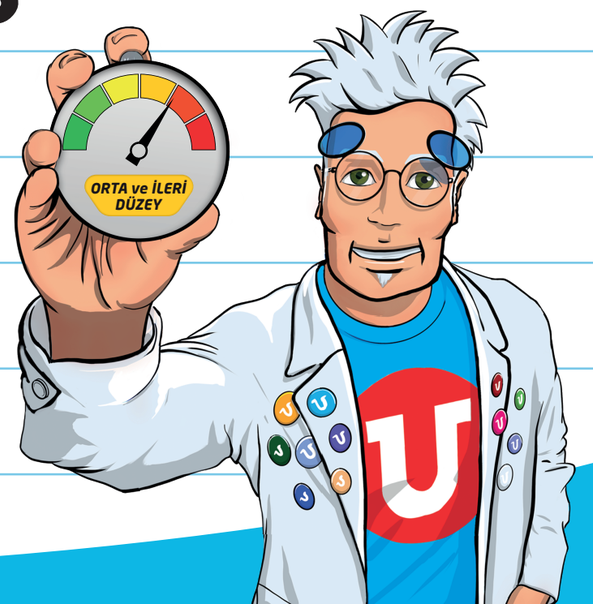
Elindeki kese kâğıdını masanın üzerine bıraktı. Mutfak dolabından bir tabak alıp kese kâğıdının içindeki poğaçalardan üçünü tabağa koydu. Bir taraftan poğaçalardan atıştırırken bir taraftan da çay demledi.

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Paragraf - İçerik (Konu - Başlık - Ana Düşünce)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

PARAGRAF- İÇERİK
(KONU - BAŞLIK - ANA DÜŞÜNCE)

PARAGRAFIN KONUSU:

➜ Paragrafın konusu, paragrafta üzerinde durulan görüş, durum ya da düşüncedir.

➜ Yazar bu parçada ne üzerinde durmakta, ne anlatmakta, ne hakkında söz söylemektedir?" sorularının yanıtı paragrafın konusunu verir. Paragrafın konusu, parçayı yazan kişinin, okuyucuya iletmek istediği mesajı vermez. Yazarın, bu amaca ulaşmak için kullandığı malzemeyi verir.

★ *Paragrafın konusuna ilişkin bilgiler aşağıdaki soru kalıplarıyla yoklanmaktadır:*

➜ Bu parçada aşağıdakilerden hangisinden söz edilmektedir?

➜ Bu parçada yazar neden yakınmaktadır?

➜ Bu parçada aşağıdakilerin hangisi üzerinde durulmaktadır?

➜ Bu parçanın bütününde neden söz edilmektedir?

Örnek:

- İslamiyet'in kabulünden önce Türklerin, başka hiçbir toplumun etkisinde kalmamış bir dilleri ve edebiyatları vardı. Her ilkel edebiyatta olduğu gibi, bu edebiyatta da şiirle büyü birlikte yürümekte ve dinsel törenler, önemli bir yer tutmaktaydı. Bunun yanı sıra ozan, baksı, şaman gibi adlarla anılan şairlerde olağanüstü güçler bulunduğuna inanılırdı. Çoğu ortak ve sözlü ürünlerden oluşan bu edebiyatın en önemli bölümünü destanlar oluşturmaktaydı.

Konu:

Örnek:

➜ Çocukluğumun kış sabahlarında, karla kaplı pencerelerin ak sessizliğine açardım gözlerimi. Dışarıya fırlardım. Karın temiz serinliği ciğerlerime dolardı. Ahırlarda atlar, doğum bekleyen inekler... Her tahta parçası bir kızak... Ayağın gömüleceği kadar yağmışsa kar, annem ekmek tahtasını elime tutuştururdu. Tahtaya yapışık hamur kırıntıları ancak kara sürtünerek temizlenirdi. Dönüşte kızağımı ayna gibi gören annemin gözlerinde kar sevinçleri ışıldardı.

Konu:

PARAGRAFIN BAŞLIĞI:

- Bir paragrafın başlığı, o paragrafın konusunun bulunmasıyla belirlenir. Konu bulunduktan sonra bu konuyu içeren bir veya birkaç sözcük o paragrafın başlığı olabilir.

Örnek:

- 1960'lı yılların Türk filmlerinde karakterler, sanatlı ve özentili bir dille konuşturulurdu. Oysa filmleri izleyen geniş kitleler böyle bir dille konuşmuyorlardı. Roman, öykü, hatta şiir dilinin sinemaya yanlış biçimde yansıtılmasından kaynaklandığını sandığım tuhaf bir durumdu bu. Romanda belki eğreti durmayan böyle bir dil, sinemada filmin estetiğini bozan bir öge olmaktaydı. Böyle bir dil salt salon filmlerinde değil, köy filmlerinde de görülürdü.

Başlık:

PARAGRAFIN ANA DÜŞÜNCESİ:

➜ Paragrafın ana düşüncesi, paragrafın bütününü özetler niteliktedir. Bu yüzden bir cümleden oluşur. Bu cümle paragrafın tümünü kapsar nitelikte olmalıdır.

★ **Bir paragrafın ana düşüncesini belirleyebilmek için şu soruların yanıtları aranmalıdır:**

➜ Bu paragrafta iletilmek istenen düşünce nedir?

➜ Bu paragrafın yazılış amacı nedir?

➜ Bu paragraf bir cümleyle özetlenmek istense bu cümle ne olmalıdır?

➜ Bu paragrafta vurgulanmak istenen düşünce nedir?

➜ Bu paragrafta konunun hangi yönü öne çıkmakta, konunun hangi yönü vurgulanmaktadır?

★ Ana düşünce cümlesinin yeri kesin değildir. Anlatıcı tümevarım yöntemini kullanmışsa sonda, tümdengelim yöntemini kullanmışsa parçanın başında ya da ortasında bulunur.

★ Kimi paragraflarda ise ana düşünce cümlesi niteliğinde bir cümle bulunmaz. Parçayı yazan, okura iletmek istediği mesajı parçanın tümüne sindirir. Okur da yorum yoluyla ana düşünceye ulaşır.

Örnek:

➜ Burada ormanın ruhu vardır. Kar çok yağdığında, karın ağırlığı altında kırılacak kadar eğilen dalların ağladığını, ilkbaharda çiçeklerin sevinçli bağırışlarını, yazın kuşların öterek hayata teşekkür ettiklerini, sonbaharda yağmur sonrası toprağı yarıp ortaya çıkan mantarların konuşmalarını duyarız biz. Doğaya duyarlı olan herkes zamanla duyabilir bu sesleri. Yeter ki bu duyarlılığı onlara kazandırabilelim.

Ana Düşünce:

Örnek:

"Mavi bir fil ve yeşil bir fare düşünülemez."cümlesini okuduktan sonra, ne kadar uğraşırsak uğraşalım, bu cümlede belirtilen düşünce yasağına uyamayız. Çünkü bu iki nesneyi düşünmemeyi düşündüğümüz anda ikisinin "resmi", "hayali" ya da "görüntüsü" kafamızın içinden geçmeye başlar. Garip renklerdeki iki hayvan, tüm yasaları delerek artık beynin kıvrımları içindeki yolunu almaya başlamıştır.

Ana Düşünce:

Örnek:

➜ Çoğu eğitimci, çocuk öykülerini şekerle kaplanmış hap olarak görmek ister. Onlar için öykülerdeki eğitici yönün tatlı bir şeyle kaplanarak verilmesi yeterlidir. Oysa gerçek bir çocuk öyküsünde, bu iki ögenin birbiriyle kaynaştırılmadan verilmesi doğru olmaz. Çünkü öykünün iyi bir yazınsal yapıt olabilmesi için, ilaçla şeker birleşip yepyeni bir madde oluşmalıdır. Bu sağlanamamışsa öykünün amacına ulaşması beklenemez.

Ana Düşünce:

Örnek:

➜ Bir gün bir baba oğluna timsahla kaplumbağanın öyküsünü anlatır. Babası çocuğuna der ki: "Bir timsah kaplumbağayı yutmak ister; kovalamaya başlar.Tam yakalayıp yutacağı sırada kaplumbağa kenara sıçrar ve bir ağaca tırmanır." Öykünün burasında çocuk hayretle: "Baba, hiç kaplumbağa ağaca çıkar mı?"Babası şu cevabı verir:"Çıkması lazımdı oğlum. Kurtulması için çıkması lazımdı."

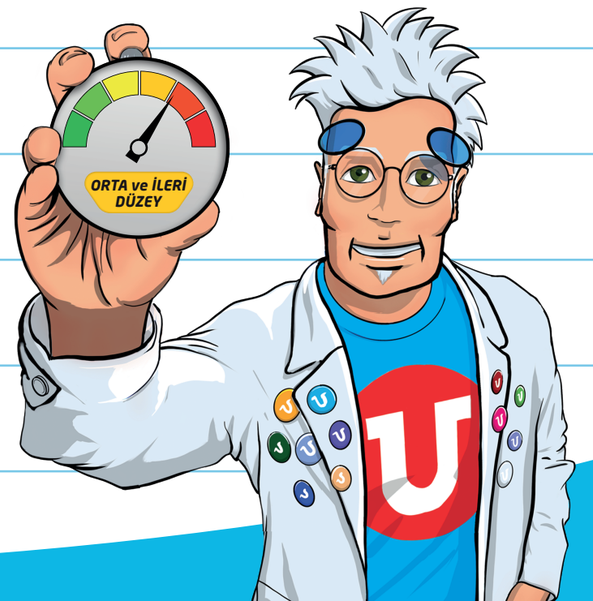
Ana Düşünce:

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Paragraf - İçerik (Yardımcı Düşünce)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

PARAGRAF İÇERİK - YARDIMCI DÜŞÜNCE

- Paragraflarda, ana düşünceyi destekleyen, ana düşüncenin daha iyi anlaşılmasını sağlayan yardımcı düşünceler söz konusudur.
- Paragraftaki ana düşünce bir taneyken yardımcı düşünce birden fazla olabilir.
- Yardımcı düşüncenin ana düşünceden farkı, metnin bütününü kapsamaması, paragrafın tamamını özetlemekten uzak olmasıdır.
- Paragrafta verilen ayırtılar, yardımcı düşünceler arasında akla uygun bir ilişki kurarak seçenekleri doğrulamak ya da çürütmek yargı çıkarmak demektir. Bir paragraftan birçok yargı çıkarılabilir. Bu yargılar ya birkaç ayırtıya ya da bir yardımcı düşünceye dayanabilir. Kimi sorularda da paragrafta verilenler arasından hangisine değinilip değinilmediği sorulmaktadır.

Örnek:

➜ Doğu Karadeniz kırsal bölgesine ilk kez gidenler, özellikle turistler, gördükleri ufak tefek ahşap yapıları, çocukların oynadıkları ağaç evlere benzetirler. Serender adı verilen bu yapılar aslında ev değil, yiyecek saklamak amacıyla yapılmış yerlerdir. Ahşap çatmayla yapılanı da var, boğaz geçmeyle yapılanı da; kerestesi çam olan da var, kestane olan da... Bu çeşitliliğe karşın serenderler aslında basit bir mimariye sahiptir. Bunlar toprağa çakılı dört ayak üstüne oturtulmuştur. Yiyecekleri kemirgenlerden korumak için yerden iki üç metre yüksekte inşa edilen bu yapıların, iş bittikten sonra toplanıp kaldırılabilen merdivenleri vardır. Ayrıca yiyeceklerin havadar bir ortamda, bozulmadan saklanabilmesi için bir dizi küçük oymalı penceresi bulunur.

Örnek:

Bakarsınız sıradan bir insandır. Yükseköğrenim görmemiş, doktora yapmamış, yurt dışında yaşamamış, dünyayı dolaşmamıştır. Ama yaşama bakışına, olaylara yaklaşımına, bilgisine, görgüsüne, değerlendirmelerine hayran kalırsınız; gerçek bir aydındır. Bağnazlıktan uzak, düşüncelere saygılı, irdelemeyi, tartışmayı, değerlendirmeyi, paylaşmayı bilen, toplumsal konulara kişisel çıkarları açısından bakmayan, insanlara sevgiyle, anlayışla yönelen bir insan...

Aşağıdakilerden hangisi, bu parçada sözü edilen kişinin özelliklerinden biri değildir?

SORU

Osmanlı Devleti'nde Avrupa kültürüne geçiş aşaması olan Lale Devri'nin önemli devlet adamlarından Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi, diplomat olarak gittiği Paris'ten döndükten sonra devlet kademesinde çeşitli görevlerde bulundu. Siyasi bir görevle Mısır'a da gönderildi. Derken, 1730'da Patrona Halil İsyanı patlak verdi. Ortalık kan gölüne döndü. O korkunç karmaşada, sarayın önemli adamı Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi canını zor kurtardı. Bir gemiye bindirilip Kıbrıs'a sürgün gönderildi. Osmanlı tarihinin en ünlü, en bilge ve en değerli diplomatı, yaşamının son iki yılını çilelerle boğuşarak geçirmek üzere kendini Kıbrıs'taki Osmanlı otoritesine emanet etti. Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi'nin Magosa'daki Buğday Camisi avlusundaki lahiti ve mezar taşları bugün sapasağlam duruyor. Mermerden yapılmış mezar taşında kitabesi yazılı. Bu lahit ve mezar taşları, onun efsanesini bilenlere çok şey anlatıyor.

Bu parçadan, aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Osmanlı Devleti'nde, sürgün yöntemiyle cezalandırma sistemi mevcuttur.

B) XVIII. yüzyılda Kıbrıs, Osmanlı Devleti sınırları içindeki bir mahrumiyet bölgesidir.

C) Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi, ülkesini yurt dışında temsil ettiği bir görevde bulunmuştur.

D) Patrona Halil İsyanı, pek çok can kaybına yol açan bir başkaldırı olarak tarihe geçmiştir.

E) Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi'nin mezarının günümüze kadar gelişinin nedeni, yetkililerce korunmasıdır.

SORU

Mustafa Kutlu'nun ilk hikâye kitabı olan *Ortadaki Adam*'da göç ve bununla birlikte ortaya çıkan toplumsal değişme, çarpık şehirleşme gibi temaların işlendiği on sekiz hikâye yer almaktadır. Bu hikâyelerde bireysel ve toplumsal durumlar birbirini doğurarak iç içe geçmiştir. Mustafa Kutlu; hikâyelerinde geçmiş kültüre, İslam'a, tasavvufa, erdeme ve insanın kendi iç dünyasına yer vermiştir. İslami duyarlılık onun hikâyelerinde estetiğe bürünmüştür. Anlatımı sade ve samimidir. Mustafa Kutlu, eserlerinde kullandığı teknikler ve geliştirdiği hikâye tarzıyla son dönem Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olmuştur.

Bu parçada, Mustafa Kutlu'nun hikâyeleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Bireyin iç dünyasını esas alan bir yaklaşım sergilediğine

B) Dinî değerleri öne çıkarırken sanatsal güzelliği göz ardı etmediğine

C) O döneme kadar denenmemiş kimi teknikleri kullandığına

D) Bireysel ve toplumsal konuların birbiriyle kaynaştığına

E) Göç olgusunun doğurduğu konulara yer verdiğine

PARAGRAFIN YANIT OLDUĞU SORU CÜMLESİNİ BULMA:

- Bu tip sorularda paragrafın giriş cümlesi, parçanın hangi soruya cevap olduğuna dair önemli ipuçları içerir. Bu yüzden parçanın ilk cümlesine dikkat edilmelidir.

- Paragrafın konusunun ve bakış açısının doğru belirlenmesi, sorunun da doğru yanıtlanmasını sağlar.

- Mantığa uygun olan soru cümlelerinin yanıtı paragrafın bütününü verir.

- Parçada, bu tip soru cümlelerini paragrafa bağlayan anahtar sözcükler bulunur.

SORU

Vaktiyle sinema karşısında tiyatro için, televizyon karşısında sinema için sorulan sorular şimdi de kitap için sorulmakta. Bence bu abes bir sorudur. Gittikçe küreselleşen dünyada, insanlar garip bir şekilde yalnızlığa itilmekteler. Bu yalnızlık içinde edebiyatın önemi gitgide artacaktır. Robotlarla, modern ikonlarla değil, insanla yani kendileriyle karşılaşmak isteyenler edebiyata daha sıkı sarılacaklar ve güzel eserler dünkülerle bugünküleri birbirlerine bağladığı gibi geleceğe de uzanacaktır.

Bu parça bütünüyle ele alındığında aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı olabilir?

A) Pek çok romanın sinemaya ve televizyon dizilerine uyarlanması bu romanların okurlarını etkiliyor mu?

B) İnternet yoluyla bilgiye kolay ulaşılıyor olması basılı gazetelerin okunmasına ne ölçüde engel oluyor?

C) Teknolojinin büyük bir hızla yayıldığı günümüz dünyasında kitabın ve edebiyatın önemi azalıyor mu?

D) Bireyin kalabalıklar içinde gittikçe yalnızlaştığı bu çağda insan için kitabın en iyi dost olduğunu söyleyebiliriz miyiz?

E) Çağımızın getirdiği hızla, özellikle bloglarda yeni yeni öykü ve roman teknikleri deneniyor; bunların edebî açıdan değeri var mı?

PARÇADAN ULAŞILABİLEN / ÇIKARILABİLEN / PARÇA İÇİN SÖYLENEBİLEN YARGI:

- Bu tip sorular, kimi kaynaklarda yardımcı düşünce başlığı altında verilir. Biz bu başlık altında almayı uygun gördük.

- Bu sorularda seçeneklerdeki yalnızca bir bilgi parçada yer almaktadır. Bu yüzden parçada aradığımız bu bilgidir.

SORU

Canlıların doğuştan getirdiği, genler aracılığıyla sonraki kuşaklara aktardığı özellikleri inceleyen bilim dalına kalıtım (genetik) denir. Kalıtımın niteliğinin bilinmesi, genlerle aktarılan özelliklerin ortaya konulmasıyla eş anlamlıdır. Bu bilgiler, insan davranışlarının ve psikolojik süreçlerin birbirini nasıl etkilediğini anlamayı sağlar. Ayrıca genetik bilimi canlının yapısını oluşturan hücreleri, vücudun organları ve bunların işleyişi ile ilgili şifreleme sistemini anlamaya çalışır. Yapılan araştırmalarda, tek ya da çift yumurta ikizlerinin karşılaştığı hastalıkların birbirlerine oranı karşılaştırıldığında tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine kıyasla daha fazla kalıtsal hastalığa yakalandığı görülmüştür. Örneğin davranış bozukluğu görülen hastalarda şizofren ya da duygu durum bozukluklarında kalıtsal etkiler saptanmıştır. Bu sonuçlar bizlere kalıtımın psikolojik süreçler ile davranışlar üzerindeki etkisini göstermektedir.

Bu parçadan, kalıtımla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Kalıtımın niteliğinin bilinmesi, pek çok hastalığın önlenmesine katkı sağlayacaktır.

B) Kalıtımın özelliklerini belirlemek, kuşaktan kuşağa aktarılan özelliklerin bilinmesini sağlar.

C) İkizlerde görülen davranış bozuklukları, kalıtımsal rahatsızlıklardan kaynaklanmaktadır.

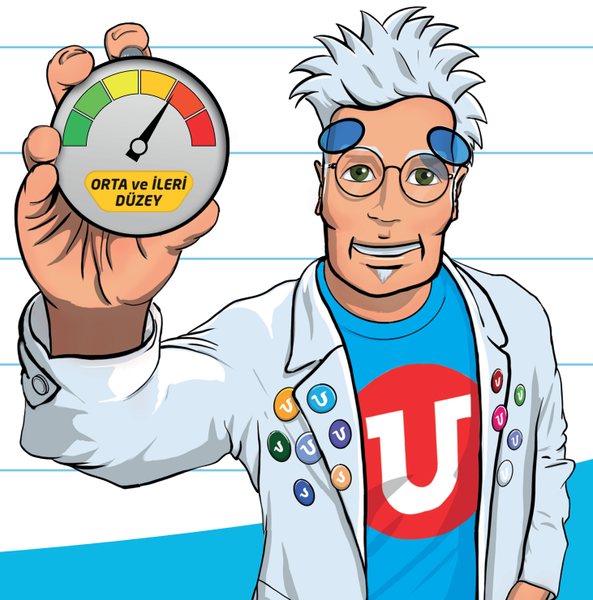
D) Psikolojik rahatsızlıklar incelendiğinde pek çoğunun kalıtsal olduğu gözlemlenmiştir.

E) Kalıtım bilimine yönelik çalışmalar, çoğunlukla tek ve çift yumurta ikizleri üzerinde yürütülmüştür.

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Paragraf - Yapı (Paragraf Oluşturma-Yer Değiştirme)

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

PARAGRAF OLUŞTURMA - PARAGRAFTAKİ CÜMLELERİN YERİNİ DEĞİŞTİRME

PARAGRAF OLUŞTURMA

- Bu tip sorularda paragrafı oluşturan cümleler karışık olarak verilerek paragrafın oluşturulması istenir.

★ *Dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıda verildiği gibidir:*

★ *Öncelikle numaralı cümlelerin tamamı dikkatle okunmalıdır.*

➜ Paragrafın ilk cümlesi bulunmalıdır. İlk cümle genellikle genel bir yargı içerir, "çünkü, ama, ancak, bu yüzden, bu şekilde" gibi kendinden önce bir cümle olduğunu düşündürecek bağlantı ifadeleri içermez. Yani cümle içinde kendinden önceki cümleyle bağlantılı olduğunu gösteren ifadeler içermez.

➜ Cümleler arasındaki neden-sonuç ilişkisi gözetilerek cümleler birbirine bağlanır.

➜ Paragrafın ilk cümlesi bulunduktan anlam ve dil bağlantıları göz önünde bulundurulduktan sonra diğer cümleler peş peşe sıralanır.

➜ Paragrafta bir olay anlatılıyorsa (*özellikle öyküleyici anlatımla veya tarihî bilgi verilen metinler*) paragraftaki olayların oluş sırasına dikkat edilir.

SORU

I. Bir yüzbaşı olan babasının emekli olmasıyla İzmir'e yerleşirler ancak Yunanlıların İzmir'i işgaliyle hayatları altüst olur.

II. Bu yıllarda babasının emekli maaşı ödenmez, annesinin daha öncesinde baş gösteren ruhsal rahatsızlıklarıyla anne babası arasında şiddetli geçimsizlik başlar.

III. Sabahattin Ali'nin Gümülcine'de başlayan yaşam öyküsü, ilkokul çağında ailesiyle Çanakkale'ye gidişiyle devam eder.

IV. Ailenin geçim sıkıntısı tüm bunlara tuz biber olur ve Sabahattin Ali ailesine destek olmak için boynuna astığı bir işporta tablasında kent pazarlarında makara, iplik satmaya başlar.

V. Dört yıl kaldıkları bu şehirde, Çanakkale Savaşı'nı bir çocuk olarak tüm dehşetiyle yaşar.

Yukarıda numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi baştan üçüncü olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

SORU

I. Gezegenler arasındaki bölgede hiçbir şey olmadığından orada herhangi bir koku algılamak mümkün değildir.

II. Koku, beynin burundaki kimyasal reseptörlerin oluşturduğu bilgiyi işlemesiyle hissedilir.

III. Ancak Güneş sisteminin bazı bölgelerinde farklı kokular olabilir.

IV. Jeolojik yönden aktif bir yer olan Güneş sistemindeki yüzlerce yanardağ kükürtdioksit püskürtür, bu da çürümüş yumurta kokusuna neden olur.

V. Bu yüzden, uzayın nasıl koktuğunu öğrenebilmemiz, uzayda ne tür kimyasal maddeler olduğunu bilmemizle mümkündür.

Yukarıda numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi <u>baştan dördüncü</u> olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

PARAGRAF OLUŞTURMA

➜ Bu tip sorularda, bir paragrafı oluşturan ve numaralar olarak verilen cümlelerde iki cümle olması gereken yerde değildir. Ancak bu iki cümle yer değiştirirse paragraf kendi içinde anlam bütünlüğüne kavuşacaktır.

★ **Dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıda verildiği şekildedir:**

➜ Paragrafın ilk – giriş, başlangıç – cümlesini bulmak gerekir. Paragrafın giriş cümlesi biçim bakımından bağımsızdır, anlam olarak kendinden önceki bir cümlenin varlığını sezdirmez. Bu gerekçeyle giriş cümlesi olamayacak cümlelerin verildiği seçenekler doğrudan elenir.

➜ Sonra paragrafın içeriği göz önünde bulundurulup düşüncenin akışına, zamanın akışına, olayların akışına, köprü görevindeki sözcük ve sözlere, bağlayıcı ögelere dikkat edilerek paragraf oluşturulur.

SORU

I. MÖ 1150 yılından kalma eski Mısır belgesi olan Ebers Papirüsü dünyanın en eski tıp belgelerinden biridir.

II. İçindeki reçetelerden bazıları yaraya küflenmiş ekmek koymak, yarayı söğüt kabuğuyla kapamak, kesikleri et ve balla tedavi etmekten söz ediyor.

III. Her ne kadar eski Mısırlılar mikroplardan haberdar olmasa da bu papirüste enfeksiyonları engellemek ve durdurmak için yapılması gerekenler yazıyor.

IV. Alpler'de bulunan, MÖ 3300 yılından kalma Ötzi Adam, yanında antibiyotik etkisi olan, ilk yardım kiti olarak kullanacağı huş mantarı taşıyordu.

V. Doğanın iyileştirici etkisini fark edenler yalnızca eski Mısırlılar değildi elbette.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturması için aşağıdakilerden hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V
D) III ve V E) IV ve V

SORU

I. Kedilerin ayakları üstünde yere inebilme kabiliyetleri bilim insanlarını ta 19. yüzyılın başlarında şaşırtmaya başlamıştır.

II. Ancak 1894 yılında Etienne- Jules Marey adlı bir Fransız bilim insanı bunun böyle olmadığını keşfetmiştir.

III. Başlangıçta, kedilerin düşme sırasında kendilerini iterek bunu başardıkları düşünülmüştür.

IV. Marey, özel bir kamera kullanarak bir kedinin düşüş anını fotoğraflamıştır.

V. Bir saniyede çektiği 60 fotoğrafı incelediğinde de kedilerin ayakları üstüne nasıl indiğini görebilmiştir.

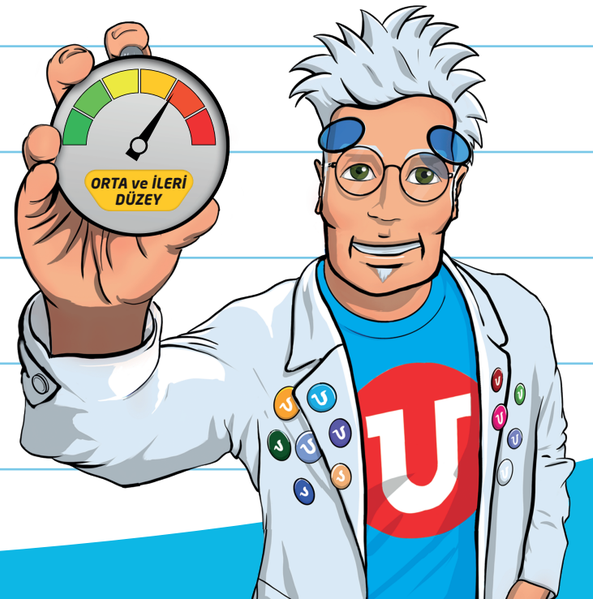
Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturması için aşağıdakilerden hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Paragraf - Yapı (Akışı Bozan Cümle-Parçayı İkiye Bölme)

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

PARAGRAFTA YAPI

- DÜŞÜNCENİN AKIŞINI BOZAN CÜMLEYİ BULMA
- PARÇAYI IKIYE BOLME

- Bu tip sorularda öncelikle verilen paragrafın konusu belirlenmelidir. Konu, "Bu parçada ne üzerinde duruluyor?" sorusunun cevabıdır. Düşüncenin akışını bozan cümle, paragrafın konusunun dışında kalabilir.

- Bu sorularda çoğu zaman konuyu bulmak yetmez. Parça okunduğunda numaralanmış tüm cümlelerin aynı konuya yönelik olduğu görülür. Bu durumda parçanın konusunu bulduktan sonra konuya bakış açısı belirlenmelidir. Bakış açısı, "Paragrafta konunun hangi yönü üzerinde duruluyor?" sorusunun cevabıdır. Paragrafın dört cümlesinde konuya ortak bir açıdan yaklaşırken bir cümlede bu yaklaşım değişebilir.

- Bir örnekle açıklayalım:

- Okuduğumuz parçanın konusu "karpuz" olabilir. Ancak parçayı oluşturan numaralı cümlelerin tamamını okuduğumuzda hepsinde konunun karpuz olduğunu görürüz. Bu durumda parçanın bütününde konunun hangi yönü üzerinde durulduğuna bakarız. Parçada "karpuzun yetiştiği iklim koşulları" anlatılırken bir cümlede "karpuzun içeriğindeki vitaminler" üzerinde duruluyorsa bu cümlenin düşüncenin akışını bozduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

- Bunun yanında parçanın dil ve anlatımına, mantığa uymayan cümleler düşüncenin akışını bozar.

- Düşüncenin akışını bozan cümle kendinden önceki ve / veya sonraki cümleyle dil ve anlam yönünden bağlantısızlıklar içereceği için bu cümle parçadan çıkarılıp parça yeniden okunduğunda paragrafta düşüncenin akışının sağlandığı görülür.

SORU

(I) Sao Paulo, Brezilya'nın en önemli sanayi kentlerinden biridir. (II) Çevresindeki şehirsel alan ve 20 milyonu bulan nüfusu ile Güney Amerika'nın en büyük kentidir. (III) 1700'lerde küçük bir kasaba iken verimli topraklarında gelişen kahve üretimi sayesinde hızla büyümüştür. (IV) 2014 yılında Dünya Kupası'na ev sahipliği yapmasının öncesinde şehre yeni yollar yapılsa da devam eden ulaşım sorunu tam olarak çözülememiştir. (V) Bu büyüme gecekondulaşmayı da beraberinde getirmiştir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

SORU

(I) Ekonomik faaliyetlerin merkezi durumunda bulunan şehirler, sunduğu farklı zenginlikler ile günümüzde olduğu gibi gelecekte de en gözde yerleşme merkezleri olacaktır. (II) Yerleşme anlamında artık doğal sınırlarına ulaşan şehirlerde birtakım problemler baş göstermektedir. (III) Şehir yerleşmelerinde sera gazları emisyonunun fazlalığı, küresel iklim değişikliğinin yansımaları, tarım alanlarının ve ormanların tahribi ile artan ekolojik sorunlar insanların bunlara karşı daha güçlü tedbirler almasını zorunlu hâle getirmiştir. (IV) Bu tedbirlerden biri, şehirlerin dikey doğrultuda büyümesidir. (V) Bu çözüm, kendi içerisinde birtakım sorunları da beraberinde getirdiğinden ekolojik ortamın korunması adına kalıcı bir yöntem olarak görülmemektedir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Parçayı İkiye Bölme:

★ **Bu tip sorularda:**

➜ Paragrafta birbirini izleyen cümlelerden

➜ Paragrafın konusuna uymayan

➜ Konuya, bakış açısına uymayan

➜ Parçanın dil ve anlatımına uymayan cümleden başlanarak paragraf ikiye bölünür.

SORU

(I) Hayatımıza pek çok değişimi getireceği öngörülen teknolojik gelişmelerden birisi de yapay zekâdır. (II) Yapay zekâ, insan varlığında gözlemlediğimiz ve "akıllı davranış" olarak adlandırdığımız davranışları gösterebilen bilgisayarlardır. (III) Şöyle ki bu bilgisayarlardan bazıları konuşulanları anlayabilmekte, ilgili komutları yerine getirip ona göre cevap verebilmektedir. (IV) Aynı zamanda tanımlanan işlevleri yerine getirecek program üretmesi de sağlanabilmektedir. (V) Yapay zekâya sahip donanımların getirdiği değişimlerden biri, hukuk alanındadır. (VI Başta ticari şirketler olmak üzere tüm çevrelerce kullanılması beklenen akıllı sözleşmeler sistemi; şifreli oluşu, hiçbir devlete, şirkete veya şahsa ait olmaması, şeffaf olması, aracı kişi veya kurumlar ile bu aracılara ücret ödenmemesi gibi özelliklere sahip olduğundan cazibesini daha da artırmaktadır.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

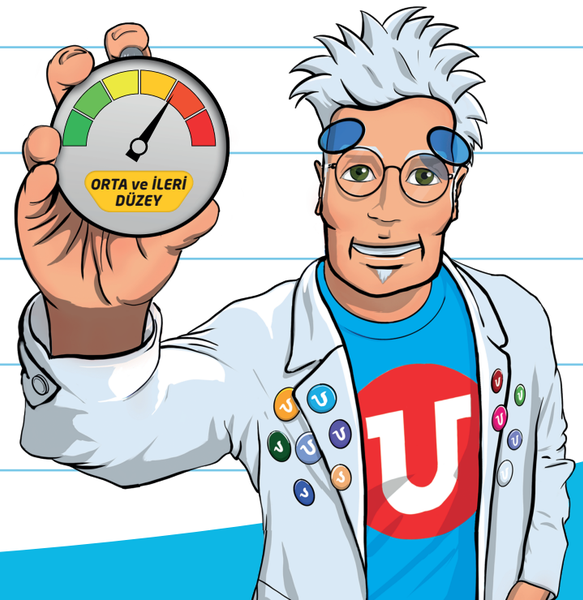
A) II B) III C) IV D) V E) VI

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Paragraf - Yapı (Boşluk Doldurma)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

PARAGRAFTAKİ BOŞLUĞU DOLDURMA

PARAGRAFIN GİRİŞ CÜMLESİNİ BULMA

- Genellikle, paragrafın konusunu belirtir.
- Genellikle, konuya bakış açısını da belirtir.
- Bağımsızdır.
- Kendinden önceki bir cümlenin varlığını hissettirmez.

SORU

----. Dolayısıyla salt edebiyat yahut sanat söz konusu olamamıştır. Sanat ve edebiyattan gayenin ne olduğu çoğu zaman ideolojiler, öğretiler etrafında şekillenmiştir. Bu sebeple edebî tartışmalar da estetik ve sanatsal değerlerden ziyade, ideolojik tutumlara göre taraf bulmuş ve sürdürülmüştür. Bu tutumun örnekleri, Tanzimat edebiyatında görülmeye başlanmıştır. Bu süreçte yazar ve şairlerin aynı zamanda siyasetçi ve devlet adamı olmaları, sanat ve edebiyata bu gözle yaklaşmalarına neden olmuştur. Tüm bunlar sonucunda edebiyat farklı kollardan ilerlemiş, her kol kendi ideolojik tutumuna göre edebiyat aracılığıyla toplum ve kimlik mühendisliğine soyunmuştur.

Bu parçanın başına aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygundur?

A) Sanat, dünyanın hemen her yerinde çoğu zaman siyasetin oyuncağı olmuştur

B) Çağdaş Türk edebiyatı çoğu zaman ideolojiler tarafından araç olarak görülmüştür

C) Türk edebiyatı var olduğu günden bugüne ideolojik düşüncelerin esiri olmuştur

D) Kimi dönemlerde toplum sorunları öncelenmiş, estetik kaygı ikinci plana itilmiştir

E) Gerçek sanatın oluşumu özgür düşünceye, ideolojilerin güdümünden çıkmaya bağlıdır

PARAGRAF İÇİNDE BOŞ BIRAKILAN YERİ TAMAMLAMA

- Paragrafın konusuna, konuya bakış açısına, parçanın diline ve anlatımına dikkat edilmelidir.

- Mantığa uygun olan sözler paragrafın içinde boş bırakılan yeri tamamlayabilir; bu niteliklerden birinin eksik olması o sözün paragrafın içindeki boşluğu tamamlamasını engeller.

- Boş bırakılan yerin kendinden önceki ve sonraki cümlelerle dil ve anlam bağlantısı olacağı için bu bağlantılara dikkat edilmeli, doğru seçeceği gösteren ipucu ifadeler doğru belirlenmelidir.

SORU

Orhan Kemal'in aydınlık gerçekçiliğine somut bir örnek olarak *Gurbet Kuşları* romanını verebiliriz. 1950'li yıllarda köyden kente göç olgusuyla birlikte Zeytinburnu'nda gecekondular yapılır, kaçak yapılan bu gecekonduları belediye yıkar. Bütün emeğini ve parasını harcayarak gecekondusunu kuran Koca Mehmet, onun yerle bir olması karşısında diz çöküp ağlar. Karısı, yanında dimdik durur. Roman, karısının şu cümlesiyle biter: "Olsun, kalk, evimizi yeniden yaparız." Orhan Kemal'in bize gösterdiği yol şudur: ----. Bunu yakaladığımız zaman toplumsal ve bireysel planda geleceğimiz aydınlık olacaktır.

Bu parçada boş bırakılan yere, düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygundur?

A) Cesaret ve alçak gönüllülük

B) Umut ve azim

C) Sabır ve müsamaha

D) Umut ve bonkörlük

E) Sükûnet ve tevekkül

PARAGRAFIN SONUÇ CÜMLESİ

- Paragrafın konusuna, konuya bakış açısına, parçanın diline ve anlatımına dikkat edilmelidir.

- Genellikle, paragraftaki düşünceyi özetler.

- Anlam bakımından yoğundur.

- "Kısacası, sözün özü, uzun sözün kısası" gibi sözlerden sonra getirilebilecek bir nitelik gösterir.

- Paragrafın konusuna, bakış açısına, dil ve anlatımına, mantığa uygun olmalıdır.

SORU

Yazma eylemi, biraz gözü karalık, çokça ısrar gerektirir. Kural her yerde ve her şeyde neredeyse değişmez: Avlanmak için önce ateş etmelisiniz, vurup vurmadığınıza sonra bakarsınız. Yazı için de durum böyledir. ---- .

Bu parçanın sonuna, düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygundur?

A) Düşünmeden yazmalısınız, yazınızın iletisini sonradan belirleyebilirsiniz

B) Önce yazmalısınız, sonra iyi yazıp yazmadığınıza bakmalısınız

C) Aklınıza gelenleri vakit kaybetmeden kaleme almalısınız

D) İlham gelirse ruhunuza fısıldananlara kulak vermelisiniz

E) Çalakalem yazıp ürününüzü ortaya koymalısınız

RÖPORTAJ BİÇİMİNDEKİ SORULAR

- Bu tip sorular özellikle son birkaç yıldır sınavımızda yoğun olarak yer bulmaktadır.

- Bu soruları çözümlerken kişilerin verdiği cevaplar dikkatle okunmalı, bu cevaplar üzerinden sorular bulunmaya çalışılmalıdır.

- Cevap paragraflarının giriş cümleleri, konuyu ele alışları muhakkak soru cümlesine dair ipuçları içerir.

SORU

Gazeteci:

I. ----

Şair:

— 1985 yılında İstanbul'da İTÜ İnşaat Fakültesinin kantininde yazdım ilk şiirimi. Nedense fizik defterime... Babam bir gün İstanbul'a gelip defterlerimi kontrol ettiğinde fizik konularından çok şiir denemeleriyle karşılaşmıştı. "Müfredat mı değişti yavrum, fizik dersinde size şiir mi öğretiyorlar?" diye sormuştu.

Gazeteci:

II. ----

Şair:

— Şiirin beslendiği alan sınırsızdır. Bazı anların, yaşanmış bir hayat parçasının en hakiki, öz karşılığı ancak şiirle verilebilir. Usta Attila İlhan'ın da kitaplarının arkasında "meraklısına notlar" vardır ve usta, şiirlerinin yazılış öyküsünü anlatır. Çünkü her şiirin bir öyküsü vardır. Yani, "Ben sana mecburum, bilemezsin" dizesi, söz fiyakası olsun diye değil, birine mecbur kalınarak yazılmıştır. Ben de kendi sesimle bu yolun takipçisi olduğumu söyleyebilirim.

Bu diyalogda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A) I. Şiir yazmaya ne zaman başladınız?
II. Şiir evreninizin dayanağı nedir?

B) I. Öğrencilik yıllarında şiirle aranız nasıldı?
II. Şairlerin hayatı şiirlerine nasıl yansır?

C) I. Şiire olan ilginiz ne zaman başladı?
II. Şiirlerinizi yazarken kimden etkilendiniz?

D) I. İlk şiirinizle bugünküleri kıyaslayabilir misiniz?
II. Şairler, şiirlerine gerçekliği ne ölçüde yansıtır?

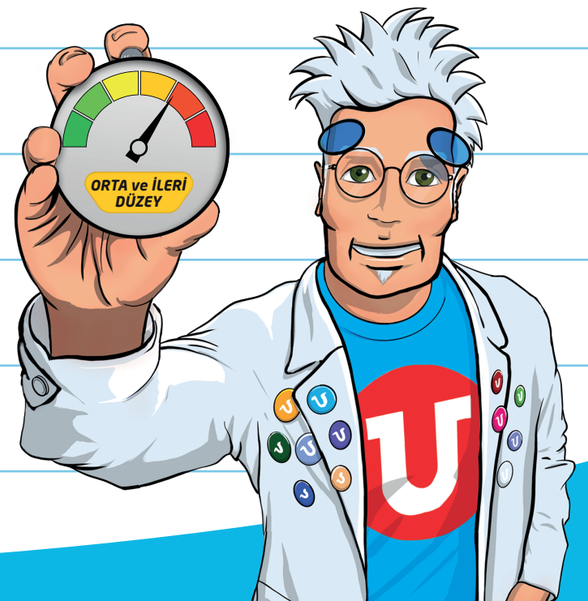
E) I. Şiire merakınız üniversiteye gidişinizle mi başladı?
II. Attila İlhan'ın şiirlerini okumak sizi nasıl etkiledi?

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Bir Paragrafa Bağlı Çoklu Sorular

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

PARAGRAFA BAĞLI ÇOKLU SORULAR

- Bu tip sorularda, bir paragrafa bağlı birden fazla soru söz konusudur.

- Bu sorular, paragrafın içeriğine ve yapısına dair olabileceği gibi söz öbeklerinde anlam veya anlatım biçimleriyle de ilgili olabilir.

➜ Bu soruların çözümünde öncelikle sorulara göz atılıp hangi sorunun çözümü daha pratikse o soru kökü okunarak paragraf okunabilir. Söz gelimi sorulardan biri parçayı ikiye bölme sorusu, diğeri yardımcı düşünce sorusuysa bir taraftan parçanın nereden ikiye bölünebileceği üzerinde durulurken bir taraftan da parçanın yardımcı düşünceleri belirlenebilir.

SORU

Pek çok edebiyatçı, kendine, kendi iç dünyasında sığıntı adaları kurmuş, adeta kendine sürgün olmuştur. İnsan ruhunu keşfetmek için kendi içlerinde yolculuğa çıkan bu yazarlar, kimi zaman kendi labirentlerinde zengin keşifler yapmışlardır. Bunlardan biri de Franz Kafka'dır. Kafka; kararsızlık, sıkıntı, inançsızlık, sevgisizlik ortamında kendine yönelmiştir. Dil, sürgün yaşamında sanatçının tek sığınağı olmuş; sanatçı dile tutunarak, yazına sığınarak üretken ve verimli bir çaba içine girmiştir. Çünkü coğrafyasını yitirmiş, zamanın dışına düşmüş, Erasmus'un, "Bütün yeryüzü vatandır." sözünü içselleştirmiştir.

Bu parçada geçen "kendi iç dünyasında sığıntı adaları kurmak" **sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Dış dünyadan gelen etkilere karşı kendini korumak

B) İnzivaya çekilerek insanlarla iletişimi en aza indirgemek

C) Dış dünyaya sırtını dönerek içe kapanmak

D) İç dünyasında yaşadığı sıkıntıların içine hapsolmak

E) İçindeki yaratıcı kişiyi ortaya çıkarmak için bir süre hayata küsmek

SORU

Pek çok edebiyatçı, kendine, kendi iç dünyasında sığıntı adaları kurmuş, adeta kendine sürgün olmuştur. İnsan ruhunu keşfetmek için kendi içlerinde yolculuğa çıkan bu yazarlar, kimi zaman kendi labirentlerinde zengin keşifler yapmışlardır. Bunlardan biri de Franz Kafka'dır. Kafka; kararsızlık, sıkıntı, inançsızlık, sevgisizlik ortamında kendine yönelmiştir. Dil, sürgün yaşamında sanatçının tek sığınağı olmuş; sanatçı dile tutunarak, yazına sığınarak üretken ve verimli bir çaba içine girmiştir. Çünkü coğrafyasını yitirmiş, zamanın dışına düşmüş, Erasmus'un, "Bütün yeryüzü vatandır." sözünü içselleştirmiştir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi Franz Kafka'nın üretken bir yazar olmasına zemin hazırlayan nedenlerden biri değildir?

A) Yaşamdan beklentilerinin giderek azalması

B) Kimi durumlar karşısında tereddüt yaşaması

C) Vatansızlaşarak tüm insanlığa seslenmek istemesi

D) Gönülden bağlı olduğu bir düşüncenin, varlığın olmayışı

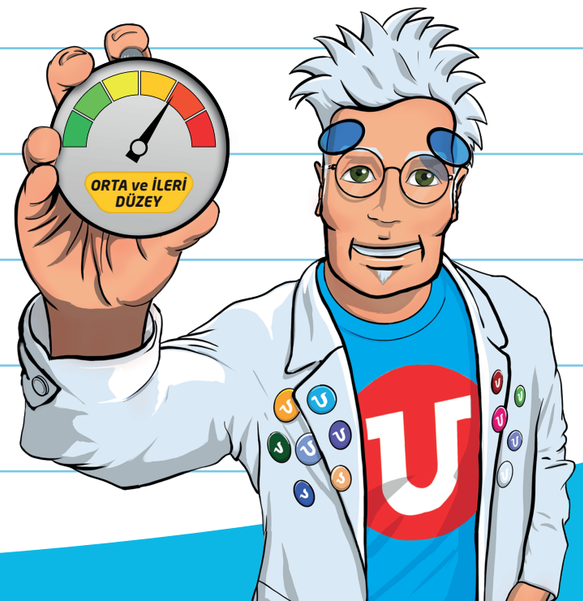
E) Kendini, içinde bulunduğu zamana ait hissetmemesi

4.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Sıra Dışı Sorular

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SIRA DIŞI SORULAR

★ Bu tip sorular çoğunlukla ALES (Akademik Lisansüstü Eğitim Sınavı) ve DGS (Dikey Geçiş Sınavı) türündeki sınavlarda kullanılsa da son yıllarda üniversiteye giriş sınavında da yer bulmaya başlamıştır.

➜ Bu sorulara sıra dışı adlandırması yapmamın nedeni, öngörülemez, tamamen özgün oluşudur. Diğer soru tarzları gibi sınıflandırılamaz veya çözüm yöntemi önerilemez.

- Soruların çözümü, tamamen okuma, anlama, analiz etme ve çıkarımda bulunma becerinize bağlıdır. Tabii ki bu da bilim, sanat, oyun gibi çok farklı alanlarla ilgili yazıları özümseyerek ve sorgulayarak okumanıza bağlıdır.

- Bu tip sorularda sizden gördüğünüz bir ilanı, bir tanıtım broşürünü, günlük yaşamda karşınıza çıkan herhangi bir bilgiyi algılamanız ve bunlardan çıkarımda bulunmanız istenebilir.

SORU

Bir üniversitenin tıp fakültesi tarafından bilim insanı yetiştirme programı çerçevesinde düzenlenen "Ortaöğretim Öğrencileri Arası Bilim Projesi Yarışması"nda dereceye giren dört öğrencinin, bu projeye katılmak isteyen arkadaşlarına tavsiyeleri sorulduğunda öğrencilerin şu yanıtları verdikleri görülmüştür:

- Berke Can:

— Merakınızı asla sınırlamayın. Okuyun, deneyin, pes etmeyin. Bunlar, bilime giden yolun önemli aşamaları.

- Şiir:

— Deney sürecinin her aşamasını not alın. Aksi takdirde çalışma süreci sonlandığında bu süreci hatırlamak, raporlandırmak zor oluyor.

- Ayşenaz:

— Çalışmalarınıza mümkün olduğunca erken başlayın. Süreçte bir şeylerin aksadığını görüyorsanız araştırmaya devam edin. Bilimin peşini hiçbir zaman bırakmayın.

- Kâmil:

— Projeyi yaparken bu süreçten zevk almanız çok önemli. Araştırma yaparken veya laboratuvarda çalışırken çalışmanıza yoğunlaşıp zihinsel anlamda bütünlüğü sağlamanız gerekiyor.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi, öğrencilerin verdiği tavsiyelerden biri değildir?

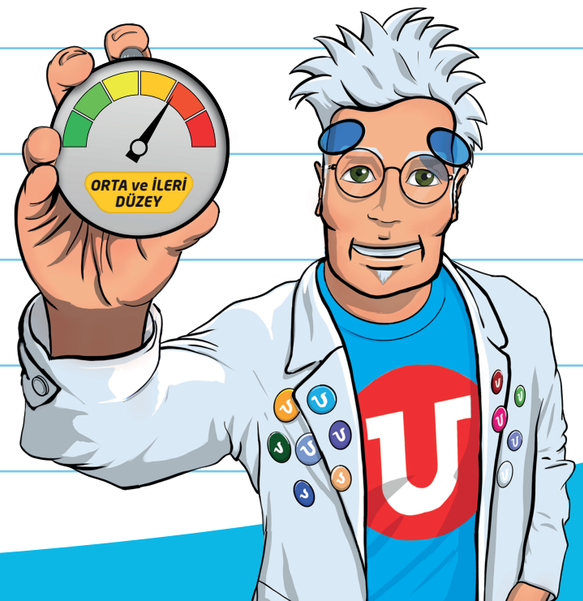
A) Odaklanmak
B) İstikrarlı olmak
C) Günlük tutmak
D) Sabırlı ve azimli olmak
E) Dikkat dağıtıcı unsurlardan kaçınmak

5.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Sözcük Kökü

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SÖZCÜK KÖKÜ

Kök:

➜ Sözcüğün anlamlı ve kendisiyle anlam ilgisi bulunan en küçük parçasıdır.

★ Kökler isim ve fiil kökü olmak üzere ikiye ayrılır.

İsim Kökü:

➜ İsim ve isim soylu (sıfat, zamir, zarf vb.) sözcüklerin oluşturduğu köklerdir.

Fiil Kökü:

➜ Fiil olan sözcüklerin oluşturduğu köklerdir.

Örnek:

Birey kendi bilinciyle hareket etmedikçe toplum seli içinde erir. Toplum yönetir bire-
I II III IV

yin davranışlarını.
V

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi kökünün türü yönünden diğerlerinden farklıdır?

Çözüm:

Sesteş kök:

➜ Okunuş ve yazılışları aynı olup anlamca ilgisi olmayan köklerdir.

Örnek:

➜ Otobüsün varış noktası Ankara'dır.

➜ Varlık içinde yaşıyorlardı

➜

★ AÇIKLAMA:

★ AÇIKLAMA:

Ortak kök (Kökteş sözcük):

➜ Anlamca ortak olup isim ve fiil kökü olabilen köklerdir.

Örnek:

➜ Bu boyayla tüm duvarı boyayabilirsin.

★ NOT: Savaş, barış, güreş, sıva gibi sözcükler de ortak kök özelliği gösterir.

UZMAN YAYINLARI

Gövde:

➜ Sözcüğün yapım eki almış hâlidir. Soruda sözcüğün gövdeden türemiş olup olmadığı soruluyorsa bu tür sözcüklerde birden çok yapım eki aranması gerekir.

Örnek:

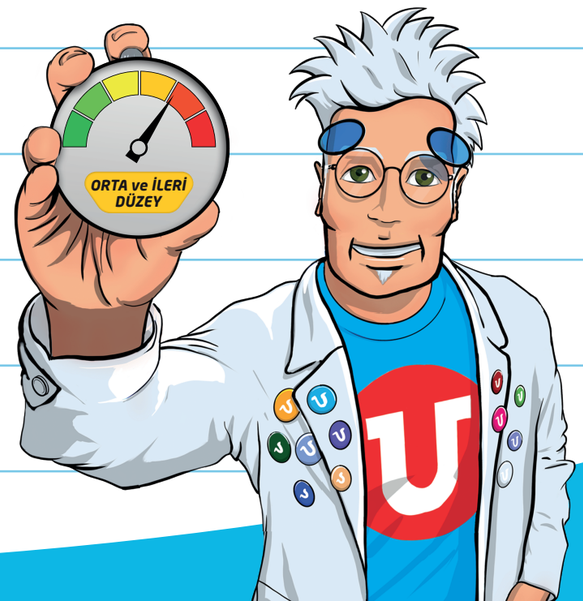
➜ O her zaman büyük konuşurdu.

5.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yapım Ekleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

YAPIM EKLERİ

KÖK + YAPIM EKİ + ÇEKİM EKİ

★ *ÖNEMLİ AÇIKLAMA:* Kimi istisnalar hariç, sözcüğe önce yapım sonra çekim eki gelir.

★ *İstisna Örnekleri:* annemsiz, ondalık, evdekiler vb

YAPIM EKLERİ:

➜ Sözcüklerin anlamlarını ve/ veya türünü değiştiren eklerdir.

1. İsimden isim yapan ekler:

Baş-lık av-cı köy-lü Alman-ca

2. İsimden fiil yapan ekler:

Göz-le- akıl-lan- bol-laş- dar-al-

3. Fiilden fiil yapan ekler:

Eş-ele- gör-ül- söyle-n- kop-ar-

4. Fiilden isim yapan ekler:

Gel-mek ışı-k sür-gü böl-ge

★ **UYARI:** Türetme sırasında (sözcük yapım eki aldığında) ses düşmesi olabilir.

uyku

oyna-

kavşak

sızla-

benze-

besle-

çevre

kaldır-

yüksel-

adaş

yumurtla-

kıvrıl-

UZMAN YAYINLARI

★ UYARI: Yapım eki almamış sözcükler basit, almış sözcükler türemiştir. (Basit, türemiş kavramları konunun ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak ele alınacaktır.)

★ UYARI: Sıfatlaştıran -ki eki, sözcüğün türünü değiştirdiği için yapım ekidir.

Örnek:

➜ Dolaptaki evrakları bana getirin.

★ **UYARI:** Her eylemsi eki yapım ekidir. (fiilden isim yapan ek) Bu yüzden tüm eylemsiler türemiş sözcüktür. Eylemsi konusu işlenirken bu bilgi üzerinde tekrar durulacaktır.

Örnek:

➜ Film başlayınca salondaki yerlerimizi aldık.

★ **UYARI:** Eyleme çatı özelliği kazandıran tüm ekler fiilden fiil yapan ektir. Bu yüzden bu tür sözcüklerin tamamı türemiştir. Çatı konusunda bu bilgi üzerinde tekrar durulacaktır.

Örnek:

➜ Çocukları gezdirdi.

KÜÇÜLTME EKLERİ:

- İsme gelerek küçültme, acıma, sevimli bulma gibi anlamlar katan eklerdir.

- Bu adacık bitki örtüsü yönünden zengindir.(küçültme)

- Kadıncağız dört çocuğuyla ortada kalmış.(acıma)

- Hayvanat bahçesindeki maymuncuk daldan dala atlıyordu. (sevimli bulma)

★ NOT: Bu ekler sözcüğün anlamını değiştirip kalıcı isme dönüştürürse küçültme eki olmaktan çıkar. Bu durumda sözcüğü küçültme adı olarak nitelendiremeyiz.

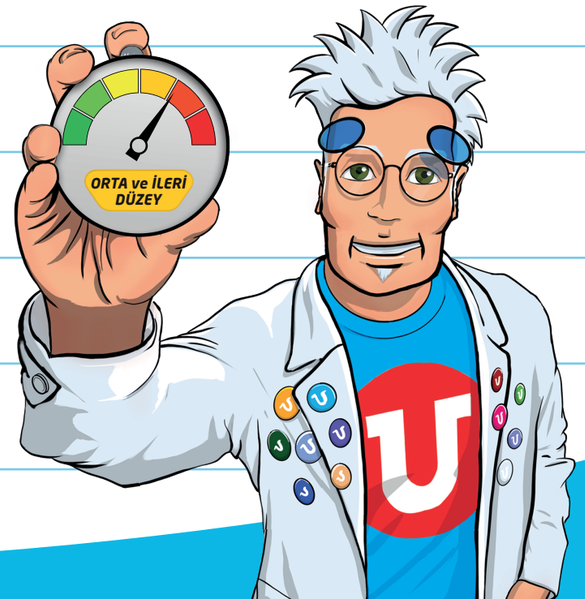
Örnek:

➜ Kapıyı maymuncukla açtım. (Anlam değiştiği için küçültme adı değildir.)

5.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Çekim Ekleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ÇEKİM EKLERİ:

➜ Sözcüklerin türünde ve anlamında köklü değişikliklere yol açmayan eklerdir.

İSİM VEYA İSİM SOYLU SÖZCÜK + ÇOĞUL EKİ + İYELİK EKİ + DURUM EKİ

★ UYARI: İsme gelen çekim ekleri, sözcüğe genellikle aşağıda belirtilen sırayla gelir.

Örnek:

➜ Çocuklarımızdan sevgimizi esirgememeliyiz.

Şimdi isme ve isim soylu sözcüklere gelen çekim eklerimizi sırasıyla inceleyelim:

Çoğul (Çokluk / Çoğullama) Ekleri: -ler, -lar

- İsme gelerek eklendiği sözcüğün sayıca birden fazla olduğunu belirtir.

Örnek:

- Okul-lar yarın açılıyor.
-
- Sınav kâğıt-lar-ı toplandı.

★ NOT: Çoğul ekleri cümleye farklı anlamlar katabilir.

Örnek:

➜ Ahmetler akşam yemeğinde bizdeydi. (aile)

➜ Hafta sonları ailesinin yanına gidiyor.(genelleme)

➜ Yirmi yaşlarındaki adam arkadaki koltuğa oturdu.(yaklaşıklık)

İyelik (Aitlik veya Sahiplik) Ekleri:

➜ İsme gelen bu ekler bir varlığın, kavramın kime ait olduğunu anlamamızı sağlar. İyelik zamiri olarak da adlandırılır.

★ Bir sözcükte iyelik eki varsa o sözcüğe sorduğumuz "KİMİN, NEYİN" sorularına benim, senin vb. şeklinde yanıt alabiliriz. Sözcüğün başına uygun olan benim, senin vb. sözcükleri getirebiliriz.

Örnek:

➜ Emeğiniz emanetimizdir.

➜ *KİMİN* emeği? *SİZİN* emeğiniz. Yanıt aldığımıza göre bu sözcükte iyelik eki var.

➜ *KİMİN* emaneti? *BİZİM* emanetimiz. Yanıt aldığımıza göre bu sözcükte iyelik eki var.

➜ *SİZİN* emeğiniz *BİZİM* emanetimizdir.

➜ Altı çizili ekler sözcüğe bizim, sizin gibi anlamları veren iyelik ekleridir.

Örnek:

- (BENİM) Çantamı sınıfta unuttum. (-m)
- (SENİN) Çantanı sınıfta unuttum.(-n)
- (ONUN) Çantasını sınıfta unuttum.(-ı,-i,-u,-ü)

★ NOT: Yukarıdaki örnekte sözcükle iyelik eki arasında bulunan –s sesi kaynaştırma harfidir.

- (BİZİM) Çantamızı sınıfta unuttum.(-mız, -miz, -muz, -müz)
- (SİZİN) Çantanızı sınıfta unuttum.(-nız, -niz, -nuz, - nüz)
- (ONLARIN) Çantalarını sınıfta unuttum.(-ları, -leri)

Hâl (Durum) Ekleri:

Hâl ekleri içermeyen bir cümle:

➜ Ahmet dün ev okul giderken yol Ali gördü.

Cümlenin hal ekleri getirilmiş hali:

➜ Ahmet dün evden okula giderken yolda Ali'yi gördü.

★ Görüldüğü gibi hal ekleri sözcüklerin cümle içinde birbiriyle ve yüklemle bağ kurmasını sağlar.

➜ Yalın Durum :

➜ Sözcüğün hâl eki almamış durumudur.

Örnek:

➜ Bugün okul oldukça sakindi.

★ **NOT:** Sözcüğün yalın olması için durum eki almaması gerekir. Bunun dışında kalan ekleri alan sözcükler de yalın durumdadır.

Örnek:

➜ Kitaplarımız dün dağıtıldı.

➜ Belirtme Durum Eki :

➜ -ı, -i, -u, -ü

Örnek:

➜ Bankadan çektiği parayı babasına verdi.

➜ Kalemi arkadaşına verdi.

★ **NOT:** -ı,-i,-u,-ü durum eki ile aynı seslerden oluşan 3. tekil kişi aitlik eki, görevleri dikkate alınmazsa karıştırılabilir.

Örnek:

➜ Bardağı kırmış.

(Kimin bardağı?- Bu soruya yanıt alamıyoruz. Bu yüzden durum ekidir.)

➜ Bardağı çok güzelmiş.

(Kimin bardağı?- Onun bardağı, yanıt alabildik, iyelik eki)

➜ Yönelme (Yaklaşma) Durum Eki :

➜ -e, -a

Örnek:

➜ Bu ödevi öğretmene vermelisin.

★ **NOT:** İsimle durum eki arasında kalan –y sesi kaynaştırma harfidir.

Örnek:

➜ Başarıya giden yol zahmetlidir.

★ **NOT:** Bu ek "ben" ve "sen" zamirlerine getirildiğinde sözcük kökünde ses değişikliğine yol açar.

Örnek:

➜ ben-e: bana sen-e: sana

➜ Bulunma (Kalma)Durum Eki :

➜ -de, -da, -te, -ta

Örnek:

➜ Çocukluğum bu mahallede geçti.

➜ Üniversiteyi Ankara'da okudum.

➜ Otoparkta bulunan araçlar için herhangi bir ücret almıyoruz.

★ **NOT:** Bulunma durum eki, yapım eki ile karıştırılmamalıdır.

Örnek:

➜ Gözde meydana gelen rahatsızlıklar hafife alınmamalıdır. (çekim eki)

➜ Okulun gözde öğrencisiydi. (yapım eki, sözcüğün anlamını değiştirdi)

➜ Ayrılma (Çıkma, Uzaklaşma) Durum Eki :

➜ -den, -dan, -ten, -tan

Örnek:

➜ Bankadan kredi çekmeden bu işi çözemeyiz.

➜ Ödevini tamamlamak için annesinden yardım istedi.

➜ İzlediği filmden çok etkilendi.

★ **NOT:** Yapım ekiyle karıştırılmamalıdır.

Örnek:

➜ Bu sudan içerseniz böbrek taşı şikâyetinizden kurtulursunuz. (çekim eki)

➜ Sudan sebeplerle bize küstü. (yapım eki)

➜ Tamlayan Eki :

➜ -(n)ın, -(n)in, (n)-un, -(n)ün,-im

Örnek:

➜ Gömleğ-**in** düğmesi koptu.

➜ Daha yol-**un** başındayız, çalışmaya devam edelim.

➜ Bahçe-n-**in** kapısı açık kalmış.

➜ "Ordu'-n-**un** Dereleri" isimli türküyü çok severdi.

Örnek:

➜ Firuzan'ın "Benim Sinemalarım" adlı öykü kitabı ödül alan yapıtlar içinde yer alır.

➜ Burada bizim sözümüz geçer.

★ Görüldüğü gibi –im tamlayan eki, tamlayanı zamir olan tamlamalarda yer alır.

➜ Ek Eylem Ekleri :

➜ Hem fiile hem isme gelebilen ek eylemler, çekim eki olarak sınıflandırılır.

Ek eylem eklerinin iki görevi vardır :

1. İsme gelerek o ismin yüklem olmasını sağlamak

2. Basit çekimli fiile gelerek bu fiilin birleşik çekimli fiil olmasını sağlamak

★ *Bu konu daha sonra detaylı olarak görülecektir. Ancak burada bu eklerin de isim örnekleri üzerinden çekim eki olduğunu gösterelim.*

Örnek:

- Bu okulda öğrenciyim. (Bu ek isme kişi anlamı katarken aynı zamanda bu ismin yüklem olmasını sağlayan ek eylemdir.)
- Bu okulda öğrencisin.
- Bu okulda öğrencidir.
- Bu okulda öğrenciyiz.
- Bu okulda öğrencisiniz.
- Bu okulda öğrencidirler.
- Bu okulda öğrenciymiş.
- Bu okulda öğrenciydi.
- Bu okulda öğrenciyse Selin'i tanır.

Fiile Getirilen çekim Ekleri:

➜ Fiile gelen çekim ekleri, sözcüğe aşağıda belirtilen sırayla gelir.

FİİL EKİ + KİP EYLEM + EK + KİŞİ EKİ

UZMAN YAYINLARI

HABER BİLDİRME KİPLERİ :

HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Görülen geçmiş zaman:

Öğrenilen geçmiş zaman:

Şimdiki zaman

Gelecek zaman

Geniş zaman

DİLEK(TASARLAMA) KİPLERİ

Gereklilik kipi

İstek kipi

Dilek-şart kipi

Emir kipi

Haber (Bildirme) Kipleri :

Görülen geçmiş zaman:

➜ -di, -dı,-du,-dü,-tı,-ti,-tu,-tü

Örnek:

➜ Onu pazarda gördüm.

Öğrenilen geçmiş zaman:

➜ -mış,-miş, -muş, -müş

Örnek:

➜ Onu pazarda görmüş.

Şimdiki zaman:

➜ -yor

Örnek:

➜ Onunla görüşüyorum.

Gelecek zaman:

➜ -acak, -ecek

Örnek:

➜ Onunla görüşecek.

Geniş zaman:

➜ -r,-ar,-er

Örnek:

➜ Hafta sonları ailesiyle görüşür.

★ **UYARI:** Geniş zamanın olumsuzunda –r eki ortadan kalkar.

Örnek:

➜ görüşürüm- görüşmem, geliriz- gelmeyiz

Dilek (Tasarlama) Kipleri :

Gereklilik kipi:

➜ -meli, -malı

Örnek:

➜ Onu görmeliyim.

İstek kipi:

➜ -e,-a

Örnek:

➜ Onunla görüşeyim./Onunla görüşelim.

Dilek-şart kipi:

➜ -se,-sa

Örnek:

➜ Onunla görüşsen

UZMAN YAYINLARI

Emir kipi:

➜ Eksizdir.

★ 1. tekil ve çoğul kişi çekimi yoktur.

Örnek:

➜ —

➜ Onunla görüş.

➜ Onunla görüşün.

➜ —

➜ Onunla görüşsün.

➜ Onunla görüşsünler.

UZMAN YAYINLARI

Kişi Ekleri:

- Eyleme gelerek o eylemde belirtilen işi kimin yaptığını anlamamızı sağlayan eklerdir.

- Kişi ekleri kiplere göre değişiklik gösterebilir.

Örnek:

➜ Burada yaşıyorum. (*Kim yaşıyor? Ben, 1. tekil kişi eki*)

➜ Burada yaşıyoruz. (*Kim yaşıyor? Biz, 1. çoğul kişi eki*)

➜ Burada yaşıyorduk. (*Kim yaşıyordu? Biz, 1. çoğul kişi eki*)

➜ Burada yaşayalım. (*Kim yaşasın? Biz, 1. çoğul kişi eki*)

➜ Onunla kalacaksın. (*Kim kalacak? Sen, 2. tekil kişi eki*)

➜ Onunla kaldın. (*Kim kaldı? Sen, 2. tekil kişi eki*)

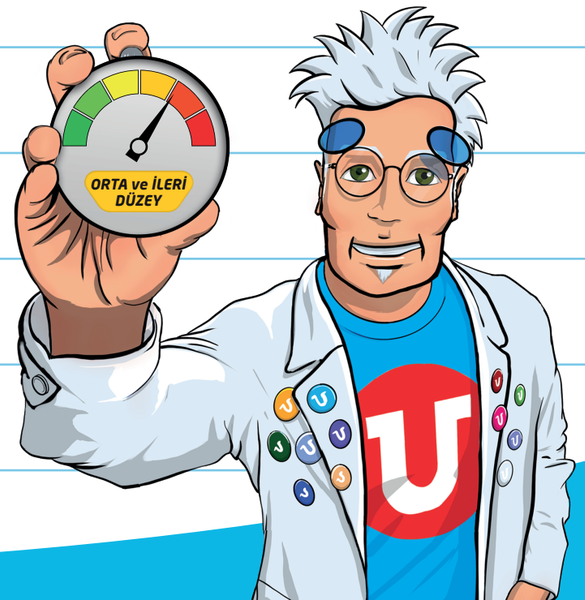
5.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yapısı Bakımından Sözcükler

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

YAPISI BAKIMINDAN SÖZCÜKLER

➜ Bir sözcüğün yapısı sorulduğunda o sözcüğün basit, türemiş veya birleşik olup olmadığına bakmak gerekir.

Basit sözcük

Türemiş sözcük

Birleşik sözcük

BASİT SÖZCÜK:

➜ Yapım eki almamış olan sözcüklerdir.

Örnek:

➜ Kitapları benim masaya bırakmışsın sanırım

★ Yukarıda verilen sözcükler incelendiğinde sözcüklerin almış oldukları eklerin tamamının çekim eki olduğu görülür. Bu yüzden cümleyi oluşturan tüm sözcükler basit yapılıdır.

TÜREMİŞ SÖZCÜK:

➜ Yapım eki almış sözcüklerdir.

Örnek:

➜ Bu köşeye bir kitaplık kurmak lazım.

➜ Sınıfımızın başkanı çok dalgın biri.

➜ Yolda çok hızlı yürürdü.

➜ O her zaman yanında çalışanları gözetirdi.

★ NOT: Sıfatlaştıran –ki eki, bir yapım ekidir. Bu yüzden bu eki alan sözcükler türemiştir.

Örnek:

➜ Evdeki hesap çarşıya uymaz.

BİRLEŞİK SÖZCÜK:

- En az iki sözcüğün birleşmesiyle oluşan sözcüklerdir. Birleşik sözcükler bitişik veya ayrı yazılabilir.

- 1.Birleşik isim:

- 2.Birleşik sıfat:

- 3.Birleşik fiil:

Birleşik isim:

➜ İki sözcüğün birleşmesiyle oluşur. Bitişik yazılabileceği gibi ayrı da yazılabilir.

Örnek:

➜ Bu denizde köpek balığı bulunmaz.

➜ Salondaki çekyatı balkona çıkardık.

➜ Geceleri sivrisinekten uyunmuyor.

Birleşik sıfat:

➜ İki veya ikiden fazla sözcüğün oluşturduğu sıfatlardır.

Anlamca kaynaşmış birleşik sıfat:

Örnek:

➜ Boşboğaz adam her şeyi anlatmış.

➜ Birkaç kişi sınavdan erken çıktı.

Kurallı birleşik sıfat:

- İsim ve sıfat tamlamalarının, ikilemelerin oluşturduğu sıfatlardır. Yani sıfat bir isim tamlamasından, sıfat tamlamasından veya ikilemeden oluşmuşsa bu sıfat kurallı birleşik sıfat olarak adlandırılır.

Örnek:

➜ Sarı saçlı çocuk

➜ Üç günlük dünya

➜ Eski model araba

➜ Tünelin sonundaki ışık

➜ Dantel dantel kıyılar

➜ Büyüklü küçüklü sandallar

★ *UYARI:* Kimi kurallı birleşik sıfatlarda sıfatla isim yer değiştirerek sıfat oluşturulur.

Örnek:

➜ Duvarı yüksek bahçe

Yüksek duvar: Sıfat tamlaması *Duvar-ı yüksek*

Birleşik fiil:

➜ En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan fiillerdir.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller:

➜ Kendi anlamlarını yitiren sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

➜ Deyimler de anlamca kaynaşmış birleşik fiiller içinde değerlendirilir.

Örnek:

- Gördüğüm ilan sonrasında bu işe başvurdum.
- Kendimi çok yorgun hissedince evden çıkmaktan vazgeçtim.
- İşlerin istediğimiz gibi gittiğini varsayalım.
- Bu nasihatimi aklından çıkarma.
- Bu işten de yüzünün akıyla çıktı.

Kurallı birleşik fiiller:

Yeterlilik fiili:

➜ Fiil + (-e) bil-

Örnek:

➜ Sizinle ben de gelebilirim.

★ **UYARI:** Yeterlilik fiilinin olumsuzuna dikkat edilmelidir. Kimi yeterlilik fiilleri olumsuzlanırken (-e)bil- fiilini yitirebilir.

Örnek:

➜ Gelemem.

➜ Gelmeyebilirim.

➜ Gelemeyebilirim.

Örnek:

- çalışırım - çalışmam
- çalışabilirim - çalışamam
- giderim - gitmem
- gidebilirim - gidemem

Tezlik fiili:

➜ Fiil + (-i)ver-

Örnek:

➜ O kadar soruyu bir saatte çözüverdi.

Sürerlilik fiili:

➜ Fiil + (-e/-a) kal- / dur- / gel-

Örnek:

➜ Kavga edenlerin haline bakakaldı.

➜ Sen olayı düşünedur, ben şu yazıyı müdüre verip geleyim.

➜ Bu gelenekler yıllardır böylesine süregelmiştir.

Yaklaşma fiili:

➜ Fiil + (-e/-a) yaz-

Örnek:

➜ İşe giderken yolda düşeyazdım.

Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil:

➜ isim + et- / ol- / eyle- / kıl-

★ NOT: Yardımcı eylemle kurulan birleşik sözcükler bitişik veya ayrı yazılabilir.

★ NOT: Yardımcı eylemle kurulan birleşik sözcükler bitişik veya ayrı yazılabilir.

Örnek:

➜ Bu olay beni çok tedirgin etti.

➜ Adam birden ortalıktan yok oldu.

➜ Tanıştığımıza memnun oldum.

➜ Yemekten önce babam namaz kıldı.

➜ Gel birlikte seyreyleyelim bu âlemi.

➜ Bu küçük odaya iki gündür hapsoldum.

➜ Öğretmen, yeni öğrencilerinin gönlünü fethetti.

★ Yardımcı eylemle kurulan birleşik sözcüklerde ünlü düşmesi veya ünsüz türemesi olmazsa bu sözcükler ayrı yazılır.

Örnek:

- telefon etmek,
- memnun olmak,
- yardım etmek,
- namaz kılmak vb

★ Yardımcı eylemle kurulan birleşik sözcüklerde ünlü düşmesi veya ünsüz türemesi olursa bu sözcükler bitişik yazılır.

Örnek: **Ünlü düşmesi olursa:**

➜ Kayıt olmak – kaydolmak

➜ Hapis olmak – hapsolmak

➜ Zehir etmek – zehretmek

Örnek: **Ünsüz türemesi olursa:**

➜ Af etmek – af-f-etmek – affetmek

➜ His etmek – his-s-etmek – hissetmek

➜ Sır olmak – sır-r-olmak – sırrolmak

★ *UYARI:* **İsimde ünsüz düşmesi veya ünlü türemesi olmuşsa bitişik yazılır. Ayrı yazılması gibi bir durum söz konusu değildir.**

★ *UYARI:* Arapça ve Farsçadan geçen kimi sözcüklerde bizim fark etmediğimiz ses kaybından dolayı bitişik yazılma durumu söz konusudur.

Örnek:

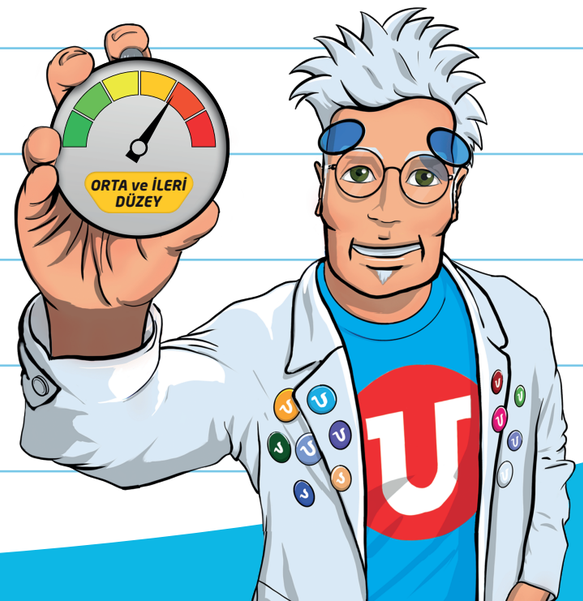
➜ vadetmek

➜ menetmek

6.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

İsimler ve İsim Tamlamaları

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

İSİMLER VE İSİM TAMLAMACLARI

★ UYARI: Sözcüğün türü/ görevi/ işlevi denince akla gelmesi gereken o sözcüğün isim, sıfat, fiil, zarf vb. olup olmadığıdır.

★ UYARI: Sözcükler isim soylu sözcükler ve fiiller olmak üzere iki gruba ayrılır. Fiil dışındaki tüm sözcükler isim soyludur.

İSİM(AD):

- Varlıkların, duyguların, düşüncelerin, kavramların ve çeşitli durumların karşılığı olarak kullanılan sözcüklere isim (ad) denir.

- CİNS ADI (TÜR ADI)

- ÖZEL AD:

Cins adı:

➜ Aynı türden olan varlıkların ve kavramların ortak isimleridir.

Örnek:

➜ Gül, bir bitki türüdür.

➜ Saksıdaki gülün yaprakları dökülmüş.

Özel ad:

- Tek olan, diğer varlıklara benzemeyen varlıkları karşılayan adlardır. Bu isimler, varlıklara sonradan verilir. Verilen bu isim, özel ismin verildiği kişi veya varlık tanındıktan sonra söz konusu kişi veya varlığı zihnimizde canlandırır ve onunla özdeşleşir. (Özel ad kapsamın giren sözcükler yazım kuralları konusunda ele alınacaktır.)

Örnek:

- Gül, gelecek ay üniversiteden mezun oluyor.

SOYUT - SOMUT AD:

Somut ad:

➜ Beş duyu organımızdan en az biriyle algılayabildiğimiz varlıklara verilen adlardır.

Örnek:

➜ Telefonun şarj aleti kayboldu.

Soyut ad:

- Beş duyu organımızdan en az biriyle de olsa algılayamadığımız kavramlara verilen adlardır.

Örnek:

- Sevgi, insanın en çok ihtiyaç duyduğu duygudur.

TEKİL AD, ÇOĞUL AD, TOPLULUK ADI:

Tekil ad:

➜ Aynı türden varlığın bir tanesini karşılayan isimlerdir.

Örnek:

➜ Asker kapıda nöbet tutuyor.

Çoğul ad:

- Aynı türden olan birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. Türkçede isimlere çoğul anlam "-lar /-ler" çoğul ekiyle kazandırılır. Bu eki alan isimler çoğul isimlerdir.

Örnek:

- Komutan askerleri selamladı.

Topluluk adı:

- Çoğul ekini almadığı halde birden çok varlıktan oluşan bir grubu karşılayan isimlerdir.

Örnek:

- Bir saat sonra ordu harekete geçti.

HATIRLATMA- TEKRAR

İsimlerde iyelik(sahiplik- aitlik) anlamı :

➜ Varlıkların kime, neye ait olduğunu gösteren, isme ve isim soylu sözcüklere gelen eklerdir.

Örnek:

➜ Bu yaz, otelimizde yüzlerce turist ağırladık.

➜ Başıma talih kuşu kondu desem yeridir.

Adın durumları(ismin halleri) :

➜ İsme veya isim soylu sözcüklere gelerek bu sözcüklerin cümle içindeki diğer ögelerle bağını sağlayan eklerdir.

Örnek:

➜ Gençlere içi boş bir özgüven aşılamak yerine onları dolu dolu yetiştirmeli, hayata dolu dolu hazırlamalıyız.

Tamlayan eki:

➜ Belirtili isim tamlamalarının tamlayan kısmında bulunan eklerdir.

Örnek:

➜ Telefonumun şarj cihazını bulamıyorum.

İSİM TAMLAMASI

➜ En az iki ismin veya isim soylu sözcüklerin bir araya gelerek oluş-turduğu söz öbekleridir.

➜ Tamlayan-İsim Tamlanan-İsim

Belirtisiz İsim Tamlaması

➜ Tamlayanın tamlanan eki almadığı, tamlananında iyelik eki bulunan tamlamalardır.

Örnek:

➜ Çöplerinizi çöp kovasına atın.

➜ Kız evi naz evi.

➜ Balık kılçığı boğazıma kaçtı.

★ NOT: Belirtisiz isim tamlamasını bulmanın pratik yolu, tamlamayı bulduktan sonra tamlanana "NE?" sorusunu yöneltmektir. Cevabımız tamlayansa bu tamlama belirtisiz isim tamlamasıdır.

Örnek:

➜ Yaz yağmuru tez gelir geçer.

➜ Yaz yağmuru: Tamlama

➜ *NE* yağmuru? *CEVAP:* Yaz

➜ Senin gibisini tanımadım.

➜ "Bu da neyin nesi?" diye sordu.

★ NOT: Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına sözcük girmez.

Örnek:

➜ Çocuk kitabı — Çocuk ~~resimli~~ kitabı

➜ Devlet bakanı — Devlet ~~eski~~ bakanı

Belirtili İsim Tamlaması

➜ Tamlayan kısmında tamlayan ekinin, tamlanan kısmında da iyelik ekinin bulunduğu isim tamlamalarıdır.

★ NOT: Tamlanan eki ifadesiyle kastedilen, iyelik ekidir.

Örnek:

➜ İnsanlığın kaderi gene insanlığın elinde.

➜ İşçilerin parası iki aydır ödenmiyormuş.

➜ Burada benim sözüm geçer.

★ NOT: Kimi zaman (özellikle tamlananı belgisiz zamir, soru zamiri olan tamlamalarda) -den / -dan ayrılma durum eki, tamlayan eki göreviyle kullanılabilir.

Örnek:

➜ Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

➜ Çocuklardan birkaçı kendi aralarında konuşmaya başladı.

★ NOT: Belirtili isim tamlamasını bulmanın pratik yolu, tamlamayı bulduktan sonra tamlanana "NEYİN / KİMİN?" sorularını sormaktır. Cevap tamlayansa bu tamlama belirtili isim tamlasıdır. Tamlayan ekinin varlığı zaten belirtili isim tamlamasını bulmayı kolaylaştırsa da bu tamlama tipi belirttiğimiz yöntemle de bulunabilir.

Örnek:

➜ Masanın örtüsünü makineye attım.

Tamlama: masanın örtüsü

NEYİN örtüsü? – Masanın

★ NOT: Tamlamalarda tamlayanla tamlanan arasında kimi anlam ilgileri vardır.

Örnek:

➜ Deprem korkusu (sebep ilgisi - Korkunun nedeni depremdir.)

➜ Ağacın yaprağı (aitlik ilgisi - Yaprak, ağaca aittir.)

Zincirleme İsim Tamlaması

➜ En az üç ismin bir araya gelerek oluşturduğu tamlamadır.

➜ Zincirleme isim tamlaması matruşka gibidir. Yani isim tamlamasının içinden yine isim tamlaması çıkar.

Örnek:

➜ Aile bireylerinin görevleri her evde farklı olabilir.

➜ aile bireylerinin görevleri

➜ aile bireyleri

Örnek:

➜ Nezahat Hanım, gençlik yıllarının hatıralarıyla avunuyordu.

➜ gençlik yıllarının hatıraları

➜ gençlik yılları

➜ Fuar alanının yerleşim planı belediye tarafından onaylandı.

➜ fuar alanının yerleşim planı

➜ fuar alanı

➜ yerleşim planı

UYARILAR:

★ İsim tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına sıfat girebilir:

Örnek:

➜ Pencerenin soluk çerçevesi binanın görkemli dokusunu gölgeliyor.

➜ pencerenin soluk çerçevesi

➜ binanın görkemli dokusu

★ Zincirleme ad tamlaması üç sözcükten oluşuyorsa bu sözcüklerin üçü de isim olmalıdır. Dördüncü sözcük sıfat olabilir.

Örnek:

➜ Masa örtüsünün kareli desenleri

➜ Masa örtüsünün desenleri : Zincirleme isim tamlaması

➜ kareli: Zincirleme isim tamlaması içinde yer alan sıfat

★ . Belirtili isim tamlamalarında tamlayanla tamlanan yer değiştirebilir, araya sözcük girebilir.

Örnek:

➜ Şavkı vurur geceleri ayın suya.

★ Üç isimden oluşan her tamlama zincirleme isim tamlaması olmayabilir.

Örnek:

➜ Suyun ve doğalgazın faturasını ödedim.

➜ Suyun ve doğal gazın faturası

➜ suyun faturası doğal gazın faturası

★ Bu örnek zincirleme isim tamlaması değil, tamlayanı birden fazla olan bir belirtili isim tamlasıdır.

Takısız İsim Tamlaması

➜ Her iki ögesi de isimden oluşan, tamlayanının tamlayan eki, tamlananının da iyelik eki almadığı tamlamalardır.

Takısız isim tamlamalarında:

➜ Tamlayan tamlananın neyden yapıldığını belirtir:

Örnek:

➜ Yün kazak makineye atılınca iki beden küçüldü.

yün kazak: Kazağın yünden yapıldığı belirtiliyor.

Tamlayan, tamlananın neye benzediğini belirtir.

➜ Aslan asker, düşmanın üzerine cesaretle yürüdü.

Aslan asker: Askerin aslana benzediği belirtiliyor.

★ ÖNEMLİ UYARI: : Takısız isim tamlası, akademisyenler arasında tartışmalı bir konudur. Yani dil uzmanlarının bir kısmı bu tamlama için takısız isim tamlaması derken diğer bir kısmı bu tamlama türünü sıfat tamlaması olarak adlandırmaktadır.

Bu yüzden takısız isim tamlaması terimi şimdiye dek ÖSYM'nin düzenlediği hiçbir sınavda kullanılmamıştır. Şaibeli bir konu olduğu için bu konuya ilişkin herhangi bir soru soru bankamızda yer almamaktadır.

NOTLAR:

Tamlayanı düşmüş ad tamlaması

➜ Tamlayanı "benim, senin, onun, bizim, sizin, onların" gibi zamir olan belirtili isim tamlamalarında iyelik eki bu anlamı verdiği için gerekmedikçe bu sözcükler kullanılmaz. Böyle bir durumda geriye kalan tamlanan kısmı, tamlayanı düşmüş isim tamlaması olarak adlandırılır.

Örnek:

➜ Sağlığım, her şeyden önemlidir.

Benim sağlığım (Cümlede "benim" sözcüğü düştüğü için "sağlığım" sözcüğü tamlayanı düşmüş isim tamlaması olarak adlandırılmaktadır.)

➜ Paranı har vurup harman savurma.

Senin paran (Cümlede "senin" sözcüğü düştüğü için "paranı" sözcüğü tamlayanı düşmüş isim tamlaması olarak adlandırılmaktadır.)

★ UYARI : Soruda, verilen cümlelerde "isim tamlaması" olup olmadığı soruluyorsa tamlayanı düşmüş isim tamlaması, bir isim tamlaması olarak alınmaz. İsim tamlamasının varlığından söz edebilmemiz için hem tamlayan hem tamlanan unsurunun bulunması gerekir. Bu tip bir bilgi ancak "tamlayanı düşmüş isim tamlaması"nın olup olmadığına dair yoklanabilir.

Tamlayan eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu

➜ Bir cümlede "senin, onun" zamirlerinin kullanılmaması anlam karışıklığına yol açacaksa bu zamirlerin kullanılmaması bir anlatım bozukluğu nedenidir.

Örnek:

➜ Tabletini masanın üstünde unutmuş.

KİMİN tableti?

Senin tabletini masanın üzerinde unutmuş.

Onun tabletini masanın üzerinde unutmuş.

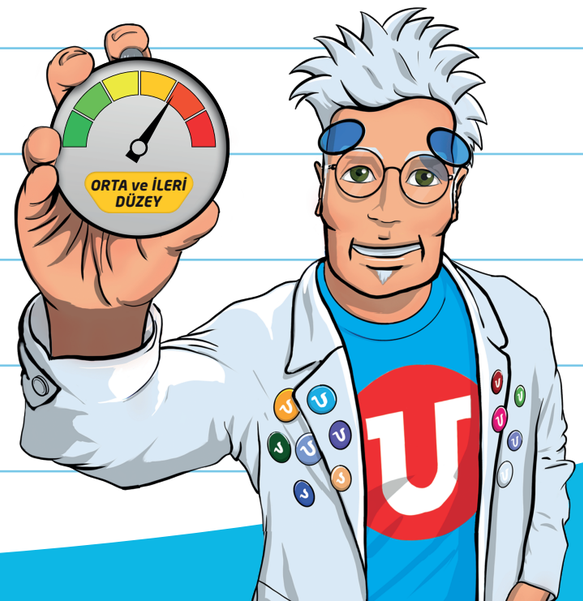
★ : Örnekte görüldüğü gibi cümlede senin / onun zamirlerinden gerekli olanının kullanılmayışı anlam belirsizliğine yol açmıştır. Bu yüzden bu örnek cümlede tamlayanın kullanılmaması anlam belirsizliğine, dolayısıyla anlatım bozukluğuna yol açmıştır.

6.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Zamir (Adıl)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ZAMİR(ADIL)

➜ İsim olmadığı halde isim gibi kullanılan ve ismin yerini tutan sözcüklerdir.

Sözcük tipi zamir

Ek tipi zamir

★ Zamirler, isme gelen çekim eklerini alabilir.

Örnek:

➜ Sana bunu bir ay sonra verebilirim.

(Altı çizili sözcük zamirdir ve isme gelen belirtme durum ekini almıştır.)

SÖZCÜK TİPİ ZAMİRLER:

Kişi Zamiri:

➜ Ben, sen, o, biz, siz, onlar ve kendi (*Kendi sözcüğü kişi zamiri olarak da belirtil-mekle beraber sorularda asıl adı olan dönüşlülük zamiri olarak karşımıza çıkmaktadır.*)

Örnek:

- Ahmet, Ceyda ve sen öğleden sonra bir yere gittiniz ama nereye gittiğinizi bize söylemediniz.

- Sizden sonra onlar geldi.

- Beni arayan o muydu?

★ UYARI: "o" kişi zamiri, işaret zamiri veya işaret sıfatı olarak kullanılabilir. Hangisi olduğuna cümleye göre karar verilir.

Örnek:

➜ O kitabı almaya karar verdim. (İsmin yerini tutmamıştır, kendinden sonra gelen ismi işaret etmiştir. Bu yüzden işaret sıfatıdır.)

➜ Onu çekmeceye koy. (İnsan dışı varlığın yerini tutmuştur, bu yüzden işaret zamiridir. İşaret zamirleri insan dışı kavramların yerini tutar.)

➜ O, sizinle görüşmek istiyor. (İnsan isminin yerini tutmuştur, bu yüzden kişi zamiridir.)

★ **Dönüşlülük zamiri:** KENDİ

➜ Bu zamir, çoğunluka pekiştirme göreviyle kullanılır.

Örnek:

➜ Akyaka'ya gittim.

➜ Akyaka'ya kendim gittim.

★ **NOT:** Kendi sözcüğü pekiştirme amaçlı kullanıldığından gereksiz değildir. Bu yüzden cümlede "ben" anlamı olsa da "kendim" sözcüğünün kullanımı anlatım bozukluğuna yol açmaz.

İşaret Zamiri:

➜ bunu, şunu, onu, buna, şuna, ona, bunlar, şunlar, onlar, bura, şura, ora, böylesi, şöylesi, öylesi, ötekiler, berikiler, diğerleri...

Örnek:

➜ Böylesi görülmedi.

➜ Kardeşinle şuraya otur.

★ **NOT:** Şuraya, buraya, oraya gibi sözcükler sorularda "yer belirten işaret zamiri" ifadesiyle de karşımıza çıkabilir.

Örnek:

➜ *Diğerleri* sizinle gelecek.

★ *NOT :* Bu cümlede "*diğerleri*" sözcüğü her ne kadar insan isminin yerini tutmuş gibi görünse de aslında ismin yerini tutmak yerine onları işaret etmektedir. Bunun daha pratik kavrama yöntemi ise şudur: Kişi zamirleri "ben, sen, o ; biz, siz, onlar" sözcükleriyle sınırlıdır. Bunun dışında kalanlar insan isminin yerini tutmuş izlenimi bıraksa da kişi zamiri olarak nitelendirilemez.

Belgisiz Zamiri:

➜ herkes, hepsi, kimse, birçoğu, birkaçı, hiçbiri, çoğu, tümü, kimi, başkası, bazısı, biri, şey...

Örnek:

➜ Kimi benim gibi sever gönülden, kimi senin gibi el olur gider.

➜ Biri bana gelsin, o da sensin.

➜ Bu işi başkasından çekinerek yapma.

➜ Burada çoğu karın tokluğuna çalışır.

Soru Zamiri:

- İsmin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir. Bu yüzden soru zamirinin yerine isim kullanılabilir. Bir pratik yol da soruya cevap vermektir. Sorunun cevabı isim veya zamirse soru sözcüğünün türü de soru zamiridir.

Örnek:

➜ Bu projeyi kim hazırladı?

CEVAP: Esra hazırladı. (Cevabımız isimdir.)

➜ Yarın nereye gideceksiniz?

CEVAP: Yarın Ankara'ya gideceğiz.

➜ Nereden geliyorsunuz?

CEVAP: Okuldan geliyoruz.

➜ Hangisini beğendiniz?

CEVAP: Şunu beğendim. (Cevabımız ismin yerini tutan zamir olduğu için sorumuz da soru zamiridir.)

★ UYARI : "Ne?" Sorusu farklı türlerde karşımıza çıkabilir:

1. "Hangi?" anlamına geliyorsa ve kendinden sonra belirttiği isim varsa soru sıfatıdır.

Örnek:

➜ Ne konuda görüşeceksiniz? (Hangi konuda görüşeceksiniz?)

2. "Sorunun cevabı isim ve zamirse soru da soru zamiridir.

Örnek:

➜ Kırtasiyeden ne aldın? (Kırtasiyeden kalem aldım.)

3. . Soru "Niçin?" anlamına geliyorsa soru zarfıdır.

Örnek:

➜ Ne bakıyorsun? (Niçin bakıyorsun?)

EK TİPİ ZAMİRLER:

İlgi Zamiri:

➜ : -ki

➜ İsim tamlamalarında tamlananın yerini tutar.

Örnek:

➜ Bu mahallenin muhtarını bilmiyorum, bizim mahallenin muhtarını biliyorum.

mahalleninkini

➜ Sizinkilerle görüştün mü?

➜ Salonun lambasını değiştirdik, mutfağınki kaldı.

★ **UYARI :** Sıfat yapan –ki, ilgi zamiri –ki ve bağlaç olan ki karıştırılmamalıdır.

Örnek:

➜ Ceyda'nın notu Esin'inkinden düşükmüş.

➜ Elindeki anahtarları masanın üzerine bıraktı.

➜ Elindekileri masanın üzerine bıraktı.

➜ Anlıyorum ki insanları tam olarak tanıyamamışım.

İyelik Zamiri:

➜ İsme "benim, senin, onun" gibi anlamlarkatan eklerdir.

★ **NOT :** İyelik zamiri, iyelik ekidir. İsim tamlamalarının tamlanan kısmında bulunduğu için tamlanan eki olarak da adlandırılır.

Örnek:

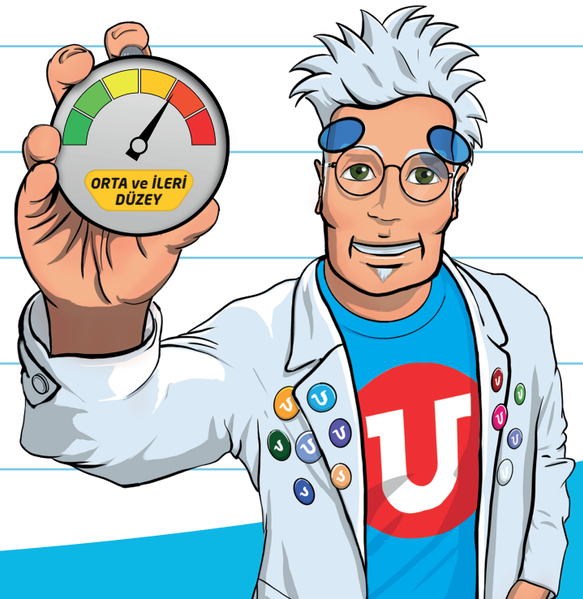
➜ Çorabımı makineye attım. (-m: İyelik zamiri= İyelik eki)

➜ Öğretmeni bu hafta sonu için çok ödev vermiş. (-i: İyelik zamiri = İyelik eki)

6.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Sıfatlar (Ön Ad) ve Sıfat Tamlamaları

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

SIFATLAR (ÖNAD) VE SIFAT TAMLAMALARI

SIFAT(ÖNAD):

- İsim olmadan sıfat olmaz. Yani sıfatın varlığı, ismin varlığına bağlıdır.
- Ad ve sıfatın bir arada olması sıfat tamlamasını oluşturur.
- Sıfatlar isme gelen çekim eklerini almaz.

★ **NOT :** Adlaşmış sıfatlar adın yerine kullanıldığı için isme gelen çekim eklerini alabilir.

SIFAT ÇEŞİTLERİ:

1. Niteleme Sıfatları
2. Belirtme Sıfatları

a. Sayı Sıfatı

b. İşaret Sıfatı

c. Belgisiz Sıfat

d. Soru Sıfatı

★ UYARI : Sıfat, ismi nitelediği veya belirttiği için isimden önce gelir.

Örnek:

➜ Bayrak yarışında kırmızı bayrağı kapan öne geçti.

➜ Bayrağın kırmızısı şehitlerimizin kanını simgeler.

Niteleme Sıfatları

➜ Adın kendinde olan özellikleri ifade eder. İsme sorulan NASIL sorusunun yanıtıdır.

Örnek:

➜ Yuvarlak masayı mutfağa koyduk.

➜ Turuncu tişört sana yakışmış.

➜ Soğuk su içince boğazı şişmiş.

➜ İyi dost kötü günde belli olur.

★ AÇIKLAMA : Niteleme sıfatları aldıkları çeşitli eklerle ve taşıdıkları anlamlarla küçültme ve pekiştirme sıfatı olarak adlandırılabilir.

Pekiştirme Sıfatı

➜ Bir şeyin olağandan fazla olduğunu belirten sıfatlardır.

Örnek:

➜ Bu kapkaranlık odada beklemek zorunda kaldı.

➜ Kırlarda beyaz beyaz papatyalar açtı.

➜ Serseri mi serseri bir oğlu vardı.

➜ Yalnızlar yalnızı bir şairdir o.

★ **UYARI :** Pekiştirme özelliği olan her sözcük pekiştirme sıfatı değildir. İsmi değil fiili niteliyorsa sıfat değil zarftır.

Örnek:

➜ Güpegündüz kuyumcuyu soymuşlar.

★ **NOT :** Pekiştirmeli sözcüklerin yapılışı:

Örnek:

➜ Simsiyah gözleri vardı.

➜ Sapasağlam binalar yaptık.

Küçültme Sıfatı

➜ Bir şeyin, özelliğinin normalden daha az olduğunu belirten sıfatlardır. "-cik, -ceğiz, -msi, -mtrak" gibi ekler küçültme sıfatının oluşmasını sağlar.

Örnek:

➜ Ekşimsi erik dişlerimi kamaştırdı.

➜ Gökyüzü, kızılımtrak bir renge dönüştü.

➜ Büyükçe bir koli bulmak lazım.

➜ Daracık yolda ilerlemeye çalışıyorduk.

★ NOT :

Adlaşmış Sıfat

➜ Özellikle niteleme sıfatından sonra gelen isim düşer ve niteleme sıfatı ismin yerini tutarsa buna adlaşmış sıfat denir.

➜ Bunun yanında sıfat-fiil de ismin yerini tutar ve adlaşmış sıfat- fiil olarak adlandırılır.

Örnek:

➜ Eski telefonunuzu getirin, yeni telefonunuzu alın.

➜ Eskiyi getirin, yeniyi alın.

Örnekler:

- Tatlıyı tuzluyu birbirine karıştırmışım, midem berbat oldu.
- Kirlilerle temizleri birbirine karıştırmışsınız.
- Kazada yaralılara ilk müdahaleyi vatandaşlar yaptı.
- Armudun iyisini ayılar yer.
- Öğretmen, sınıfın yaramazını dışarı çıkardı.

Sayı Sıfatları

➜ Kavramları sayıyla, gösterme yoluyla vb. şekillerde belirten sıfatlardır.

Örnek:

➜ Salonda üç masa on iki sandalye vardı. (asıl sayı sıfatı)

➜ Sınıfta ikinci sırada oturuyorum. (sıra sayı sıfatı)

➜ Sınavda her öğrenciye ikişer kalem veriliyor. (üleştirme sayı sıfatı)

➜ Kahvaltıda çeyrek tost yedim. (kesir sayı sıfatı)

Belgisiz Sıfat

- Başka, bir, birkaç, biraz, birçok, birtakım, bazı, kimi, hiçbir, az, çok, çoğu, fazla, bütün, tüm, falan/falanca, filan, her, herhangi bir vb.

Örnek:

- Toplantıda başka konular da görüşüldü.
- Her insan kendinden sorumludur.
- Tüm çocuklar oynayarak öğrenir.
- Çoğu insan iltifattan hoşlanır.
- Bütün sevgiler emek ister.
- İnsanların birtakım davranışlarına akıl ermez.

★ NOT : Belgisiz sıfat ismin yerini tutarsa belgisiz zamir olur.

Örnek:

- Bu konuyu bazı adaylar yanlış anlamış.
- Bu konuyu bazıları yanlış anlamış.

★ NOT : "bir" sözcüğü cümledeki kullanımına göre farklı türlerde olabilir.

Örnek:

- Bir gece ansızın gelebilirim.
- Bu parayla ancak bir ekmek alırsın.
- İkimiz de bir boydayız.

İşaret Sıfatı

➜ "bu, şu, o,öteki beriki, öyle, böyle, şöyle, buradaki, şuradaki, oradaki vb."

Örnek:

➜ Onunla bu konuyu etraflıca görüşelim.

➜ Ben böyle konularda çekimser davranırım.

➜ Hamallar, buradaki eşyaları dikkatli taşısın.

➜ Öteki çantayı yanına almayı unutma.

★ NOT : İşaret sıfatı ismin yerini tutarsa işaret zamiri olur.

Örnek:

➜ Zeynep bunları çözememiş.

Soru Sıfatı

➜ Nasıl, ne, ne kadar, hangi, kaç, kaçıncı, neredeki, kimdeki vb.

Örnek:

➜ Ne hakla onu arıyorsun?

➜ Kaçıncı sınıfa gidiyorsun?

➜ Burada hangi mağazanın ürünlerini bulabilirim?

★ NOT : Soru sıfatı ismin yerini tutarsa soru zamiri olur.

Örnek:

➜ Hangisine bakmak istersin?

SIFAT TAMLAMASI:

➜ Sıfat ve ismin bir arada olduğu her söz öbeği sıfat tamlamasıdır.

Örnek:

➜ Cebinde parası yok, elinde pahalı telefon var.

➜ Hızlı şoför virajı alamadı.

➜ Dershane, geniş ve kalabalık bir caddeye bakıyordu.

➜ Mavi gökyüzü ve deniz bir noktada buluşmuştu.

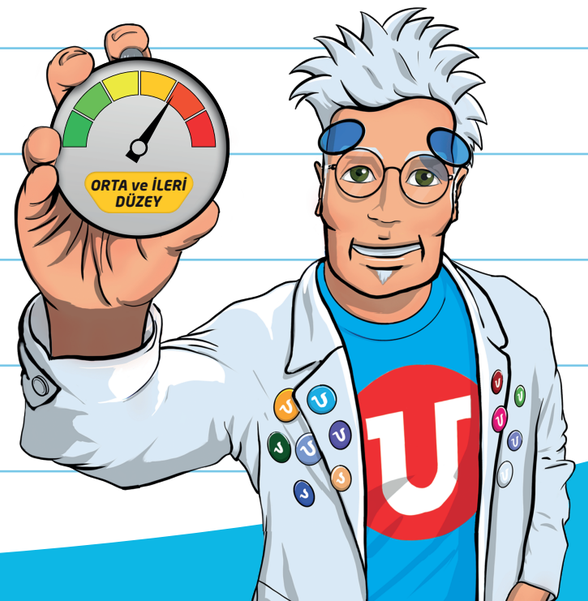
➜ Sokağın köşesindeki evde oturuyoruz.

6.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Zarf (Belirteç)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

ZARF(BELİRTEÇ)

- Fiilleri

- Fiilimsileri

- Sıfatları(adlaşmış sıfatlar dahil),

- Zarfları niteleyen; belirten sözcük türleridir.

Örnekler:

- Yavaş yürü.
- Yavaş yürüyen öğrenciler geride kaldı.
- Çok güzel bir gün geçirdik.
- Epey hızlı koşuyordu.

UZMAN YAYINLARI

ZARF ÇEŞİTLERİ:

Zaman zarfı :

- Eylemi, eylemsiyi zaman yönünden belirten, tamamlayan sözcükler, sözlerdir.

- Eyleme, eylemsiye sorulan NE ZAMAN, NE ZAMANDAN BERİ, NE ZAMANA KADAR gibi soruların yanıtıdır.

Örnekler:

- *Üç yıl sonra* proje tamamlanacak.
- *Hafta sonu* arkadaşlarla sinemaya gideceğiz.
- Bu çalışmayı *mart ayına kadar* tamamlamalıyız.
- *Akşama doğru* açan bu çiçeklere akşamsefası dendiğini duymuştum.

★ *UYARI :* Zaman anlamı içeren her sözcük zaman zarfı olmayabilir.

Örnek:

➜ *Gece*, benim için günün en güzel vaktidir.

➜ Onunla *bir buçuk saat* görüştük.

Durum zarfı :

➜ Eylemi, eylemsiyi durum yönünden niteleyen, tamamlayan sözcüklerdir.

➜ Eyleme veya eylemsiye sorulan NASIL sorusunun yanıtıdır.

Örnek:

➜ Ödevlerini üstünkörü yapmış.

➜ Güzel konuşmak için biraz özen göstermelisin.

➜ Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım.

Miktar(ölçü/azlık-çokluk/nicelik) zarfı :

➜ Eylemi, eylemsiyi, sıfatı ve zarfı miktar yönünden tamamlayan sözcük veya söz öbekleridir.

➜ Eyleme, eylemsiye, sıfata veya zarfa sorulan NE KADAR sorusunun yanıtıdır.

Örnekler:

- Bana biraz yardım eder misin?
- Çok kalabalık ortamlardan hoşlanmam.
- Burada oldukça güzel yemekler yapılıyor.
- Salona girmeden önce epey konuştuk.
- Daha hızlı koşmalısın.
- En güzel günler sizin olsun.

★ UYARI : "daha ve en" sözcükleri derecelendirme veya üstünlük belirteci olarak da adlandırılır.

Örnek:

➜ Daha düzenli olabilirsin.

➜ En komik sanatçı henüz dünyaya gelmedi.

Yer-yön zarfı :

- Eylemi, eylemsiyi yer-yön açısından belirten, tamamlayan sözcüklerdir.

- Eyleme, eylemsiye sorulan NERE sorusunun yanıtıdır. Bu soru günlük kullanımımızda pek yer bulmadığı için bunu NEREYE olarak da ifade edebiliriz.

★ : Aşağıda belirtilen sözcükler yer- yön zarflarıdır:

➜ aşağı / yukarı

➜ içeri / dışarı

➜ ileri / geri

➜ öte / beri

★ UYARI : Bu sözcüklerin yer yön zarfı olabilmesi için herhangi bir ek almamış olması gerekir.

Örnek:

➜ Derhal içeri gir.

➜ Dışarı çıkan öğrenciler yağmurdan dolayı tekrar sınıfa döndüler.

➜ İstersen sen de yukarı çık.

★ UYARI : Yer yön zarfı olan sözcükler ek aldığında zarf olma özelliğini yitirir. .

Örnek:

➜ Derhal içeriye gir.

➜ İleriyi görebilmemiz için bugünü iyi değerlendirmemiz gerekir.

➜ Pencereler açık olunca dışarının soğuğu hissedilmeye başladı.

Soru zarfı :

- Eylemi, eylemsiyi, sıfatı veya zarfı soru yönünden tamamlayan sözcüklerdir.

- Eyleme, eylemsiye, sıfata veya zarfa sorulan NİÇİN, NEDEN, NİYE, NASIL, NE KADAR, NE ZAMAN, NE ZAMANDAN BERİ, NE ZAMANA KADAR gibi sorular cümlede soru zarfı olabilir.

- Soru zarflarının cevabı cümlede zarf görevi üstlenir.

Örnekler:

➜ *Niçin* gülüyorsun?

➜ *Neden* bana haber vermedin?

➜ *Niye* böyle davranıyorsun?

➜ *Ne* sırıtıp duruyorsun?

➜ *Nasıl* görüşebiliriz?

➜ *Ne zaman* çıkalım?

➜ Burada *ne kadar* kalacaksınız?

★ *UYARI :* Bir sözcüğün soru zarfı olup olmadığına cümledeki görevine göre karar verilir.

Örnek:

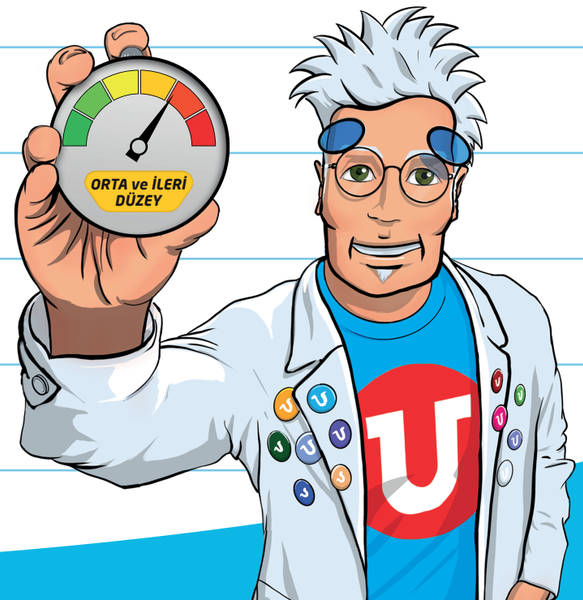
➜ Evi *nasıl* buldunuz?

➜ *Nasıl* bir çanta bakmıştınız?

6.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Edat (İlgeç) - Bağlaç - Ünlem

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

EDAT(İLGEÇ) - BAĞLAÇ - ÜNLEM

EDAT(İLGEÇ):

➜ Tek başlarına anlamları olmayan, başka kelimelerle öbekleşerek değişik ve yeni anlam ilgileri kuran, birlikte kullanıldıkları kelimelere cümlede anlam ve görev kazandıran sözcüklere denir.

Başlıca Edatlar:

- Gibi, göre, için, kadar, üzere, sanki, rağmen, karşın, mi, ötürü, sadece, yalnız, ancak, ile, -den dolayı, -e kadar, -e karşı, -e dek, -e doğru...

Örnekler:

- Krediyi iş kurmak için çekti.

Oluşturduğu edat öbeği: iş kurmak için

Kattığı anlam: neden ilgisi

- Saat beş gibi yola çıkarız.

Oluşturduğu edat öbeği: Saat beş gibi

Kattığı anlam: Tahmin, yaklaşıklık

Örnekler:

➜ Konuşmak *üzere* kürsüye çıktı.

Oluşturduğu edat öbeği: konuşmak üzere

Kattığı anlam: amaç ilgisi

➜ Sabaha *kadar* ders çalıştık.

Oluşturduğu edat öbeği: sabaha kadar

Kattığı anlam: zaman yönünden sınırlandırma

➜ Buz *gibi* suya atladı.

Oluşturduğu edat öbeği: buz gibi (Bu öbek, cümlede sıfat göreviyle kullanılmıştır.)

Örnekler:

➜ Akşama *doğru* yola çıkarız.

Oluşturduğu edat öbeği: akşama doğru (*Cümlede zarf göreviyle kullanılmıştır.*)

Kattığı anlam: zaman yönünden sınırlandırma

➜ İstanbul'a uçak*la* geldim.

Oluşturduğu edat öbeği: uçakla

Kattığı anlam: araç ilgisi

★ *NOT : Konu başlığımız sözcük türleri olduğu için bizi sözcüğün anlamından çok tür olarak edat olup olmadığı ilgilendirmektedir.*

BAĞLAÇ:

➜ Eş görevli sözcükleri ve sözleri, cümleleri birbirine bağlayan; tıpkı edatlar gibi tek başına anlamı olmayan sözcüklerdir.

Başlıca Bağlaçlar:

➜ de, ki, ve, veya, ya da, ile, ama, fakat, yalnız, meğer, ancak, çünkü, mademki, halbuki, oysaki, belki, meğerki, illaki, demek ki, eğer ki, ne var ki...

Tekrarlı bağlaçlar:

➜ ya...ya..., hem...hem..., ne...ne...,ister...ister...

Örnekler:

- Uzun ve yorucu bir döneme girdik.
- Masada su şişesiyle meyve tabağı vardı.
- Sabah erken uyandım fakat evden istediğim saatte çıkamadım.
- Yemek yemedim çünkü aç değildim.
- Arkadaşlarınla çıkabilirsin yalnız eve erken dön.

Örnekler:

- Ödevlerimi bitirdim üstelik proje üzerinde de çalıştım.
- Bizimle gelemeyeceğini söyledi hâlbuki hiç işi yoktu.
- Sen de biliyorsun ki Ahmet Bey bu teklife sıcak bakmaz.
- Ne doğan güne hükmüm geçer ne halden anlayan bulunur.
- Bu işi ister bugün yapalım ister yarın, sonuç değişmeyecek.

Örnekler:

➜ Antalya'da hem işimle ilgileneceğim hem güzel bir tatil yapacağım.

➜ Birçok çalışan işten kaytarıyor, o ise durmadan çalışıyordu.

★ NOT : "ise" bağlacı ek fiilin şart çekimiyle karıştırılabilir.

Örnek:

➜ Bana birazcık güveniyorsa bu tip kuşkular taşımaz. (ek fiilin şart çekimi)

★ UYARILAR :

★ *ile :* Bu sözcük hem bağlaç hem edat olma özelliğine sahiptir.

Edat mı bağlaç mı olduğunu şu şekilde anlayabiliriz:

➜ "İle" sözcüğü bağlaçsa yerine "VE" bağlacı kullanılabilir.

Örnek:

➜ Ayşe ile Fadime pazara çıktı.

Ayşe ve Fadime pazara çıktı.

"İle" sözcüğü edatsa yerine "VE" bağlacı kullanılamaz.

Örnek:

➜ Ayşe, pazara Fadime ile çıktı.

Ayşe, pazara Fadime ve çıktı.

★ UYARILAR :

★ yalnız/ancak : Yalnız ve ancak sözcükleri de hem bağlaç hem edat olma özelliğine sahiptir.

Edat mı bağlaç mı olduğunu şu şekilde anlayabiliriz:

➜ Ancak veya yalnız sözcüklerinin yerine "FAKAT" bağlacını kullanabiliyorsak bu sözcükler bağlaçtır.

Örnek:

➜ Parayı aldım ancak/yalnız henüz bankaya yatıramadım.

Parayı aldım fakat henüz bankaya yatıra madım.

➜ Ancak veya yalnız sözcüklerinin yerine "SADECE" edatını kullanabiliyorsak bu sözcükler edattır.

Örnek:

➜ Babamı ancak/yalnız amcam ikna eder.

Babamı sadece amcam ikna eder.

★ NOT : Yalnız sözcüğü, cümlede edat ve bağlacın dışında zarf, sıfat gibi sözcük türleri olarak da kullanılabilir.

Örnek:

➜ Yalnız insanlar özgürlüğüne düşkündür. (sıfat)

➜ Müdürle yalnız görüşmek istiyorum. (zarf)

★ NOT : Cümlenin ögeleri bulunurken bağlaçlar öge dışı unsur olarak alınır.

ÜNLEM:

- Duyguların daha iyi bir biçimde anlatılmasını sağlayan sözcük veya sözlerdir. Kimi sözcükler başlı başına ünlemken kimileri içinde bulunduğu cümleye göre ünlem niteliği kazanabilir.

Asıl Ünlemler:

Örnek:

➜ Hey, buraya gel!

➜ Tüh! Şimdi ne yapmalıyız?

➜ Hişt! Hep bir ağızdan konuşmayın da beni dinleyin.

➜ Vah zavallı adam! Evi yanınca ortada kalmış.

UZMAN YAYINLARI

Cümlede ünlem değeri kazanan sözcükler ve sözler:

Örnek:

➜ *Öğretmenim!* Bu soruya bakabilir miyiz?

➜ Lütfen *yardım edin!* Elim kapıya sıkıştı.

★ UYARI : Ünlem işareti ünlem belirten sözcüğün sonunda kullanılabileceği gibi cümlenin sonunda da kullanılabilir:

Örnek:

➜ Eyvah! Galiba yemek yandı.

➜ Eyvah, galiba yemek yandı!

★ NOT : Yansıma sözcükler de ünlem olarak kullanılabilir.

Örnek:

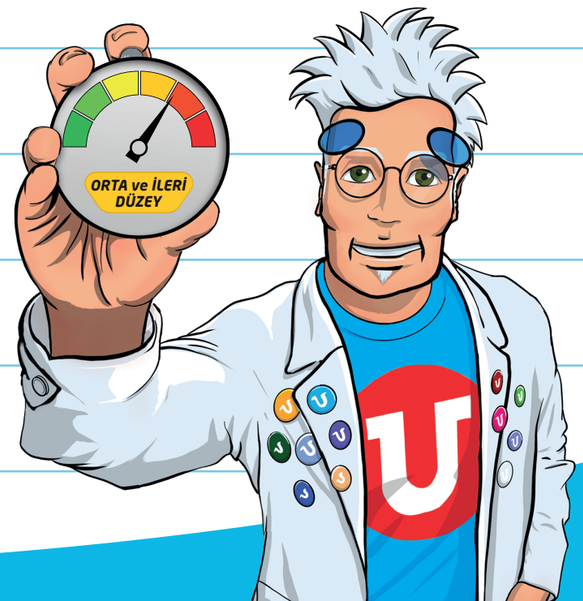
➜ Birdenbire bir ses işittik: Güm!

7.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Fiil - Kip - Kişi

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

FİİL - KİP - KİŞİ

FİİL (EYLEM):

➜ Varlıkların yapmış oldukları bir işi, hareketi, oluşu, durumu belirten sözcüklerdir.

İş (Kılış) Fiilleri :

➜ Öznenin kendi isteği ile gerçekleşen ve öznenin bir nesneyi etkilediği fiillerdir. Bu fiillerde öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne vardır.

Örnek:

➜ Çocukları parka götürdüm.

➜ Murat Bey, şirketten para talep etmedi.

Durum Fiilleri :

- Öznenin süreklilik gösteren bir durumunu anlatan fiillerdir. Durum fiillerinde öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne yoktur. Bu yüzden durum fiillerinde, fiille

Örnek:

- Cadde boyunca sohbet edip yürüdük.

- Gel seninle şurada oturalım.

Oluş Fiilleri :

➜ Öznenin kendi iradesi dışında geçirdiği değişimi bildiren fiillerdir. Oluş fiillerinde daha çok "zaman içerisinde kendiliğinden olma" söz konusudur.

Örnek:

➜ Sonbahar gelince yapraklar sarardı.

➜ Saçları ağarmış.

Çekimli Fiil :

➜ Bir fiilin kip ve kişi anlamı taşıyan hâlidir.

➜ Fiil, ancak kip ve kişi anlamı taşıyarak yüklem olabilir.

★ NOT : Bir cümlenin yüklemi fiilse mutlaka çekimli fiildir. Başka türlü yüklem olması mümkün değildir.

Örnekler:

➜ Toplantıda Vali Bey'le tanıştık.

➜ Üç gündür bu proje üzerinde çalışıyoruz.

➜ Sen de bizimle gelmelisin.

➜ İşimi bitirince yemek yiyeyim.

➜ Bu konuyu müdürle konuş.

➜ Biraz gayret etsen ne iyi olur.

Fiilin Çekimlenmesini Sağlayan Ekler:

Kip Ekleri :

➜ Kip eklerini sözcüğün yapısı konusunda görmüştük. Burada birkaç örnekle tekrar edelim.

Örnek:

➜ İstersen iş çıkışında seni alayım, birlikte yemeğe gidelim.

➜ Ne kadar ısrar edersen et, bu teklifini kabul etmez.

➜ Bilmediğiniz, emin olmadığınız konularda ısrarcı olmayın.

➜ Ahmet'in bu sözleriyle ne demek istediğini hepimiz anladık.

➜ Dışarı çıkmak için hazırlanıyorum.

Kişi Ekleri :

➜ Kişi eklerini sözcüğün yapısı konusunda görmüştük. Burada birkaç örnekle tekrar edelim.

Örnek:

➜ Gördüğünüz tüm tabloları biz yaptık.

➜ Bugün bir toplantı yapalım.

➜ İstersen biz de sizinle geliriz.

➜ Lütfen ödevlerinizi zamanında yapın.

➜ Gayretli olursanız her işin üstesinden gelirsiniz.

➜ İşini bitirir bitirmez eve gitsin.

Fiilde Kip (Zaman / Anlam) Kayması :

➜ Yüklemde belirtilen kip anlamıyla cümlede belirtilen kip anlamının birbirinden farklı olmasıdır.

Örnek:

➜ Ünlü şairin çocukluk yılları, 1800'lü yıllarda İstanbul'un Fatih semtinde geçer.

➜ "Allah'ım, lütfen yardım et!" deyip yola koyuldu.

➜ Ankara'da yaşamanın avantajlarından yararlanıp her hafta sonu sinemaya gidiyoruz.

FİİLDE BASİT VE BİRLEŞİK ÇEKİM: :

Basit Çekimli (Zamanlı) Fiil :

➜ Yalnızca bir kip eki içeren fiillerdir.

Örnek:

➜ Belgeleri bölüm şefine onaylatttın mı?

➜ Ormanlık alan, yapılan binalar nedeniyle yok olmuş.

➜ Yola çıkmak için bir saate kadar hazırlanmalısın.

➜ Bu konuyu seninle görüşelim.

Birleşik Çekimli Fiiller :

➜ Basit çekimli fiilin "idi, imiş ve ise" ek eylemlerini almasıyla oluşur.

Örnekler:

★ İdi

➜ Çocukluğumuzda dersimi bitirince sokağa çıkıp oynuyorduk.

➜ Haber verseydiniz ben de sizinle gelirdim.

➜ Zamanında haberimiz olsaydı şimdiye çoktan başvurmuştuk.

Örnekler:

★ İmiş

➜ Üniversiteyi Kıbrıs'ta okuyacakmış.

➜ Padişah, ara sıra kılık değiştirip halkın arasında dolaşırmış.

➜ Muhsin Bey artık bu fabrikada çalışıyormuş.

★ İse

➜ Bildiklerini anlatırsan sana yardımcı oluruz.

➜ Burada çalışıyorsa Ferit'i tanıyordur.

➜ Bu soruyu bilmişse konuyu anlamış demektir.

★ UYARI : Birleşik çekimli fiiller yalnızca "idi, imiş, ise" ek eylemleriyle yapılır. "dir" ek eylemi yani bildirme eki fiillerde de kullanılır ancak birleşik çekimli fiil yapmaz.

Örnek:

➜ Bizim geleceğimizi öğrenince annesine haber vermiştir.

➜ Doğacaktır sana vadettiği günler Hak'kın!

➜ Her çalışan işinin hakkını vermelidir.

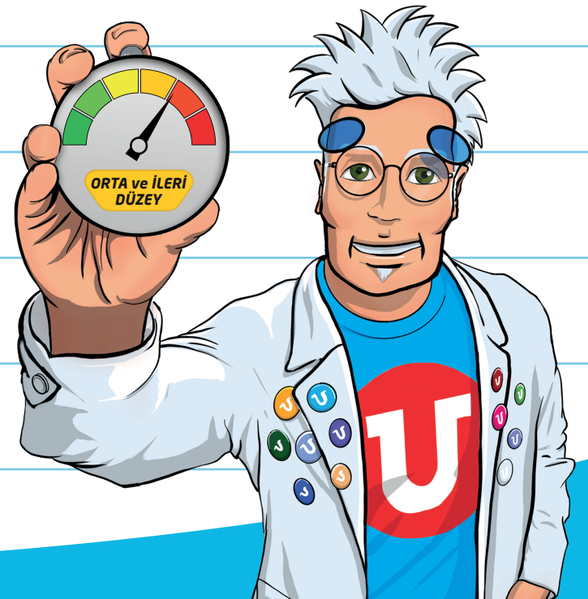
★ NOT : Ek eylemler çekim ekleri içinde yer alır. (Daha önce isme gelen ek eylemleri görmüştük.)

7.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Ek Fiil (Ek Eylem)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

EK FİİL (EK EYLEM)

➜ Bu konuya, çekim eki olması ve birleşik çekimli fiil oluşturması nedeniyle daha önce değinmiştik. Önemli bir konu başlığı olduğu için tekrar edelim.

★ Ek eylemin iki görevi vardır .

➜ İsme gelerek ismin yüklem olmasını sağlar.

➜ Fiile gelerek fiili birleşik çekimli fiil yapar.

İsme gelen ek eylemler:

İsme gelerek geniş zaman anlamı katan ek eylemler :

İsme gelerek geçmiş zaman ve koşul anlamı katan ek eylemler :

İsme gelerek geniş zaman anlamı katan ek eylemler :

- Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
- Sen, hepimiz için çok değerlisin.
- O, çok cömert bir insandır.
- Bu sene de şampiyonuz.
- Çok anlayışlısınız.
- Hepsi iyi insanlardır.

İsme gelerek geçmiş zaman ve koşul anlamı katan ek eylemler :

- Bugün gördüğümde oldukça keyifliydi.
- Aldığı ev çok güzelmiş.
- Bu telefon dediğin gibiyse işimizi görür.

★ NOT : Ek eylemin olumsuzu "değil" sözcüğüyle yapılır.

Örnek:

➜ Çay çok sıcaktı.

➜ Çay sıcak değildi.

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : "-dir" ek eylemi bildirme eki olarak da adlandırılır.

★ UYARI : "-dir" ek eylemi kimi zaman düşebilir.

Örnek:

➜ Ceyda Hanım oldukça iyi bir öğretmendir.

➜ Ceyda Hanım oldukça iyi bir öğretmen.

★ GENEL UYARI : Bir cümlenin yüklemi isimse ek eylem almıştır diyebiliriz. Çünkü ismin yüklem olabilmesi için ek eylem alması gerekir.

Fiile Gelen Ek Eylemler:

➜ Fiile gelen "idi, imiş, ise" ek eylemleri fiilin birleşik çekimli fiil olmasını sağlar.

➜ Konumuzu daha önce gördüğümüz için örneklerle hatırlatma yapalım:

Örnekler:

- Selen, üst kata taşınan aileyi tanıyormuş.
- Onun sözlerine karşı sessiz kalmamalıydın.
- Ücretler elden verilirse bankaya gitmeme gerek kalmaz.
- Başında kontrol eden birileri olmadıkça ödevlerini yapmazdı.
- Cengiz akşamüzeri yola çıkacakmış.

★ UYARI : "-dir" ek eylemi birleşik çekimli fiil yapmaz.

Örnek:

➜ Okul bu saate çoktan kapanmıştır.

★ UYARI : Ek eylemin olumsuzunu yapan "değil" sözcüğü fiillerde de kullanılabilir.

Örnek:

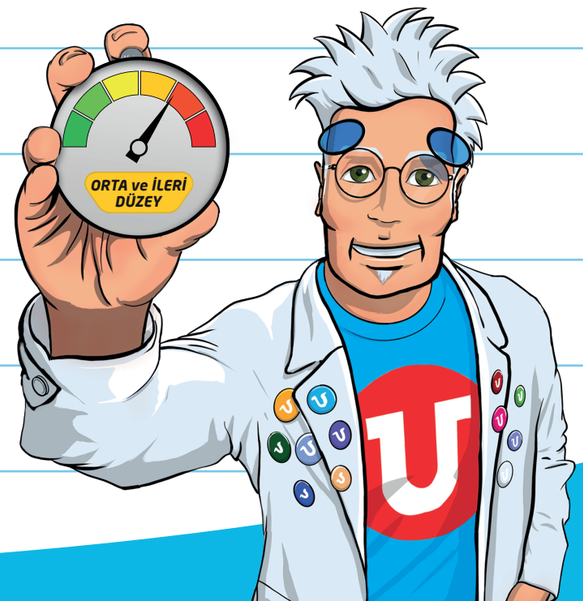
➜ Bu işi bilmiyor değilim.

7.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yapı Bakımından Fiiller

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

YAPI BAKIMINDAN FİİLLER

- Fiilin yapısı sorulduğunda aklımıza gelmesi gereken, o fiilin basit, türemiş veya birleşik olup olmadığıdır.

Basit Yapılı Fiil:

➜ Yapım eki almamış olan fiillerdir.

Örnek:

➜ Ocaktaki süt az kalsın taşıyordu.

➜ Her akşamüzeri yürümek için dışarı çıkar.

➜ Restoranımızı geçen hafta sonu açtık.

Türemiş Yapılı Fiil:

➜ Yapım eki almış olan fiillerdir.

Örnek:

➜ Misafirler gelene kadar sofrayı hazırladık.

➜ Haberi duyunca çok duygulandım.

➜ Zanlı en son bu çevrede görülmüş.

➜ Arka bahçeye kamelya yaptırdık.

Birleşik Yapılı Fiil:

➜ Bu konuya sözcüğün yapısı konusunda değinmiştik. Şimdi birkaç örnekle konu başlıklarımızı tekrar ederek konumuzu hatırlayalım.

Anlamca Kaynaşmış Fiiller :

Örnek:

➜ İşlerin bu hâle geleceğini öngöremedik.

➜ Bu işe çok kafa yorduk.

Yardımcı Eylemle Kurulmuş Birleşik Fiiller :

➜ isim + et- / ol- / eyle- / kıl-

Örnek:

➜ Bu soruyla neyi kastettiniz?

➜ Gördüğümüz manzara karşısında mest olduk.

➜ Sizi çok methettiler.

Örnek:

- Kaç senedir tanıdığımız Cemil Bey adeta sırroldu.
- Sana ne vadettiler?
- Sizi böyle konuşmaktan menederim.
- Bizi bu işi yapmaya mecbur kıldılar.
- Kızımı üniversiteye kaydettirdim.

Kurallı birleşik fiiller :

Yeterlilik fiili

➜ Fiil + (-e) bil-

Örnek:

➜ Verdiğiniz bu soruları rahatlıkla çözebilirim.

➜ Buradaki işlerimi tamamlarsam cuma günü yola çıkabilirim.

Örnek:

- Nasıl da şiddetli yağmur yağdı, anlatamam.
- Hayatın bize ne sürprizler hazırladığını bilemeyiz.
- Siparişleri gün sonuna kadar yetiştiremeyebilirim.
- Selma'nın düğününe gitmeyebilirim.

Tezlik fiili

➜ Fiil + (-i)ver-

Örnek:

➜ Bir zahmet markete kadar gidiversin.

UZMAN YAYINLARI

Sürerlilik fiili

➜ Fiil + (-e/-a) kal- / dur- / gel-

Örnek:

➜ İki arkadaşın kavga ettiğini görünce donakaldım.

➜ Sen gidedur, biz arkandan geliriz.

➜ Olayın aslı böyle olmasa da olay yıllardır böyle anlatılagelmiş.

Yaklaşma fiili

➜ Fiil + (-e/-a) yaz-

Örnek:

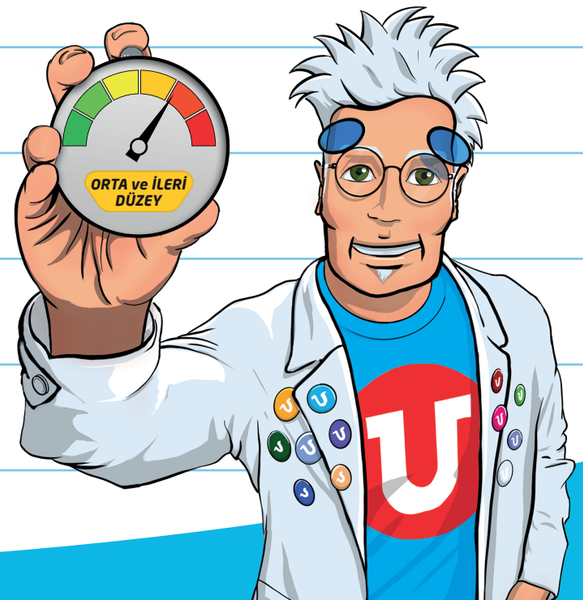
➜ Balık kılçığı boğazıma takılınca öleyazdım.

7.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Fiilimsiler (Eylemsiler)

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

FİİLİMSİ (EYLEMSİ)

- İsim soylu sözcükler içinde yer alır.

- Kip ve kişi eki almaz.

- Olumsuzu yapılabilir.

- Birleşik cümle oluşturur, yan cümlecik kurar.

- Tüm fiilimsi ekleri yapım ekidir(fiilden isim yapan ek). Bu yüzden tüm fiilimsiler türemiş sözcüktür.

İsim-fiil (Ad-eylem):

➜ FİİL+ -me,-ma/ -ış, -iş, -uş, -üş / -mek, -mak

Örnek:

➜ Geçen hafta İzmir'de bir alışveriş merkezine gezmeye gittim.

➜ Konuları tekrarlamak ve soru çözmek için odasına çekildi.

➜ Asırlık çınar ağacının devrilişini hüzünle izledik.

★ **UYARI:** Kimi sözcüklerde isim fiil zannettiğimiz ekler kalıcı isim yapmış olabilir. Buna dikkat edelim.

Örnek:

➜ Defineciler, ellerindeki kazmayla sert toprağı kazmaya başladı.

★ **UYARI:** Fiilimsiler isim soylu sözcükler olduğu için ancak ek eylem alarak yüklem olabilir.

Örnek:

➜ En büyük hayali sahneye çıkmaktı.

Sıfat-fiil(Ortaç) :

- FİİL+ -an,-en
- /-ası -esi
- / -mez, -maz
- / -r, -ar,-er
- / -dik,-dık,-duk,-dük(-tık...)
- /-ecek, -acak
- / -miş,-mış,-muş,-müş

Örnekler:

- Madalya alan sporcular sevinçliydi.
- Okunacak kitapların listesini yaptı.
- Dedemin öpülesi elleri vardı.
- Allah çekilmez dert vermesin.
- Ölmüş eşek aslandan korkmaz.
- Bu şehirde tanıdık yüzler yok.

★ **UYARI:** Sıfat -fiilden sonra gelen isim düşerse bu sıfat-fiil **adlaşmış sıfat-fiil** olarak adlandırılır.

Örnek:

➜ Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

➜ Festivalde tanıdıklarla sohbet ettik.

★ *UYARI:* Sıfat- fiil ekleriyle kip ekleri karıştırılmamalıdır.

Örnek:

➜ Alınacak malzemeleri telefonuna not etti.

➜ Buradan kırtasiye malzemeleri alınacak.

➜ Unutulmuş şarkılar içinde bir dizeyim ben.

➜ Unutulmuş şarkılar söylenmeye söylenmeye.

Zarf-fiil (Bağ-fiil):

- FİİL+ -asıya,-esiye
- / -ip, -ıp,-up,-üp
- / -ınca,-ince
- /-meden,-madan
- / -dıkça,-dikçe
- /-dığında,-diğinde,-duğunda,-düğünde
- / -maksızın, -meksizin
- /-arak,-erek
- / -ken
- / -alı,-eli
- / ...-e ...-e ,...-a ...-a /...-r ...-mez/-casına,-cesine/ -di mi

Örnek:

➜ Konuştukça onu daha iyi anlıyorum.

➜ Eşyaları toplayıp evi terk etti.

➜ Koşa koşa okula gitti.

➜ Ne diye onunla konuştun ki?

➜ Seninle görüşünce içim rahatladı.

➜ Arkadaşıyla konuşarak sorunu çözdü.

➜ Görür görmez onu tanıdım.

➜ Salatayı yaparken yemeği yaktı.

★ NOT: -ken eki fiile eklenmemişse zarf-fiil eki değildir. Çünkü bir ekin fiilimsi eki olabilmesi için temel kural fiile eklenmiş olmasıdır.

Örnek:

➜ Ben içerideyken o masayı toplamış.

★ GENEL UYARI:

FİİLİMSİ GRUBU:

➜ Sözcük öbeği hangi eylemsiyle bitmişse o eylemsinin kelime grubunu(söz öbeğini) oluşturur.

Örnek:

➜ Konuları bitirip soru çözeceğiz.

➜ Doğalgazı bağlayan firma iflas etti.

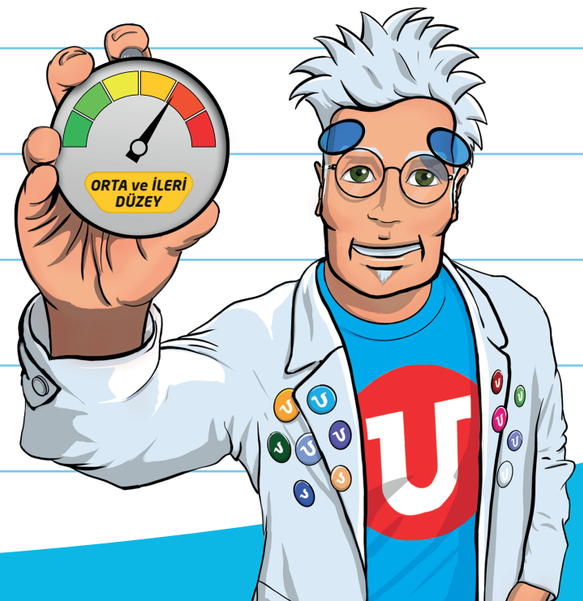
➜ Bir an evvel bu işi bitirmek istiyorum.

8.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlenin Ögeleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

CÜMLENİN ÖGELERİ

- Cümlenin temel ögesi yüklem ve öznedir.

- Ögeler bulunurken tüm sorular yükleme sorulur.

- Cümle ögelerine ayrılırken birleşik fiil, deyim, tamlama gibi kelime grupları bölünmez; bütün olarak alınır.

YÜKLEM:

➜ Yargı bildiren ögedir. Kurallı cümlelerde cümlenin sonunda bulunur.

Örnek:

➜ Olayı duyunca küplere bindi.

➜ Gitmeden önce bana telefon etti.

Örnekler:

- Biraz önce gelen çocuk kapıcının kızıydı.
- O eskiden yaramaz bir çocuktu.
- Kaside, divan şiirinin nazım şekillerinden biridir.
- Sonbaharın kışa döndüğü, esintili, az güneşli bir gündü.
- Bugün biraz hasta gibisin.

ÖZNE:

- "olan NE, KİM?" soruları özneyi buldurur. Özne, sorularda "eylemi gerçekleştiren" ifadesiyle de belirtilebilir.

Örnek:

- Öğretmen soruyu bana sordu.
- Kanadı kırılan kuş, bahçenin bir kenarında bekliyordu.
- Sana bu kitabı iki günlüğüne verebilirim.

★ *UYARI :* Özne ile nesneyi karıştırmamak için cümlede öncelikle ve mutlaka özne bulunmalıdır.

Örnek:

➜ Evi satmış.

➜ Evi çok güzeldi.

★ UYARI : Kimi cümlelerin öznesi yoktur.(Geçişsizken edilgen duruma getirilen yüklemi olan cümleler)

Örnek:

➜ Kasabaya bu yoldan gidilmez.

★ UYARI : Örtülü özne: Yüklemde bildirilen işin öznede değil zarf tümleci içinde belirtilmesidir. Yüklemi edilgen fiil olan cümlelerde görülen bu yapıda özne gerçek değil sözde öznedir.

Örnek:

➜ Sınav, üniversite yetkilileri tarafından yapılıyor.

➜ Bina güvenlik görevlilerince korunuyor.

YARDIMCI ÖGELER:

NESNE:

- Cümlede yüklemde bildirilen durumdan etkilenen ögedir. Sorularda "eylemden etkilenen " ifadesiyle de belirtilebilir.

Belirtisiz nesne:

➜ "NE, KİM?" soruları belirtisiz nesneyi buldurur.

Örnek:

➜ Annesi için çiçek topladı.

➜ Öğretmenimiz bize yeri geldikçe güzel şiirler okurdu.

Belirtili nesne:

➜ "NEYİ, KİMİ, NEREYİ?" soruları belirtili nesneyi(-i durum eki soruda da yanıtta da olacak)buldurur.

Örnek:

➜ Elindeki çiçekleri annesine verdi.

➜ Romanda yazar, olayları, kişiliğini gizlemeden, kendi yorumuyla anlatmıştır.

NESNE:

- "NEYE, KİME, NEYDE, KİMDE, NEYDEN, KİMDEN, NEREYE, NEREDE, NEREDEN?" soruları dolaylı tümleci (-e,-de,-den durum eki soruda da yanıtta da olacak)

Örnek:

- Elindeki kitap ve defterleri bana verdi.

- Bizim evin karşısındaki iki katlı ahşap binanın birinci katında yangın çıktı.

ZARF TÜMLECİ:

- "NASIL, NİÇİN, NEDEN, NİYE, NE ZAMAN, NE KADAR, HANGİ KOŞULDA" sorularının yanıtı zarf tümlecini buldurur.

- Sorularda "Hangisinde eylemi durum, zaman, sebep vb. yönünden tamamlanmış sözcük kullanılmıştır?" benzeri ifadeler de zarf tümlecini buldurmak için kullanılabilir.

Örnekler:

- Hava kararmadan köye inmeliyiz.
- Dosta düşmana muhtaç olmadan yaşamalıyız.
- Bu araştırmayı arkadaşlarıyla yapmış.
- Yemekleri sizin için hazırladım.

★ UYARI : Dolaylı tümleç ile yer-yön zarfı birbirine karıştırılmamalıdır.

Örnek:

➜ Az önce içeri girdi.

➜ Az önce içeriye girdi.

★ SORU TARZI : Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru "özneyi/ nesneyi vb. bul-durmaya yöneliktir?

★ **AÇIKLAMA :** Soru anlamı soru ekiyle sağlanmışsa bu ek hangi ögenin yanındaysa soru o ögeyi buldurmaya yöneliktir.

Örnek:

➜ Alper bugün İzmir'e gidecek mi?

➜ Alper bugün İzmir'e mi gidecek?

➜ Bugün İzmir'e Alper mi gidecek?

★ AÇIKLAMA : Soru anlamı –mi soru ekiyle sağlanmışsa soru sözcüğünün yanıtı hangi ögeyse soru sözcüğü bu ögeyi buldurmaya yöneliktir.

Örnek:

➜ Beni kim aradı?

➜ Toplantınız nasıl geçti?

➜ Dersler ne zaman başlıyor.

★ NOT : Açıklamalı öge, herhangi bir ögenin ara sözle açıklanmasıdır.

Örnek:

➜ Bu romanı, Oğuz Atay'ın Tehlikeli Oyunları'nı, bir çırpıda okudum.

➜ Ahmet amca, mahallemizin eski muhtarı, geçen gün rahmetli oldu.

➜ Fethiye'ye, çocukluğumun geçtiği o güzel beldeye, geçen yıl tekrar gittim.

Karışık Örnekler:

➜ Bunca yılın ardından sokak satıcılarının seslerini hâlâ özlüyorum.

➜ Dinleme becerisinin geliştirilmesi için etkinlik önemli bir unsurdur.

➜ Işığın Anadolu'ya dokunduğu yerde ilk karşılaşacağınız, Harranlı çocukların yüzleridir.

Karışık Örnekler:

➜ Gözlerimi açtığımda saatim ve bozuk paralarım, baş ucumdaki komodinin üzerinde garip bir ölü doğa resmi gibi duruyordu."

➜ Arkeologlar yeni kalıntılar ortaya çıkarmak ve daha fazla bilgi elde etmek için teknolojik gelişmelerden yararlanıyorlar.

➜ Türkiye'nin ulu dağlarını, ıssız koylarını, göç dışında kimsenin ayak basmadığı sarp geçitlerini anlatan renkler; en az kendileri kadar etkileyici motif ve desenlerde yer yer boy gösteriyor.

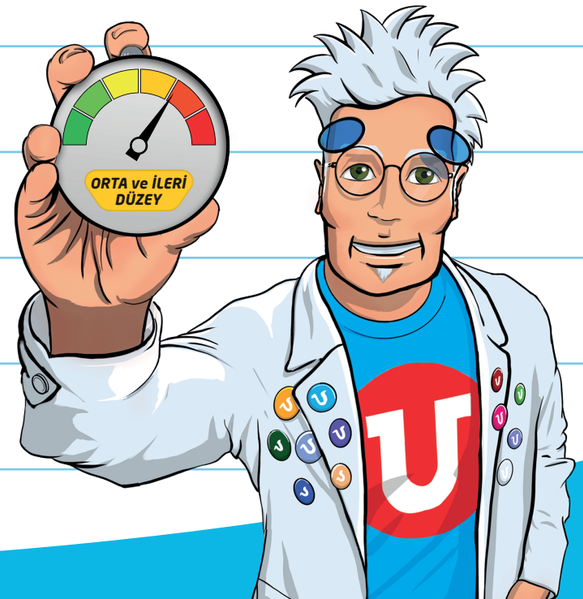
UZMAN YAYINLARI

UZMAN YAYINLARI

9.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Öznesine Göre Fiil Çatısı

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

FİİL ÇATISI (ÖZNESİNE GÖRE)

EYLEMİN ÇATISI:

- Çatı özelliği yüklemi fiil olan cümlelerde aranır. Yüklemi isim olan cümlelerde çatı özelliği aranmaz.

Örnek:

➜ Gelecek hafta düzenlenecek olan hal oyunları yarışmasına hazırlanıyoruz.

➜ Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.

➜ Onun en keyif aldığı şey enstrüman çalmaktı.

Eylemde çatı iki açıdan değerlendirilir

ÖZNE-YÜKLEM İLİŞKİSİ

- Etken çatılı fiil
- Edilgen çatılı fiil
- Dönüşlü çatılı fiil
- İşteş çatılı fiil
- Ettirgen çatılı fiil

NESNE-YÜKLEM İLİŞKİSİ

- Geçişli çatılı fiil
- Geçişsiz çatılı fiil
- Oldurgan çatılı fiil

ÖZNE-YÜKLEM İLİŞKİSİ:

Etken çatılı eylem:

➜ Yüklemde bildirilen işi, oluşu, kılışı yapan varlığın/kavramın yani öznenin belirtildiği eylemlerdir.

Örnek:

➜ Masanın üzerini güzelce temizledi.

➜ Yaşlı kadın yüzünü buruşturdu.

➜ Yağmur yağıyor yine ince ince.

Edilgen çatılı eylem:

- Yüklemde gerçekleştirilen eylemin öznede açıkça belirtilmediği, nesne durumundaki öğenin sözde özneye dönüştüğü cümlelerdir. Etken çatılı fiile getirilen -ı ve -n ekleri, o fiilin edilgen olmasını sağlar.

Örnek:

- Masanın üzeri güzelce temizlendi.

- Yangın çok geçmeden söndürülmüş.

- Yurt dışından gelen vatandaşlara koronavirüs testi yapıldı.

★ *UYARI :* Örtülü öznesi olan eylemler de edilgen çatılıdır.

Örnek:

➜ Resim, herkes tarafından beğenildi.

★ *NOT :* Edilgen çatılı eylemlerin tamamı geçişsizdir, yani nesne almaz.

Dönüşlü çatılı eylem:

- Etken çatılı fiile getirilen –ı ve –n ekleriyle oluşturulur.

- Edilgen çatılı fiilden farklı olarak bu tür yüklemlerin gerçek öznesi vardır.

- Eylemi gerçekleştiren ve eylemden etkilenen öznedir. Yani eylemi "kendi kendine gerçekleştirme" anlamı vardır ve bu anlam –ı ve –n ekleriyle sağlanmıştır.

Örnekler:

- Tarağı eline alıp bir süre tarandı.
- Ahmet iş dönüşünde yatmadan önce yıkandı.
- Bu habere çok sevindi.
- Kendisinin çağrılmamasına üzüldü.
- Bu olaydan hepimiz çok etkilendik.
- Saklambaç oynarken ağacın arkasına saklandım.
- Omzundaki şala sıkı sıkı sarındı.

İşteş çatılı eylem:

➜ -ş eki getirilerek birden fazla kişi tarafından, birlikte veya karşılıklı yapılma anlamı kazanan fiillerdir.

Örnek:

➜ Boksörler çok yaman dövüştüler.

➜ Çocuklar ağaçların arasında koşuşuyor.

➜ Selamlaşmak, mektuplaşmak, haberleşmek, gülüşmek, ağlaşmak vb.

SORU

Bu cümleler özne - yüklem ilişkisi bakımından ikişerli eşleştirilirse hangisi dışta kalır?

A) Kendi işimi kendim yapar, gerekirse yakınlarımdan yardım isterim.

B) Yaşanan olağanüstü durum nedeniyle sınavın erteleneceği söylendi.

C) Başkalarının onu övmesine izin vermeden durmadan övünüyor.

D) Kaçan hırsızlar, polis takibine rağmen bir türlü yakalanamadı.

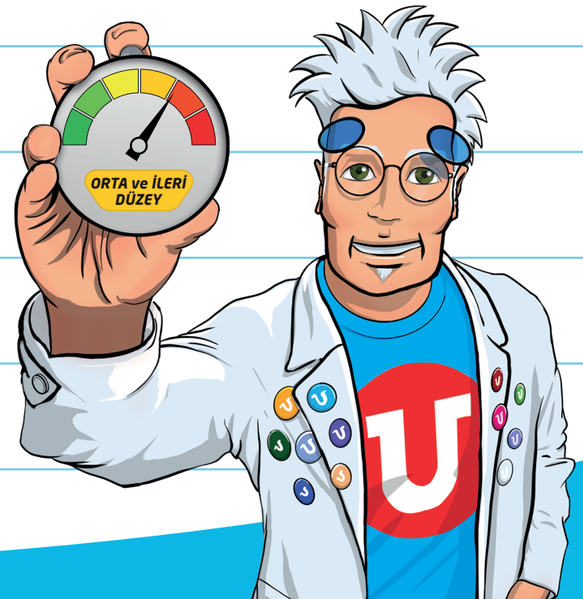
E) Babası sesini yükseltince küçük çocuk çok içlendi.

9.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Nesnesine Göre Fiil Çatısı

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

FİİL ÇATISI (NESNESİNE GÖRE)

NESNE-YÜKLEM İLİŞKİSİ:

Geçişli çatılı eylem:

➜ Nesnesi olan ya da nesne alabilen eylemlerdir.

Örnek:

➜ Etrafı daha iyi görebilmek için ışığı yaktı.

➜ Bahçedeki kurumuş ağaçları kestiler.

★ AÇIKLAMA : Cümlede nesne olmasa da bu cümlenin nesne alabilir durumda olup olmadığını anlayabilmek için yüklemden önce sembolik nesne olarak adlandırabileceğimiz ONU sözcüğünü getiririz. Anlam bozulmuyorsa fiil geçişli, bozuluyorsa geçişsizdir.

Örnek:

➜ Ahmet mutlaka senden öğrenmiştir.

➜ Dikkatli bakmayınca fark edemezsiniz.

Geçişsiz çatılı eylem:

- Nesnesi olmayan ve nesne alamayan fiillerdir. Edilgen çatılı filer aynı zamanda geçişsiz fiil özelliği taşır.

Örnek:

- Eve dönünce, yorgunluktan, uzandığım yerde uyuyakalmıştım.

- Bahçede saatlerdir dolaşıyordu sıkıntıdan.

★ NOT : "Dolaşmak" fiili, farklı bir cümlede kullanıldığında geçişlilik özelliği gösterebilir. Buradan şuna ulaşabiliriz: Kimi fiiller bulunduğu cümleye göre geçişlilik veya geçişsizlik özelliği gösterir.

Örnek:

➜ Bahçeyi şöyle bir dolaştıktan sonra eve girdim.

Oldurgan çatılı eylem:

➜ Geçişsizken *-r, -t, -tir* eklerinden birini alarak geçişli duruma gelen fiillerdir.

Örnek:

➜ Kalem düştü.	Kalemi düşürdü.
➜ Kardeşi ağladı.	Kardeşini ağlattı.
➜ Ona güldü.	Onu güldürdü.

SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi nesnesine göre diğerlerinden farklıdır?

A) Koşa koşa giderken ayağım taşa takılınca düştüm.

B) Akşamüzeri arkadaşlarımla buluşmak üzere dışarı çıktım.

C) Cengiz, öğretmenin sorduğu tüm soruları doğru cevapladı.

D) Arkadaşlarımla, gün batımına yakın sahil boyunca yürüdük.

E) Yıllarca şarkı söylemekten, beste yapmaktan büyük keyif aldı.

SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem geçişli olduğu hâlde cümlede nesne kullanılmamıştır?

A) Defne'nin tavsiyesiyle abone olduğum bu dergiyi çok beğendim.

B) Şiddetli fırtınanın ardından denizin yatışmasıyla balıkçılar yola çıktı.

C) Gün boyu güneşte kalan inşaat işçilerinin teni oldukça esmerleşmişti.

D) Komşumuzun oğlu Cemil'in yardımıyla eşyaları kapının önüne taşıdık.

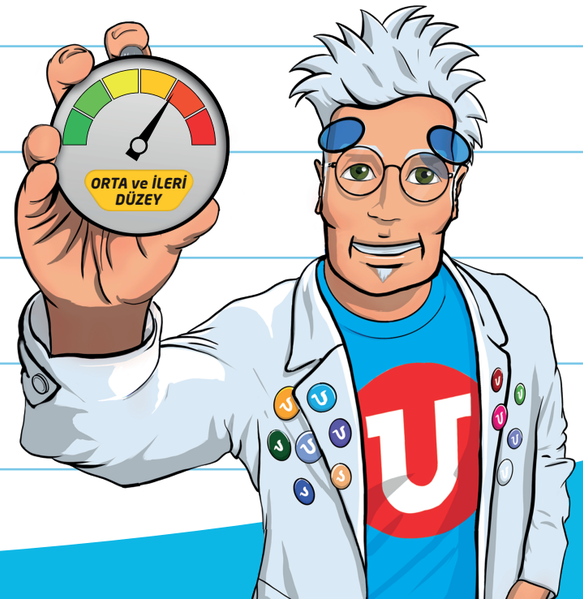
E) Okuldan koşa koşa çıkıp gittiğim hâlde yarım saat kafeteryada bekledim.

10.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümle Türleri

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

CÜMLE TÜRLERİ

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER:

Olumlu cümle:

➜ Yüklemin bildirdiği eylem yapılmış ya da yapılacaksa cümlede iletilen yargı olumsuzlanmamışsa bu tip cümleler anlamca olumludur.

Örnek:

- Öğleden sonra arkadaşlarla Kahve Bahane'de oturacağız.
- Kazada aracı kullanan kişi hayatını kaybetmiş.
- Bizi görmezden geldi.
- Bugün hava çok güzel.

Olumsuz cümle:

- Yüklemin bildirdiği eylem yapılmamışsa-geçmişte kalmışsa yapılmayacaksa ya da cümlede iletilen yargı olumsuzlanmışsa bu tip cümleler anlamca olumsuzdur.

Örnek:

- Herhangi bir konuda ondan yardım istemem.

- Dün iyi değildim.

Soru cümlesi:

➜ Bilgi almak, kuşku gidermek amacıyla kurulur.

Örnek:

➜ Akşam niçin gelmedin?

Sözde soru cümlesi:

- Soru cümlesi yanıt ister ancak biçimce soru cümlesi olduğu hâlde yanıt istemeyen cümlelere söz- de soru cümlesi denir. Bu tip cümleler dilimizin çok yönlülüğünün-renkliliğinin somut bir örneğidir.

Örnek:

- Ben sana kırılır mıyım hiç?

- Hani ey gözyaşım akmayacaktın?

CÜMLEDE ANLAM - BİÇİM İLİŞKİSİ:

➜ Bir cümle anlam –biçim bakımından incelenirken o cümleye iki farklı açıdan bakılmalıdır.

Anlam bakımından :

Biçim bakımından :

★ UYARI : YÜKLEMDE aşağıda belirtilen ek ve sözcükler YOKSA cümle biçim bakımından OLUMLU, VARSA OLUMSUZDUR.

➜ "me, ma"

➜ "sız, siz, suz, süz"

➜ "yok"

➜ "değil"

Aşağıdaki cümleleri anlam ve biçim yönünden değerlendirelim :

➜ Sedef bugün oldukça keyifsizdi.

➜ Önerdiğin kitabı henüz okumadım.

➜ Kapıyı açtığımda onu karşımda gördüm.

➜ Bugün doğru dürüst müşteri yok.

➜ İçtiğimiz çorba tuzsuzmuş.

Aşağıdaki cümleleri anlam ve biçim yönünden değerlendirelim :

➜ O, senin zannettiğin gibi bir insan değil.

➜ Seni anlamıyor değilim.

➜ Ne İsmet'le ne de Zeliha'yla görüşüyorum.

➜ Mağazada yok yoktu.

YÜKLEMİNE GÖRE CÜMLELER:

Eylem(Fiil) cümlesi :

➜ Yüklemi fiil(eylem)olan cümlelerdir.

Örnek:

➜ Onu iki gündür büromda bekliyorum.

➜ Bana iki gün önce Adana'dan telefon etmişti.

➜ Otobüs sabaha karşı Kars'a vardı.

İsim(Ad) cümlesi :

➜ Yüklemi isim soylu sözcük olan cümlelerdir.

Örnek:

➜ Bu roman, yazarın okuduğum ilk kitabıydı.

➜ Bütün çabası onu mutlu görmek içindi.

➜ Amacı, okulu iyi bir dereceyle bitirmekti.

➜ Onu son gördüğümde evde değildi.

➜ Buralarda eskiden çok güzel evler vardı.

ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER:

Kurallı (Düz) cümlesi :

➜ Yüklemi sonda olan cümlelerdir.

Örnek:

➜ Ülkemiz, ormanlar bakımından gittikçe fakirleşiyor.

Devrik cümlesi :

➜ Yüklemi sonda olmayan cümlelerdir.

Örnek:

➜ Anlıyorum senin ne demek istediğini.

Eksiltili cümlesi :

➜ Herhangi bir nedenle yüklemi olmayan cümlelerdir.

Örnek:

➜ Karşımızda geniş ve yemyeşil bir ova...Onun tam ortasında küçük ama güzel bir göl...

YAPISINA GÖRE CÜMLELER:

Basit cümle :

➜ Tek yargı içeren cümlelerdir.

Örnek:

➜ Sözlerime içten içe gülüyorlardı.

➜ Bahçenin ana kapısından, üstü başı perişan, zavallı bir adam elinde eski, yırtık bir torbayla içeri girdi.

Birleşik cümle :

➜ Yüklemi sonda olmayan cümlelerdir.

Girişik birleşik cümle:

➜ Yüklem dışında fiilimsi içeren cümlelerdir.

Örnek:

➜ Çocukların sağlıklı büyümesi için gayret gösterilmeli.Kimsenin kalbini kırmadan görevini yaptı.

İç içe birleşik cümle:

➜ Alıntı cümle içeren cümlelerdir.

Örnek:

➜ İçeriye girerken duyduğum, dışarıda bekle, sözü beni korkuttu.

Şartlı birleşik cümle:

➜ -se, -sa eki alan cümledir.

Örnek:

➜ Sınava iyi hazırlanmışsa onu mutlaka kazanır.

Ki'li birleşik cümle:

Örnek:

➜ Anladım ki o da beni seviyormuş.

BAĞLANIŞLARINA GÖRE CÜMLELER:

Sıralı cümle :

➜ Birden fazla cümlenin birbirine virgül veya noktalı virgülle bağlandığı cümlelerdir.

Örnek:

➜ Çocuklar kar topu oynuyor, anneleri onları izliyordu.

➜ Ayağa kalktı, kapıya doğru ilerledi, ceketinin yakalarını kaldırdı.

Bağlı cümle :

➜ Birden fazla cümlenin bağlaçla bağlandığı cümlelerdir.

Örnek:

➜ Seni çağırdım çünkü sana bir haberim var.

➜ Ne konuyu biliyorsun ne öğrenmeye çalışıyorsun.

Karışık Örnekler:

- Kampanyaya katılmak isteyenler, fırtınadan veya yağmurdan devrilen ağaçların gövdelerini raf şeklinde oyup bunları kaldırımlara yerleştiriyorlar.

- Kahvaltı soframız birkaç çeşit gül reçeliyle bezenir, gül reçellerinden hangisinin daha güzel olduğu konusunda sohbetler edilirdi.

- Cansu ekip arkadaşlarına, "Gelecek hafta pazar günü de çalışmak zorundayız." dedi.

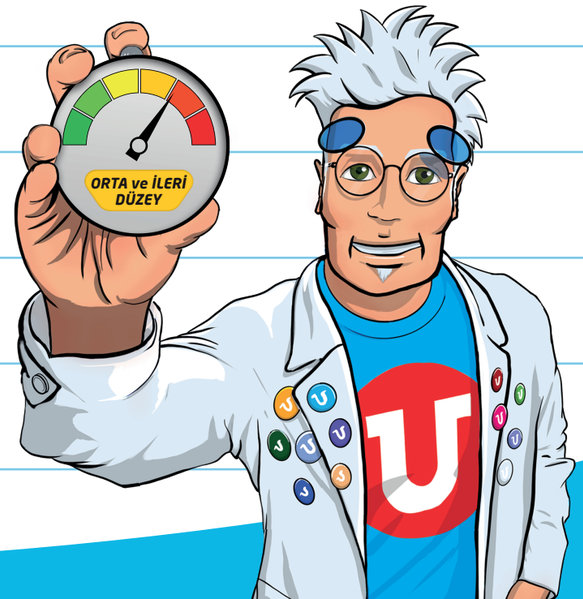
- Siz bu konuda bize güvenirseniz inanın her şey istediğiniz şekilde olur.

- Sabah erkenden yola çıkmalıyız çünkü akşama orada olmamız gerek.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Ses Olayları - I

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SES OLAYLARI - I

ÜNLÜLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI:

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (KALINLIK İNCELİK UYUMU):

➜ Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın, ince bir ünlü (e, i, ö, ü) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur:

Örnek:

adım ayak boyunduruk

burun kırlangıç

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Büyük ünlü uyumuna aykırı olan Türkçe kelimeler de vardır:

Örnek:

➜ anne

➜ elma

➜ hangi

➜ kardeş

➜ şişman

★ NOT : Alıntı kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz :

Örnek:

➜ dükkân

➜ fidan

➜ gazete

➜ model

➜ tiyatro

★ NOT : Bitişik yazılan birleşik kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz :

Örnek:

➜ açıkgöz

➜ bilgisayar

➜ hanımeli

★ NOT : -gil, -ken, -leyin, -mtırak, -yor, -daş, -ki, ekleri büyük ünlü uyumuna uymaz :

Örnek:

➜ akşam-leyin

➜ bakla-gil-ler

➜ çalışır-ken

➜ ekşi-mtırak

➜ yürü-yor

★ NOT : Tek heceli sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz. :

Örnek:

➜ saç

➜ top

➜ göz

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU (DÜZLÜK - YUVARLAKLIK UYUMU):

➜ Bir kelimede düz ünlüden sonra düz (a, e, ı, i), yuvarlak ünlüden sonra yuvarlak dar (u, ü) veya düz geniş (a, e) ünlüler bulunur:

İlk hecede varsa	Sonraki hecede varsa
★ a - e - ı - i	★ a - e - ı - i
★ o - ö - u - ü	★ a - e veya u - ü

UZMAN YAYINCILIK

Örnek :

- anlaşmalı
- bilek
- çilek
- konuk
- yeşil

★ NOT : Küçük ünlü uyumuna aykırı Türkçe kelimeler de vardır :

Örnek:

➜ avuç

➜ avurt

➜ çamur

➜ kabuk

➜ yağmur

ULAMA

- Sözcüğün sonundaki ünsüzün bir sonraki sözcüğün başındaki ünlüye ulanarak (bağlanarak) okunmasıdır.

- Hep bülbül_öterdi bağımızda, bahçemizde

- Ilık bir sonbahar_akşamında yüreğim_aşkınla dolu

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Arasında noktalama işareti bulunan sözcüklerde ulama yoktur. :

Örnek:

➜ Polis, arabaları durdurdu.

ÜNLÜ DÜŞMESİ:

- İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldığında ikinci hecesindeki dar ünlü düşer

Örnek:

- Şehir
- Asıl
- Zihin
- Resim
- Nesil
- Kısım

★ NOT : İkilemelerde ses düşmesi olayı olmaz.. :

Örnek:

- burun buruna
- omuz omuza
- nesilden nesile
- şehirden şehire

★ NOT : . İkinci hecesinde dar ünlü bulunan her sözcükte ünlü düşmesi olmaz :

Örnek:

➜ seçim – e

➜ yapıt – ın

➜ biçim –i

➜ durum – a

★ NOT : Özel adlarda ünlü düşmesi olmaz. :

Örnek:

➜ Emir'in arkadaşları ziyarete gelmiş.

➜ Kalemleri Ufuk'a verdim.

★ NOT : Bazı sözcükler türerken ünlü kaybına uğrar. :

Örnek

➜ Ayrı:

➜ Sıyrıl-:

➜ İlerle- :

➜ Çevre:

➜ Kokla:

➜ Oyna:

Örnek

➜ Uyku:

➜ Besle-

➜ Benze-:

➜ Dirlik:

➜ Yanlış:

➜ Yalnız:

➜ Sızla:

★ NOT : İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı sözcüklerle "olmak" ve "etmek" yardımcı eylemiyle bileşik eylem oluşturulurken dar ünlü düşer. :

Örnek

➜ Sabret-

➜ Hicvet-

➜ Zehret-

➜ Kahret-

Örnek

➜ Kastet-

➜ Seyret-

➜ Devret-

★ NOT : Bazı sözcüklerin birleşmesi sırasında ünlü düşer :

Örnek

→ Niçin

→ Nasıl

→ Kahvaltı

Örnek

→ Sütlaç

→ Şöyle

→ Şurada

★ NOT : "İleride" sözcüğü "ilerde, "içeride, dışarıda " sözcükleri "içerde, dışarda", "şurada, burada, orada" sözcükleri "şurda, burda, orda" biçiminde yazılmaz. Yazılırsa yazım yanlışı olur. :

★ NOT : Ek eylemlerdeki ünlü düşmesi de ünlü düşmesi olarak kabul edilmiştir. :

Örnek:

➜ Anlatmıştım

➜ Gelmişse

➜ Okuyormuş

ÜNLÜ DARALMASI:

- Türkçede geniş ünlüyle (a,e) biten bir sözcük "-yor" eki aldığında o sözcüğün geniş ünlüsünü "ı, i, u, ü"ye çevirerek daraltır.

Örnek:

- Bilmiyorum
- İzliyor
- Durmuyoruz
- Gözlüyorum
- Sızlıyor

★ NOT : Olumsuzluk ekleri de daralmaya uğrar. :

Örnek:

➜ Bilmiyorum

➜ Anlamıyor

➜ Konuşmuyoruz

★ NOT : Bazı kullanımlardaki iki ünsüz arasına giren yardımcı sesler ünlü daralmasını andırır. Bu kullanımlar ünlü daralması değildir. :

Örnek:

➜ biliyor

➜ duruyor

★ NOT : Türkçede "ye-, de-, ne" sözcüklerinin bazı kullanımlarında y kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olur. Bunların dışındaki sözcüklerde "y" kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olmaz. :

Örnek:

➜ Ye-:

➜ De-:

➜ Ne:

★ NOT : deyip

★ NOT : Geniş ünlüyle bitip -yor eki alan ve "de-, ye-, ne" sözcüklerinin dışında kalan sözcüklerde söyleyişte ünlü daralması olsa da yazıda daralma olmaz. Olursa yazım yanlışı olur. :

Örnek:

➜ Ağlayacak

➜ Sevmeyen

➜ Dinleyen

ÜNLÜ TÜREMESİ (SES ARTIMI):

➜ "-cık, -cik" eki alan bazı sözcüklerde ek ile sözcüğün arasında "a, e, ı, i" ünlüleri türer.

Örnek:

➜ Azıcık

➜ Biricik

➜ Gencecik

➜ Daracık

➜ Yapayalnız

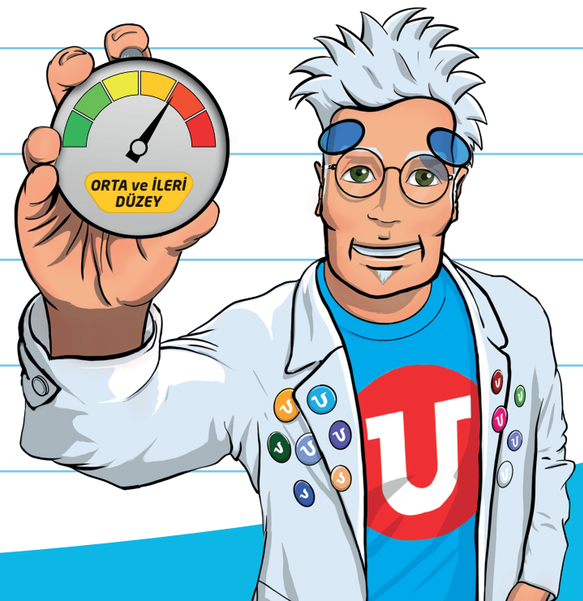
★ NOT : "Öpücük", "gülücük" sözcüklerinde ünlü türemesi yoktur. Çünkü küçültme ekleri isme gelir. Burada "öp-" ve "gül-" sözcükleri isim değil fiildir.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Ses Olayları - II

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

SES OLAYLARI - II

ÜNSÜZLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI:

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (ÜNSÜZ SERTLEŞMESİ - ÜNSÜZ UYUMU):

➜ Sert ünsüzlerden biriyle (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biten bir sözcükten sonra yumuşak ünsüzle (b,c, d, g) başlayan bir ek gelirse ekin başındaki yumuşak ünsüzler "p,ç, t, k" şeklinde değişerek sertleşir.

Örnek:

rafta

Sokaktan

askı

UZMAN YAYINLARI

Örnekler:

➜ atkı

➜ bitki

➜ çiçekçi

➜ seçkin

➜ konuşkan

➜ ferahtı

➜ baskın

➜ keskin

➜ Türkçe

➜ etçil

➜ yurttaş

➜ küskün

➜ kardeşçe

➜ taraftar

➜ baskın

➜ gittim

★ NOT : Terim olan "üçgen, dörtgen, beşgen" sözcüklerinde ünsüz benzeşmesi olmaz. Sözcüklerin bu hâliyle yazımı doğrudur. :

★ NOT : Benzeşme sözcüğün kendi içinde değil sözcüklerle ekler arasında olur.

➜ Örneğin "takdim, takdir" sözcüklerinin kendi içinde ünsüz benzeşmesi olmaz. Yani bunlar "taktir, taktim" biçiminde olamaz. Bu şekilde yazılırsa yazım yanlışı olur. (Bu sözcükler Türkçe değildir.)

★ NOT : Rakamların yazımında ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

➜ 23.00'da

➜ 23.00'te

➜ 1975'te

★ NOT : Kısaltmalarda ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

➜ AKUT'ta

➜ BOTAŞ'tan

★ NOT : Özel adlarda ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

➜ Sinop'ta

➜ Zonguldak'tan

ÜNSÜZ YUMUŞAMASI:

➜ Süreksiz sert ünsüzlerden biriyle (p, ç, t, k) biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse süreksiz sert ünsüzler yumuşayarak "b, c, d, g, ğ"ye dönüşür.

Örnek:

➜ sokağa

➜ amacım

➜ derdi

Örnek :

→ ahengi

→ geçidi

→ Kitabı

→ Sokağa

→ adım

→ yudum

→ ağar-

→ gecik-

→ acık-

→ çoğu

→ gücü

→ cevabı

→ sebebi

★ NOT : Ünsüz yumuşamasına aykırı sözcükler :

★ 1 : Kimi tek heceli sözcüklerde yumuşama olmaz.

Örnek:

➜ Suçu

➜ Topu

➜ Eti

➜ Atı

➜ Teki

➜ Saçı

★ 2 : Özel adlarda yazarken yumuşama olmaz, konuşurken olur.

Örnek:

➜ Sinop'a

➜ Çınarcık'ın

➜ Susurluk'a

➜ Burak'ın...

★ 3 : Bazı yabancı sözcüklerde yumuşama olmaz.

Örnek:

➜ hukuk – u

➜ paket – i

➜ evrak –ı

➜ merak – ım

➜ sıhhat – i

➜ semt – i...

★ 4 : Bazı türemiş sözcüklerde yumuşama olmaz.

Örnek:

➜ yazıt -ı

➜ karşıt -ı

➜ yanıt -ı

➜ özet – i

➜ anıt -ı

ÜNSÜZ DÜŞMESİ:

➜ Genellikle "k" ünsüzüyle biten bazı sözcükler "cık, -cik, -cuk, - cük, cek, -cak, -l" eki aldığında "k" ünsüzü düşer.

Örnek:

➜ Küçücük

➜ Büyücek

➜ Minicik

➜ Alçal-

➜ Yüksel-

➜ Ufal-

➜ Seyrel-

UZMAN YAYINLARI

DUDAK ÜNSÜZLERİNİN BENZEŞMESİ (n-m DEĞİŞİMİ):

➜ Dudak ünsüzlerinden "b"sesinin, kendinden önceki "n"yi "m" sesine dönüştürmesi olayına denir.

Örnek:

➜ Tembel

➜ Ambar

➜ Çember

➜ Kambur

➜ Tambur

➜ Çember

➜ Cambaz

➜ Saklambaç

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Özel adlarda ve birleşik sözcüklerde dudak ünsüzleri benzeşmesi kuralı söz konusu değildir. :

Örnek:

- İstanbul
- Safranbolu
- onbaşı
- binbaşı
- sonbahar
- külhanbeyi
- günbatımı...

ÜNSÜZ TÜREMESİ (ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ):

- Ünsüzle biten kimi sözcükler ünlüyle başlayan ek aldıklarına veya yardımcı eylemle bir araya geldiklerinde sözcüğün sonundaki ünsüzün aynısı olan ses türemesi gerçekleşir. Buna ünsüz türemesi denir. Aynı sesten türediği için de ünsüz ikizleşmesi adıyla da anılır.

Örnek:

- Affet-
- Şerri
- Sırrol-

Örnek

- Reddi-
- Haddini
- Hakkım
- Şikkı
- Seddi
- Rabbim
- Zammı

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Kimi sözcüklerin yanına sözcüğün sonundaki ünsüzle başlayan ek gelebilir bu ünsüz türemesi zannedilebilir: :

Örnek

➜ sessiz

➜ ciddi

➜ hissiz

➜ gittik

KAYNAŞTIRMA HARFİ (KORUYUCU ÜNSÜZLER):

➜ "y, ş, s, n"

Örnek:

➜ Mağazayı

➜ Kedinin

➜ Annesi

➜ Çantası

➜ Yedişer

➜ Eline

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Aşağıdaki sözcüklerde kaynaştırma ünsüzü yoktur. :

Örnek:

- Senin koluna
- Beşer
- Altmışar

UZMAN YAYINLARI

★ NOT : Olumsuzluk ekleri de daralmaya uğrar. :

Örnek:

➜ Bilmiyorum

➜ Anlamıyor

➜ Konuşmuyoruz

★ NOT : Bazı kullanımlardaki iki ünsüz arasına giren yardımcı sesler ünlü daralmasını andırır. Bu kullanımlar ünlü daralması değildir. :

Örnek:

➜ biliyor

➜ duruyor

★ NOT : Türkçede "ye-, de-, ne" sözcüklerinin bazı kullanımlarında y kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olur. Bunların dışındaki sözcüklerde "y" kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olmaz. :

Örnek:

➜ Ye-:

➜ De-:

➜ Ne:

★ NOT : deyip

★ NOT : Geniş ünlüyle bitip -yor eki alan ve "de-, ye-, ne" sözcüklerinin dışında kalan sözcüklerde söyleyişte ünlü daralması olsa da yazıda daralma olmaz. Olursa yazım yanlışı olur. :

Örnek:

➜ Ağlayacak

➜ Sevmeyen

➜ Dinleyen

ÜNLÜ TÜREMESİ (SES ARTIMI):

➜ "-cık, -cik" eki alan bazı sözcüklerde ek ile sözcüğün arasında "a, e, ı, i" ünlüleri türer.

Örnek:

➜ Azıcık

➜ Biricik

➜ Gencecik

➜ Daracık

➜ Yapayalnız

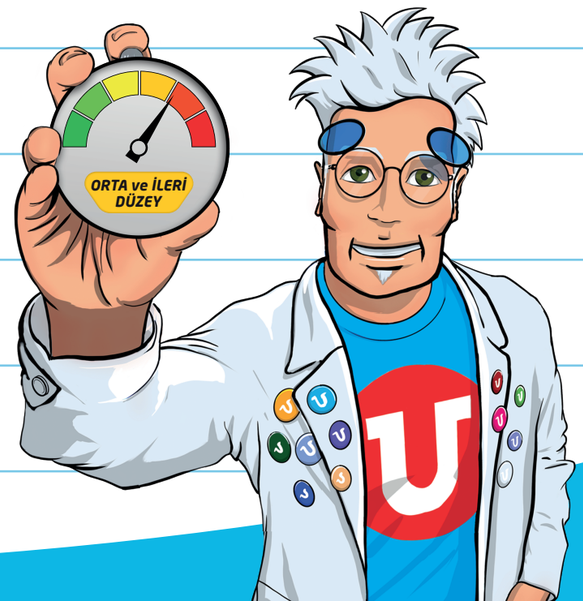
★ NOT : "Öpücük", "gülücük" sözcüklerinde ünlü türemesi yoktur. Çünkü küçültme ekleri isme gelir. Burada "öp-" ve "gül-" sözcükleri isim değil fiildir.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

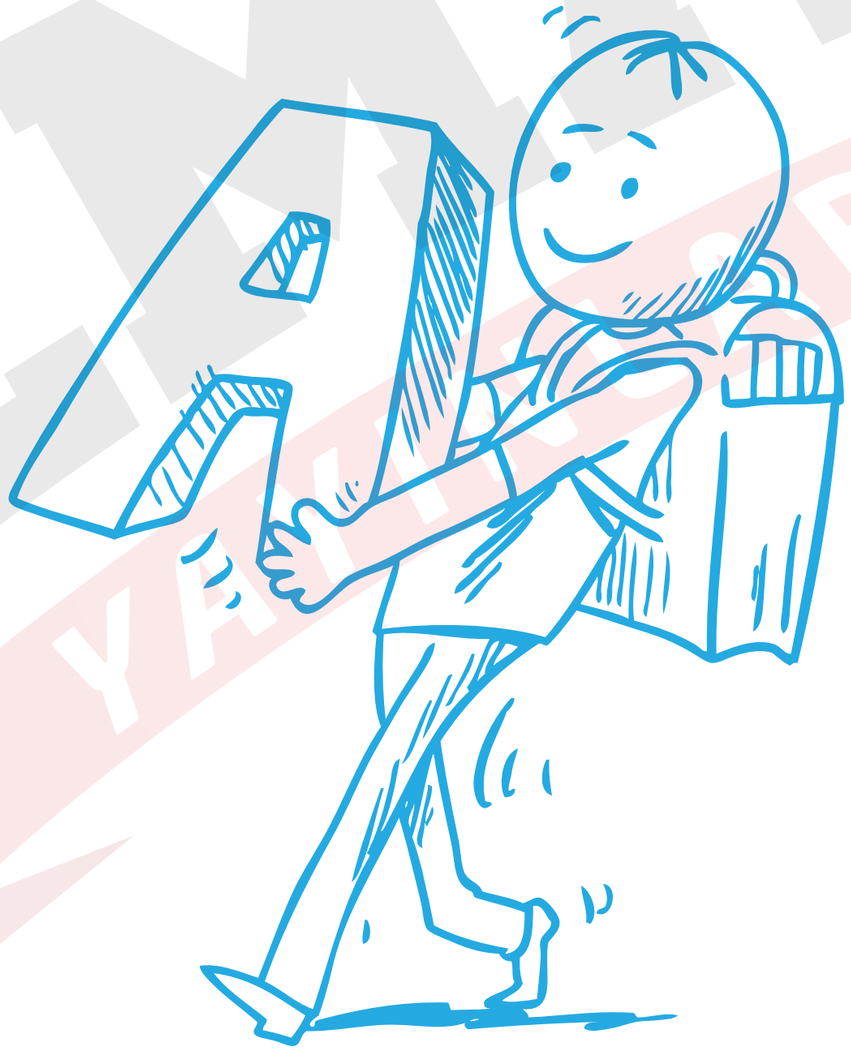
Yazım Kuralları - I

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

YAZIM KURALLARI-I

★ : Birleşik sözcükler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılır: :

➜ Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ kaynana

➜ nasıl

➜ niçin

➜ pazartesi

➜ Et- ve ol- yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ emretmek

➜ kaybolmak

➜ affetmek

➜ reddetmek

➜ Sözcüklerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ aslanağzı (bitki adı)

➜ karafatma (hayvan adı)

➜ tavukgöğsü (yiyecek adı)

➜ -a, -e, -ı, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek, görmek ve yazmak fiilleriyle oluşan birleşik fiiller bitişik yazılır:

Örnek:

➜ düşünebilmek

➜ uyuyakalmak

➜ gidedurmak, çıkagelmek

➜ düşeyazmak

➜ alıvermek

➜ düşmeyegör

➜ Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ albeni

➜ ateşkes

➜ rastgele

➜ sıkboğaz

➜ çekyat

➜ kaçgöç

➜ kapkaç

➜ örtbas

➜ seçal

➜ veryansın

➜ yapboz

➜ yazboz tahtası

➜ Birinci ya da ikinci sözcüğü ya da her iki sözcüğü türünü kaybetmiş sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ dalgakıran

➜ oyunbozan

➜ yolgeçen

➜ barışsever

➜ bilgisayar

➜ cankurtaran

➜ gecekondu

➜ imambayıldı

➜ mirasyedi

➜ dedikodu

➜ biçerdöver

➜ okuryazar

➜ uyurgezer

UZMAN KAYINLARI

➜ Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek:

➜ ayakaltı
➜ akşamüzeri
➜ olağanüstü
➜ bilinçaltı
➜ ayaküstü
➜ öğleüstü
➜ gözaltı (gözetim)
➜ ayaküzeri
➜ öğleüzeri
➜ şuuraltı
➜ gerçeküstü
➜ suçüstü
➜ akşamüstü
➜ ikindiüstü
➜ yüzüstü

★ NOT : Somut olarak yer belirten alt ve üst sözleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır :

Örnek

➜ deri altı

➜ su altı

➜ toprak altı

➜ yer altı (yüzey)

➜ arka üstü

➜ baş üstü

➜ böbrek üstü bezi

➜ Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır:

Örnek:

➜ alt yazı

➜ üst kat

➜ ana dili

➜ ön söz

➜ ön yargı

➜ art niyet

UZMAN YAYINLARI

➜ İki veya daha çok sözcükten oluşmuş Türkçe yer adları bitişik yazılır:

Örnek

➜ Çanakkale

➜ Gümüşhane

➜ Acıpayam

➜ Pınarbaşı

➜ Beşiktaş

➜ Kabataş

➜ Şehir, kent, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su vb. sözcüklerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır

Örnek:

➜ Akşehir

➜ Eskişehir

➜ Suşehri

➜ Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında unvan sözcüğü sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır:

Örnek

➜ Abidinpaşa

➜ Bayrampaşa

➜ Ertuğrulgazi

➜ Ara yönleri belirten sözcükler bitişik yazılır:

Örnek

➜ güneybatı

➜ güneydoğu

➜ kuzeybatı

➜ kuzeydoğu.

★ NOT : Bunlardan başka dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan sözcükler de vardır :

➜ Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları:

Örnek

➜ başbakan

➜ başhemşire

➜ başkahraman

➜ başkent

➜ başkomutan

➜ başköşe

➜ başmüfettiş

➜ başöğretmen

➜ Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları:

Örnek

➜ aşçıbaşı

➜ binbaşı

➜ elebaşı

➜ onbaşı

➜ ustabaşı

➜ yüzbaşı

➜ Ağa, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik sözcükler:

Örnek

➜ ağabey

➜ beyefendi

➜ *Ev sözcüğüyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:*

Örnek

➜ basımevi

➜ doğumevi

➜ gözlemevi

➜ huzurevi

➜ konukevi

➜ orduevi

➜ öğretmenevi

➜ polisevi

➜ yayınevi.

➜ Hane, name, zade sözcükleriyle oluşturulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Örnek

➜ çayhane

➜ dershane

➜ kıraathane

★ NOT: "hane" sözcüğü geçen "postane, hastane, pastane, eczane" sözcüklerinin "h" harfi kullanılmadan yazımı doğrudur.

★ : Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler :

➜ Etmek, edilmek, eylemek, kılmak, kılınmak, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller herhangi bir ses düşmesine veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır:

Örnek:

➜ terk etmek

➜ fark etmek

➜ ayırt etmek

➜ kul olmak

➜ sağ olmak

➜ söz etmek

➜ var olmak

★ : Birleşme sırasında sözcüklerden hiçbiri veya ikinci sözcüğü anlam değişikliğine uğramayan birleşik sözcükler ayrı yazılır.

➜ Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Örnek:

➜ köpek balığı

➜ deve kuşu

➜ ağustos böceği

➜ at sineği

➜ su yılanı

➜ Ankara keçisi

➜ Van kedisi

➜ yaban domuzu

➜ Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Örnek:

➜ çörek otu

➜ küpe çiçeği

➜ tespih ağacı

➜ meyan kökü

➜ yer elması

➜ at kestanesi

➜ kuzu mantarı

➜ soya fasulyesi

➜ şeker pancarı

➜ kuru üzüm

★ NOT: zeytinyağı ve yeşilzeytin bitişik yazılır.

➜ Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik sözcükler:

Örnek:

➜ dil bilimi

➜ gök bilimi

➜ halk bilimi

➜ ruh bilimi

➜ toplum bilimi

➜ toprak bilimi

➜ dil bilgisi

➜ Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik sözcükler:

Örnek:

➜ hava yuvarı

➜ ısı yuvarı

➜ yer yuvarı

➜ hava küre

➜ ışık küre

➜ su küre

➜ yarı küre

➜ yarım küre

UZMAN YAYINLARI

➜ Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik sözcükler:

Örnek:

➜ bohça böreği

➜ çiçek yağı

➜ maden suyu

➜ Gök cisimleri:

Örnek:

➜ Çoban Yıldızı

➜ Kervan Yıldızı

➜ Kutup Yıldızı

➜ kuyruklu yıldız

➜ gök taşı

➜ hava taşı

➜ meteor taşı

➜ Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, orta, yukarı, iç, yakın, uzak sözcükleri ayrı yazılır:

Örnek:

➜ Doğu Anadolu
➜ Güney Amerika
➜ Uzak Doğu

➜ Batı Trakya
➜ Orta Asya
➜ Güneybatı Anadolu

➜ Orta Anadolu
➜ Orta Doğu
➜ İç Asya

➜ Kuzey Amerika
➜ Yakın Doğu
➜ İç Anadolu

★ : Dış, iç, sıra sözleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır:

Örnek:

➜ kanun dışı

➜ olağan dışı

➜ yasa dışı

➜ ceviz içi

➜ hafta içi

➜ yurt içi

UZMAN YAYINLARI

★ : YAZIMINA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER :

➜ "Şey" daima ayrı yazılır: Bir şey, her şey vb.

➜ "Birçok" bitişik, "pek çok" ayrı yazılır.

➜ "Bir ve takım" sözcükleri "bazı" anlamına gelirse bitişik, bir sözcüğü sayı belirtirse ayrı yazılır:

Birtakım insanlar / Bir takım koltuk

➜ "Her bir" ayrı, "hiçbir" bitişik yazılır.

➜ "Herhangi bir" sözcüğünde "bir" ayrı yazılır.

➜ "huzurevi, öğretmenevi, orduevi" gibi sözcükler bitişik yazılırken "dağ evi" ayrı yazılır.

➜ "Çiçek yağı, fındık yağı, mısır yağı" ayrı yazılırken "zeytinyağı" bitişik yazılır.

➜ "Siyah zeytin" ayrı yazılırken "yeşil zeytin" bitişik yazılır.

➜ "art arda", "peş peşe" sözleri ayrı yazılır.

➜ "Kuru yemiş" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "Göz yaşı" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "İlk yardım" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "Anaokulu, ilkokul, ortaokul, yüksekokul, yükseköğretim" sözcükleri bitişik yazılır.

➜ "Bilirkişi" sözcüğü bitişik yazılır.

➜ "Açık oturum" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "Anbean, günbegün" sözcükleri bitişik yazılır.

➜ "Yer yüzü" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "Hava yolu, kara yolu, demir yolu" sözcükleri ayrı yazılır.

➜ "Ana düşünce" sözcüğü ayrı yazılır.

➜ "Fark etmek, farz etmek, arz etmek" sözcükleri ayrı yazılır.

➜ "Vadetmek, menetmek, hamdetmek" sözcükleri bitişik yazılır.

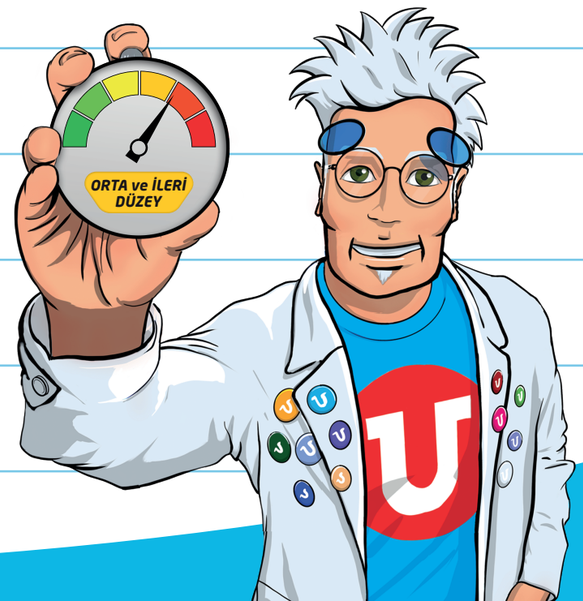
➜ "Karasinek, sivrisinek" bitişik yazılırken "at sineği" ayrı yazılır.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Yazım Kuralları - II

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

YAZIM KURALLARI-II

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

➜ Büyük harflerin kullanıldığı yerler aşağıda sıralanmıştır:

Cümle büyük harfle başlar :

➜ Yargı bildiren ögedir. Kurallı cümlelerde cümlenin sonunda bulunur.

Örnek:

➜ Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir. (Atatürk)

★ UYARILAR:

★: Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem) konur :

Örnek:

➜ Atatürk, "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" diyor.

★: Ancak iki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

Örnek:

➜ İhsan Bey, geçen yıl burada çalışıyordu, yurt dışına gitmiş.

★: İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:

Örnek:

➜ Çıkarcılık sandalyeye benzer: Başında taşırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir.

➜ Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bu örnekler büyük harfle başlamaz:

➜ Odada birkaç eşya vardı: masa, sandalye, dolap...

★: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen sözcük büyük harfle başlamaz:

Örnek:

➜ 2005 yılında Türk Dil Kurumunun 73. yılını kutladık.

★: Örnek niteliğindeki sözcüklerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır:

Örnek:

➜ "Et-, ol-" fiilleri, dilimizde en sık kullanılan yardımcı fiillerdir.

Dizeler genellikle büyük harfle başlar.

Örnek:

- Desem ki vakitlerden bir nisan akşamıdır
- Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor.

Özel adlar büyük harfle başlar.

★ : Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:

Örnek:

➜ Mustafa Kemal Atatürk

➜ İsmet İnönü

★ : Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar:

Örnek:

➜ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk

➜ Kanuni Sultan Süleyman

➜ Doktor Reşat Bey

➜ Öğretmen Nur Hanım

★ NOT: Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz.

Örnek:

➜ Tülay abla

➜ Ayşe teyze

➜ Fatma nine

➜ Kemal

★ *UYARI: Akrabalık bildiren sözcükler lakap yerine kullanıldığında büyük harfle başlar:*

Örnek:

➜ Nene Hatun

➜ Baba Gündüz

➜ Dayı Kemal

➜ Hala Sultan

➜ Müslüm Baba

➜ Ramiz Dayı vb.

★ NOT: Resmî yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren sözcükler de büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Sayın Bakan

★ NOT: Hitap sözcükleri de büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Sevgili Kardeşim

★ NOT: Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya unvan sözleri büyük harfle başlar:

Örnek:

➜ Ankara'dan gelen heyeti Vali dün kabul etti.

★: Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Sarıkız

➜ Fino

➜ Karabaş

★: Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Türk Alman İngiliz Rus

★: Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Türkçe Almanca İngilizce Rusça

★: Devlet adları büyük harfle başlar.

Örnek:

- Türkiye Cumhuriyeti
- Azerbaycan Cumhuriyeti

★: Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar.

Örnek:

- Müslümanlık ➤ Müslüman
- Musevilik ➤ Musevi
- Protestan
- Hristiyanlık ➤ Hristiyan
- Budizm ➤ Budist

★: Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Tanrı	Allah	Cebrail
➜ Zeus	Oziris	Kibele

★: Ancak tanrı sözcüğü özel ad olarak kullanılmadığında küçük harfle başlar:

Örnek:

➜ Eski Yunan tanrıları

★ NOT: Bazı dinî terimlerin küçük harfle başlaması gelenekleşmiştir:

Örnek:

- cennet — cehennem
- peygamber — sırat köprüsü

★: Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar.

Örnek:

- Merkür — Halley
- Dünya — Güneş
- Ay

★: Yer adları (kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt, cadde, sokak, semt vb.) büyük harfle başlar.

Örnek:

- Asya — Avrupa — Afrika
- Amerika — İç Anadolu — Doğu Anadolu

★: Doğu ve batı sözcükleri yön bildirdiğinde küçük olarak yazılır.

Örnek:

- Bursa'nın doğusu.

★ NOT: Bu sözcükler düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde ise büyük harfle başlanarak yazılır:

Örnek:

➜ Batı medeniyeti

➜ Doğu mistisizmi

★ **NOT:** Yer adlarında ilk isimden sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

Örnek:

- Ağrı Dağı
- Çanakkale Boğazı
- Dicle Irmağı
- Ege Denizi
- Erciyes Dağı
- Fırat Nehri
- Tuna Nehri
- Van Gölü
- Zigana Geçidi
- Süveyş Kanalı

★ NOT: Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar.

Örnek:

➜ Konya ili

➜ Etimesgut ilçesi

➜ Taflan köyü

★ **NOT:** Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak sözcükleri büyük harfle başlar.

Örnek:

- Yıldız Mahallesi
- Zafer Meydanı
- Atatürk Bulvarı
- Kızılay Caddesi
- Nergis Sokağı
- Piramit Sitesi
- Özgür Apartmanı vb.

★ NOT: Yer bildiren özel isimlerde de kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, sözcük başında büyük harf kullanılır:

Örnek:

➜ Hisar'dan

➜ Boğaz'dan

➜ Bulvar'dan

★: Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. yapı adlarının bütün sözcükleri büyük harfle başlar.

Örnek:

- Topkapı Sarayı
- Çankaya Köşkü
- Horozlu Han
- Bodrum Kalesi
- Galata Köprüsü
- Beyazıt Kulesi
- Zafer Abidesi
- Bilge Kağan Anıtı

★: Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Türkiye Büyük Millet Meclisi

➜ Türk Dil Kurumu

➜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

➜ Devlet Malzeme Ofisi

➜ Millî Kütüphane

➜ Atatürk Orman Çiftliği

★ **NOT:** Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

Örnek:

➜ Türkiye Büyük Millet Meclisine

➜ Türk Dil Kurumundan

➜ Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne

➜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının

➜ Bakanlar Kurulunun

➜ Doğa Eczanesinin vb.

★ İSTİSNA: Avrupa Birliği'ne

➜ 13. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ Medeni Kanun

➜ Borçlar Hukuku (kanun)

➜ Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği

★ **NOT:** Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb.ni bildiren sözcükler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar:

Örnek:

➜ Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır.

➜ Son aylarda Kurum, yazım konusunda yoğun bir çalışma içine girmiştir.

➜ 2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor.

★: Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, müzik) her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek:

- Nutuk
- Safahat
- Kendi Gök Kubbemiz
- Anadolu Notları
- Sinekli Bakkal
- Türk Dili
- Türk Kültürü
- Varlık
- Resmî Gazete
- Hürriyet, Milliyet
- Saraydan Kız Kaçırma
- Onuncu Yıl Marşı

★ **NOT:** Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz.

Örnek:

➜ Milliyet gazetesi

➜ Türk Dili dergisi

➜ Halı Dokuyan Kızlar tablosu

★ **NOT:** Büyük harflerin kullanıldığı yerlerde bulunan ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır.

Örnek:

- Mai ve Siyah
- Suç ve Ceza
- Leyla ile Mecnun
- Turfanda mı Turfa mı?
- Diyorlar ki
- Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe
- Ben de Yazdım

UZMAN YAYINLARI

★: Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

➜ Ramazan Bayramı

➜ Nevruz Bayramı

➜ Anneler Günü

➜ 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü

➜ Hıdırellez, Miraç Kandili

★ **NOT:** Kurultay, bilgi şöleni, açık oturum vb. toplantıların adlarında her sözcük büyük harfle başlar.

Örnek:

➜ V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı

➜ Manas Bilgi Şöleni

★: Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.

Örnek:

→ Kurtuluş Savaşı

→ Millî Mücadele

→ Cilalı Taş Devri

→ İlk Çağ

→ Lale Devri

→ Cahiliye Dönemi

→ Buzul Dönemi

→ Millî Edebiyat Dönemi

→ Servetifünun Dönemi'nin

→ Tanzimat Dönemi'nde

→ Orta Çağ'da vb.

★ NOT: Bu maddede verilen örnekler incelendiğinde tarihî olay, çağ ve dönem adlarına gelen eklerin kesmeyle ayrıldığı görülür.

★: Özel adlardan türetilen bütün sözcükler büyük harfle başlar.

Örnek:

- Türklük
- Türkleşmek
- Türkçe
- Türkolog
- Türkoloji

- Avrupalı
- Avrupalılaşmak
- Asyalılık
- Bursalı

★ **NOT:** Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

Örnek:

➜ acem (Türk müziğinde bir perde)

➜ hicaz (Türk müziğinde bir makam)

➜ amper (elektrik akımında şiddet birimi)

➜ allahlık (saf, zararsız kimse)

➜ donkişotluk (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak)

★ NOT: Para birimleri büyük harfle başlamaz.

Örnek:

➜ avro dinar dolar lira yeni kuruş

★ NOT: Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz.

Örnek:

➜ acemaşiran acembuselik bayati hicazkâr türkü

★: Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik sözcüklerde özel adlar büyük harfle başlar.

Örnek:

- Antep fıstığı
- Brüksel lahanası
- Frenk gömleği
- Hindistan cevizi
- İngiliz anahtarı
- Japon gülü
- Maraş dondurması
- Van kedisi

Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.

Örnek:

- 28 Aralık 1982'de göreve başladı.
- Lale Festivali 25 Haziran'da başlayacak.
- 2020'nin Mart ayında Türkiye'de pandemiye yönelik tedbirler alınmaya başlandı.
- 1 Temmuz 1986 Perşembe günü Muğla'da dünyaya geldim.

★ NOT: Bu maddede verilen örnekler incelendiğinde belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına getirilen eklerin kesmeyle ayrıldığı görülür.

★ NOT: Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

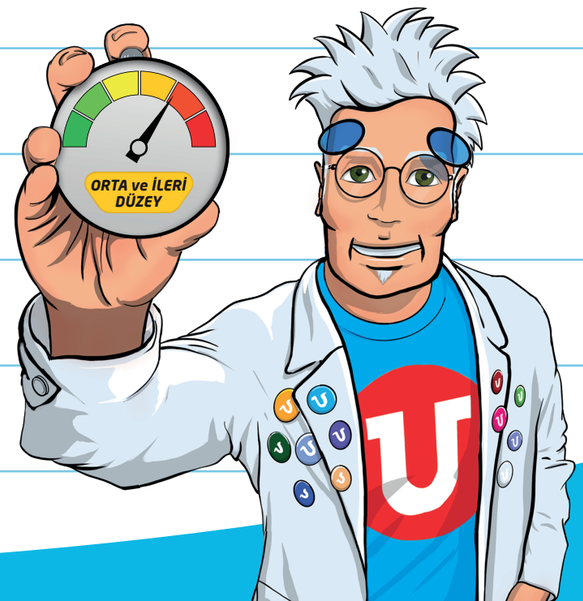
Örnek:

➜ Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

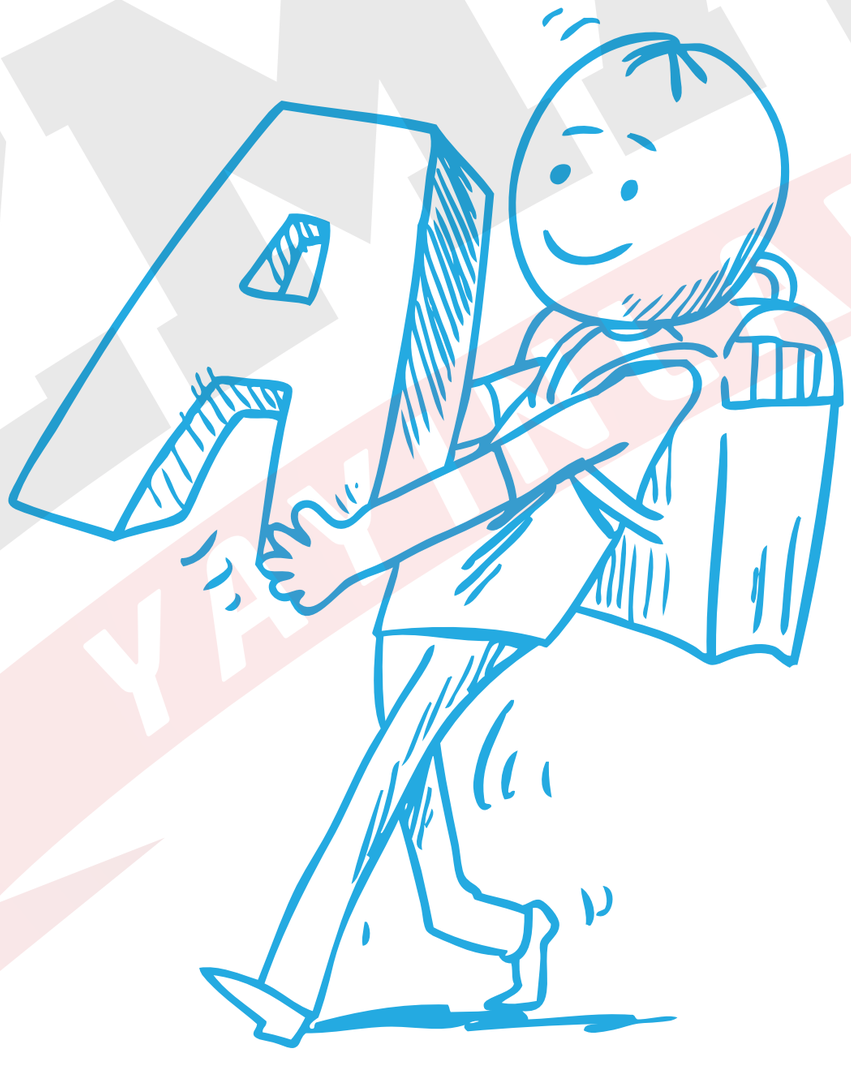
Yazım Kuralları - III

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

YAZIM KURALLARI-III

de'nin yazımı

➜ Türkçede iki çeşit "de" vardır:

Ek olan - de

Bağlaç olan de

Ek olan - de

➜ Ek olan "de" -diğer ekler gibi sözcüğe bitişik yazılır.

➜ Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlıdır. "-de, -da, -te, - ta" şeklinde kullanılabilir. İsmin hal eki olan bu ekin ana görevi eklendiği sözcüğü tümleç görevine sokmaktır.

Örnek:

➜ Bu konu kitapta yer almıyor. (yer bildiren tümleç)

★ **NOT: Ek olan "de" cümleden çıkarıldığında cümlede anlatım bozukluğu oluşur.**

Örnek:

➜ Bu konu kitap yer almıyor. (Anlatım bozuldu.)

Bağlaç olan - de

➜ Öncesinde yer alan sözcükten ayrı yazılır.

➜ Ünlü uyumuna bağlıdır, ünsüz uyumuna bağlı değildir "de, da", olur; "te, ta" olamaz.

Örnek:

➜ Bugün Ayşe de bizimle bu etkinlikte yer alacak.

★ **NOT: Bağlaç olan "de" cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmaz.**

Örnek:

➜ Bugün Ayşe bizimle bu etkinlikte yer alacak.

ki'nin yazımı

➜ Türkçede 3 farklı "ki" vardır. :

Sıfatlaştıran ki

İlgi zamiri

Bağlaç

Sıfatlaştıran ki

➜ Addan, yer ya da zaman anlamlı belirtme sıfatı türeten yapım ekidir, bitişik yazılır.

Örnek:

➜ Sokaktaki adam

➜ Akşamki film

İlgi zamiri

➜ Adın yerini tutar bitişik yazılır.

Örnek:

➜ Benim kardeşim seninkinden çalışkan. Bizimkiler Ankara'ya gitti.

Bağlaç

➜ Ek değil sözcüktür; kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır.

Örnek:

➜ Gördüm ki bu iş böyle gitmeyecek, planlarda değişiklik yaptım.

➜ Neşeli ol ki genç kalasın.

★ NOT:

➜ Eylemlerden sonra gelen ki'ler hep ayrı yazılır.

➜ ki'nin bitişik yazıldığı bağlaçlar:

S İ M B O H Ç A M (SİMBOHÇAM)

mi'nin yazımı

➜ "mi" sözcüğü tek başına bir anlam taşımaz, kullanıldığı cümlelerde sözcükler arasında anlam ilgisinin oluşmasını sağlar.

Örnek:

➜ Sınava sen de girecek misin?

➜ Akşam oldu mu eve döner.

➜ Güzel mi güzel bir ev

★ **NOT:** "mi" cümleye hangi anlamı katarsa katsın ayrı yazılır. mi'den sonra bir ek geliyorsa gelen ek mi'ye bitişik yazılır.

Örnek:

➜ "Pikniğe gidecek misiniz?"

Dünya, Güneş, Ay Sözcüklerinin Yazımı

- Gökbilim ve coğrafyayla ilgili konuların anlatımında dünya, güneş, ay sözcükleri büyük harfle başlanarak yazılır. Bu sözcükler gökbilim ve coğrafyayla ilgili konular dışında kullanıldığında küçük harfle yazılır.

Örnek:

- Ay Dünya'nın uydusudur,

- Dünya da Güneş'in uydusudur.

- Karşı duvara güneş vurdu.

Sayıların Yazımı:

★: Bilimsel kesinlik bildiren konularda sayılar rakamla gösterilir.

Örnek:

➜ Türkiye'nin yüzölçümü 780.576 km2 dir.

★: Bilimsel kesinlik bildirmeyen konularda sayılar yazıyla gösterilir. Bu tip sayıları yazıya geçirirken sayı her basamağı ayrı olmak üzere ayrı ayrı yazılır.

Örnek:

➜ Ailesinden on beş yaşında ayrılmış.

➜ Çarşıda iki yüz elli lira harcadım.

Sayıların Yazımı:

★: Çok sıfırlı sayılarda ilk sayıdan sonraki basamaklar yazıyla gösterilebilir.

Örnek:

➜ Piyangodan 8 milyon çıkmış.

★: Rakamla yazılmış bir sayıya getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılır ancak getirilen ek okunuşa ve ünlü-ünsüz kurallarına uymalıdır.

Örnek:

➜ Kardeşim 2'inci sınıfa gidiyor.	Kardeşim 2'nci sınıfa gidiyor.
➜ 1923'de Ankara'da doğmuş.	923'te Ankara'da doğmuş

★ NOT: Bankacılıkla ilgili işlemlerde, senetlerde, çeklerde sayıların bitişik yazılması gerekir.

Kısaltmaların Yazımı:

Büyük Harfli Kısaltmaların Yazımı:

- Kısaltmayı oluşturan sözcüklerin ilk harfleri alınır.

- Kısaltmada nokta kullanılmaz.

- Kısaltmaya getirilen ekler kısaltmadan kesme işaretiyle ayrılır. Bunun sebebi, kısaltmalarda nokta bulunmamasıdır.

- Kısaltmaya ek getirilirken son sesin okunuşu esas alınır.

Örnek:

➜ ODTÜ'den mezun olduktan sonra yurt dışına gitti.

➜ Sınav sorularını hazırlarken TDK'nin sözlüğünü ve yazım kılavuzunu esas alın.

➜ TRT'de yayımlanan bu programı keyifle izliyorum.

★ NOT: T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) diğer kısaltmaların aksine nokta kullanılarak yazılır.

★ NOT: Kimi büyük harfli kısaltmalar sözcüklerin ilk sesiyle oluşturulmaz.

Örnek:

➜ TARİŞ: Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

➜ ASELSAN: Askerî Elektronik Sanayi

Küçük Harfli Kısaltmaların Yazımı:

★: Ölçü ve Element Kısaltmaları:

➜ Bu kısaltmalarda, kısaltmayı oluşturan sözcüklerin ilk harfleri kullanılır.

➜ Kısaltmada nokta kullanılmaz.

➜ Kısaltmaya getirilen ekler kısaltmadan kesme işaretiyle ayrılır.

➜ Kısaltmanın okunuşunda kısaltmayı oluşturan sözcüklerin okunuşu esas alınır.

Örnek:

- Yolun 10 km'sini yürüdük.
- Burada 5 kg'dan çok un var.
- Altının g'ını piyasa fiyatının üzerinde almışsın.

★ NOT: Üslü kısaltmalarda kesme işareti kullanılmaz.

Örnek:

- m2 sini

★ : Diğer Küçük Harfli Kısaltmalar :

➜ Bu kısaltmalarda, kısaltmayı oluşturan sözcüklerin ilk harfleri kullanılır.

➜ Ölçü ve element kısaltmalarından farklı olarak kısaltmanın sonunda nokta kullanılır.

➜ Kısaltmada nokta kullanıldığı için kısaltmaya getirilen ek kısaltmadan kesme işaretiyle ayrılmaz.

➜ Kısaltmanın okunuşunda kısaltmayı oluşturan sözcüklerin okunuşu esas alınır.

Örnek:

➜ 19. yy.dan sonra Türk edebiyatı üzerinde Fransız edebiyatının izleri görülür.

➜ Alm.dan İng.ye çeviri yapmak için her iki dile de hâkim

➜ olmak gerekir.

➜ 8 No.lu sınıfta 3. sınıf öğrencileri ders görüyor.

➜ vb. Prof. Av.

★ **NOT:** Görüldüğü gibi nokta yalnızca kısaltmanın sonunda yer alır.

Kesme İşaretinin Kullanımı (') :

★ : Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

Örnek:

➜ Aydın'da oturuyorum.

➜ Türkiye'm, cennetim...

➜ Türk'üm.

★: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

Örnek:

- Türkçe
- Aydınlı Ahmetler
- Türkçenin
- Müslümanlık
- Mehmetler
- Müslümanlıkta
- Hristiyanlık
- Yakup Kadriler
- Hollandalıdan
- Avrupalı
- Türklerin
- Hristiyanlıktan
- Avrupalılaşmak
- Türklüğün
- Atatürkçülüğün
- Avrupalılaşmak
- Türkleşmekte

★: Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Örnek:

- Nihat Bey'e — Ayşe Hanım'dan
- Mahmut Efendi'ye — Enver Paşa'ya

★: Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur.

Örnek:

- TBMM'nin — TDK'nin — BM'de
- ABD'de — TV'ye

★: Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur:

Örnek:

➜ 1985'te 8'inci madde 2'nci kat

★: Şiirde seslerin ölçü dolayısıyla düştüğünü göstermek için kesme işareti kullanılır:

Örnek:

➜ Bir ok attım karlı dağın ardına Düştü n'ola sevdiğimin yurduna

➜ İl yanmazken ben yanarım derdine Engel aramızı açtı n'eyleyim

★: Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur:

Örnek:

- a'dan z'ye kadar
- b'nin m'ye dönüşmesi
- Türkçede - lık'la yapılmış sözler

★: Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur:

Örnek:

- Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir.
- 12 Temmuz 2010 Pazartesi'nin TDK için önemi büyüktür.

★: Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Örnek:

- Türkiye Büyük Millet Meclisine
-
- Türk Dil Kurumundan

★ NOT: İSTİSNA Avrupa Birliği'nde

★: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz:

Örnek:

➜ Boğaz Köprümüzün güzelliği,

➜ Konya Ovamızın bitki örtüsü

➜ Kuşadamızdaki liman

★ NOT: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

★ NOT: Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce konur:

Örnek:

➜ Yunus Emre'nin (1240-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu)

★: Ancak cins isimler için yapılan açıklamalarda yay ayraçtan sonra doğal olarak kesme işaretine gerek yoktur:

Örnek:

➜ İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

★ NOT: Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, sözcüğün ve üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:

Örnek:

➜ vb.leri Alm.dan İng.yi m2ye

★ NOT: Unvanlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Örnek:

➜ Cumhurbaşkanınca, Başbakanca

➜ Türk Dil Kurumu Başkanına göre

★ NOT: Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

Örnek:

➜ Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi...

➜ Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre...

★ NOT: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır:

Örnek:

➜ Hisar'dan

➜ Boğaz'dan

Düzeltme İşareti (^)

★: Türkçeye Arapça ya da Farsçadan girmiş kimi sözcüklerde k, g ünsüzlerinden sonra gelen a, u ünlüleri üzerine konur. Ünlülerin üzerine konan bu işaret, ünlüden önceki k, g ünsüzlerinin ince okunması gerektiğini gösterir.

Örnek:

- rüzgâr
- dükkân
- tezgâh
- hikâye

★: Harfleri bir, söylenişleri ve anlamları ayrı olan kimi yabancı sözcüklerin okunuşlarını ayırmak için, uzun olan ünlüsü üzerine konur:

Örnek:

- adet (sayı)
- âdet (alışkanlık)
- yar (uçurum)
- yâr (sevgili)
- hala (birine göre, babasının kız kardeşi)
- hâlâ (şimdiye dek ya da o zamana dek, henüz)

★: Özel adlarda ve yazımı devletçe belirlenmiş yer adlarında da bu işaret korunur:

Örnek:

- Kâzım
- Nâbi
- Lâdik
- Felâhiye ...

★: Nispet ekinin, belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır:

Örnek:

➜ (Türk) askeri — askerî (okul)

➜ (İslam) dini — dinî (bilgiler)

➜ (fizik) ilmi — ilmî (tartışmalar)

➜ (Atatürk'ün) resmi — resmî (kuruluşlar)

★ NOT: Nispet eki alan kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır:

Örnek:

➜ millîleştirmek

➜ millîlik

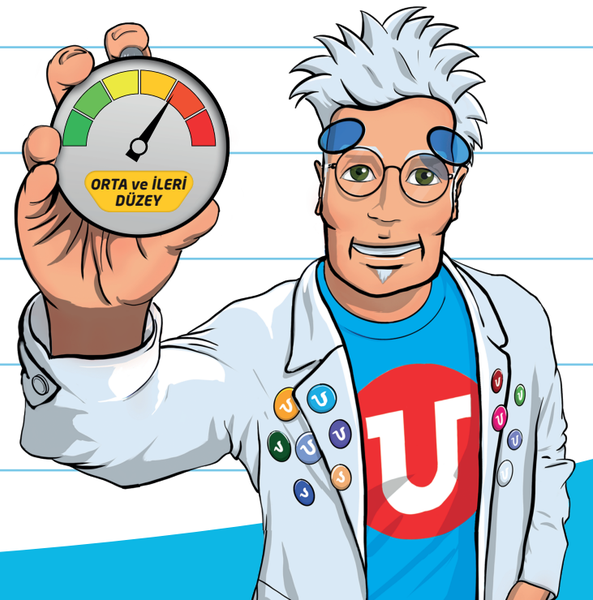
➜ resmîleştirmek

➜ resmîlik vb.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Noktalama İşaretleri - I

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

NOKTALAMA İŞARETLERİ - I

NOKTA

★: Cümlenin sonuna konur:

Örnek:

➜ Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.

★: Bazı kısaltmaların sonuna konur:

Örnek:

➜ Alb. (albay)

➜ Yrd. Doç. (yardımcı doçent)

Dr. (doktor)

Prof. (profesör)

★: Sayılardan sonra sıra bildirmek için "-inci" ekinin yerine konur:

Örnek:

➜ 3. (üçüncü)

➜ 15. (on beşinci)

➜ II. Mehmet, XIV. Louis

➜ Teyzemler 5. katta oturuyor.

★ UYARI: Nokta işareti bu göreviyle kullanıldığında "-inci" ekine ilişkin hiçbir şey yazıya geçirilmez.

Örnek:

➜ Teyzemler 5.inci katta oturuyor. (Yazım yanlışı)

➜ Teyzemler 5.ci katta oturuyor. (Yazım yanlışı)

★ UYARI: Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur:

Örnek:

➜ 3, 4 ve 7. maddeler

➜ XII – XIV. yüzyıllar arasında.

★: Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

Örnek:

→ I.

→ 1.

→ A.

→ a.

→ II.

→ 2.

→ B.

→ b.

★: Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ 29.5.1453 29.X.1923.

★ NOT: Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz:

Örnek:

➜ 29 Mayıs 1453 29 Ekim 1923.

★: Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ Tren 09.15'te kalktı.

➜ Toplantı 13.00'te başladı.

➜ Tören 17.30'da, hükûmet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır.

★: Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

Örnek:

➜ 1.000 326.197 49.750.812 vb.

★: Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

Örnek:

➜ 4 . 5 = 20

VİRGÜL

★: Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konur:

Örnek:

➜ Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum.

➜ Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk.

★: Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ Bir varmış, bir yokmuş.

➜ Umduk, bekledik, düşündük.

➜ Yol otomobillere yasak olduğundan o da herkes gibi tramvaya biner, kimse kendisine dikkat etmez.

★: Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan ögeleri belirtmek için konur:

Örnek:

➜ Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi, koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti.

★: Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

Örnek:

➜ Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım.

(Mustafa Kemal Atatürk)

★: Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konur:

Örnek:

➜ Datça'ya yarın gideceğim, dedi.

★: Konuşma çizgisinden önce konur:

Örnek:

➜ Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,

– Bu anahtar köşkü de açar, dedi.

★: Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi sözcüklerden sonra konur:

Örnek:

➜ Peki, gideriz.

➜ Olur, ben de size katılırım.

➜ Hayhay, memnun oluruz.

➜ Haydi, geç kalıyoruz.

➜ Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor

★: Bir sözcüğün, kendisinden sonra gelen sözcük veya sözcük gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Örnek:

➜ O, kapıdan girdi.

➜ Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi.

➜ Ondan, başka bir şey istemem.

★: Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur:

Örnek:

➜ Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir.

(Mustafa Kemal Atatürk)

★: Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

Örnek:

➜ 38,6 (otuz sekiz tam, onda altı)

➜ 25,33 (yirmi beş tam, yüzde otuz üç)

➜ 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş).

★: Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra konur:

Örnek:

➜ Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

➜ O, eski defterleri çoktan kapatmış, Osmanlıya kucağını açmıştı.

VİRGÜLÜN KULLANILMAMASI GEREKEN YERLER:

★: Metin içinde ve, veya, yahut bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

Örnek:

➜ Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşekkürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı.

➜ Ben Atatürk'le iki veya üç defa karşılaştım.

★: Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Örnek:

➜ Hem gider hem ağlar.

➜ Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

➜ Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

➜ Ne kızı verir ne dünürü küstürür.

★: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgül konmaz:

Örnek:

➜ İmlamız, lisanımız düzelince lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!

★: Metin içinde zarf fiilden sonra virgül konmaz:

Örnek:

- Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adi bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu.
- Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi.
- Meydanlığa varmadan bir iki defa Ismail kendisini gördü mü diye kahveye baktı.

★ NOT: Metin içinde -ınca / -ince anlamında zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz:

Örnek:

- Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense.

★ NOT: Metin içinde art arda gelen zarf fiil- eki almış kelimelerden sonra konur:

Örnek:

➜ Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

★: Şart ekinden (-se, -sa) sonra virgül konmaz:

Örnek:

➜ Tenha köşelerde konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı.

NOKTALI VİRGÜL (;):

★: Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.

➜ Bahçede erik, elma, kayısı ağaçları; güller, yaseminler, orkideler, zambaklar vardı.

★: Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırmak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.

➜ At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

★: İkiden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde özneden sonra noktalı virgül konabilir:

Örnek:

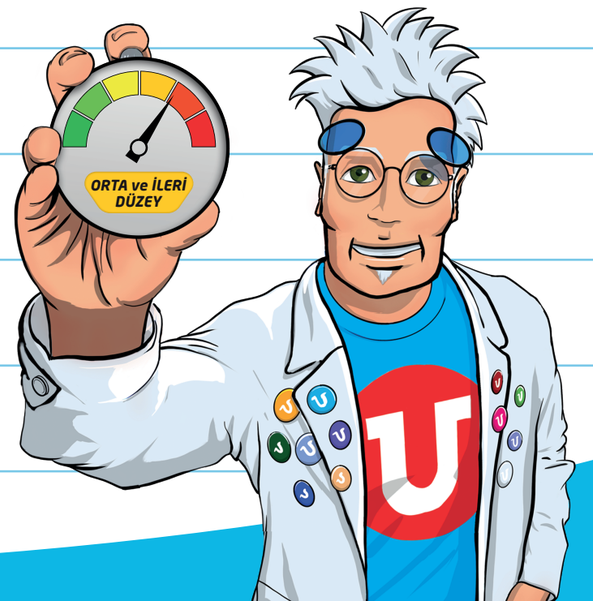
➜ Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu.

11.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Noktalama İşaretleri - II

FATMA GÜL ÖRS

ABONE OL

NOKTALAMA İŞARETLERİ - II

İKİ NOKTA (:)

★: Kendisinden sonra örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

Örnek:

➜ Yeni harfler alındıktan sonra eski yazı ile bir tek sözcük bile yazmayan iki kişi görmüşümdür: Atatürk ve İnönü!

➜ – Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar: yulaf, pancar, zerzevat, tütün...

★: Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur:

Örnek:

➜ Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.

(Mustafa Kemal Atatürk)

➜ Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim.

★: Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur:

Örnek:

➜ Bilge Kağan: Türklerim, işitin!
Üstten gök çökmedikçe
alttan yer delinmedikçe
ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

★: Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

Örnek:

➜ http://tdk.org.tr

ÜÇ NOKTA (:)

★: Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Örnek:

➜ Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüveriyordu da, bu yanı...

★: Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyensözcük ve bölümlerin yerine konur:

Örnek:

➜ Arabacı B...'a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu.

★: Alıntılarda; başta, ortada ve sonda alınmayan sözcük ve bölümlerinyerine konur:

Örnek:

➜ ... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı...

★: Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Örnek:

➜ Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

★: Birtakım bölümler, örnekler sayıldıktan sonra "gibi" anlamında kullanılır:

Örnek:

➜ Her türlü ad yalın olarak kullanılabilir: ağaç, ev, kuş...

★: Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

Örnek:

➜ – Yabancı yok!
➜ – Kimsin?
➜ – Ali...
➜ – Hangi Ali?
➜ – ...

★ NOT: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

SORU İŞARETİ (?)

★: Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Örnek:

➜ Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?

➜ Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

★ NOT: Soru eki ve soru sözcüğü kullanılmadan ezgili söyleyişlerde soru işareti kullanılır:

Örnek:

➜ Gümrükteki memur başını kaldırdı:

– Adınız?

★: Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

Örnek:

➜ Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).

➜ Ankara'dan Konya'ya 1,5 (?) saatte gitmiş.

★ NOT: mı / mi eki -ınca / -ince anlamında zarf-fiil işleviyle kullanıldığında soru işareti konmaz:

Örnek:

➜ Akşam oldu mu sürüler döner.

➜ Hava karardı mı eve gideriz.

★ NOT: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

Örnek:

➜ Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

ÜNLEM İŞARETİ (!)

★: Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:

Örnek:

➜ Hava ne kadar da sıcak!

➜ Aşk olsun!

➜ Ne kadar akıllı adamlar var!

★: Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Örnek:

➜ Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!

(Mustafa Kemal Atatürk)

★ NOT: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:

Örnek:

➜ Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

★: Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

Örnek:

➜ İsteseymiş bir günde bitirirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

➜ Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

★ NOT: Ünlemden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir.

Örnek:

➜ Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan.

KISA ÇİZGİ (-)

★: Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonuna konur:

Örnek:

➜ Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntü-
den mi bilmem.

★: Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Örnek:

➜ Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuş-
tu.

★: Dil bilgisi incelemelerinde eklerin başında, eylemlerin sonunda kullanılır.

Örnek:

➜ -de (ismin hâl eki)

➜ yaz - (eylem)

★: Heceleri göstermek için kullanılır:

Örnek:

➜ a - raş - tır - ma

➜ bi - le - zik

➜ öğ - ret - me - ne - vi

★: Sözcükler arasında "-den...-a, ve, ile, ila, arasında" anlamlarını vermek için kullanılır:

Örnek:

➜ Türkçe-Fransızca Sözlük

➜ Aydın-İzmir yolu

➜ Türk-Alman ilişkileri

➜ Ural-Altay dil grubu

➜ 09.30-10.30

➜ 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı

UZUN ÇİZGİ (–)

★: Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.

Örnek:

➜ Gözleri uzun uzun burkuldu kaldı bende, dedi:

– Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!

★: Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Örnek:

➜ Sıtkı Bey: – Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey : – Ben daha ölmedim.

★ NOT: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

EĞİK ÇİZGİ

★: Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur:

Örnek:

➜ Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak

★: Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

Örnek:

➜ Altay Sokağı, No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

★: Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Örnek:

➜ 18/11/1969 15/IX/1994

★: Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır:

Örnek:

➜ -a/-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden

★: Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

Örnek:

➜ http://tdk.gov.tr

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

★: Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

Örnek:

➜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” vecizesi yer almaktadır.

★ NOT: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

Örnek:

➜ Akıl yaşta değil, baştadır.” atasözü yüzyılların tecrübesinden süzülüp gelen bir gerçeği ifade etmiyor mu?

➜ “İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!” diyorlar.

★: Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır:

Örnek:

➜ Yeni bir "barış taarruzu" başladı.

★: Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

Örnek:

➜ Yahya Kemal'in bazı şiirleri "Kendi Gök Kubbemiz" adı altında çıktı.

★ NOT: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın koyu yazılarak veya eğik yazıyla (italik) dizilerek de gösterilebilir:

Örnek:

➜ Höyük sözü Anadolu'da tepe olarak geçer.

➜ Cahit Sıtkı'nın Şairin Ölümü şiirini Yahya Kemal çok sevmişti.

★ NOT: Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz:

Örnek:

➜ Yahya Kemal'in "Aziz İstanbul"unu okudunuz mu?

TEK TIRNAK İŞARETİ (‘ ‘)

★: Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

Örnek:

➜ Edebiyat öğretmeni “Şiirler içinde ‘Han Duvarları’ gibisi var mı?” dedi ve Faruk Nafiz’in bu güzel şiirini okumaya başladı.

➜ “Atatürk henüz ‘Gazi Mustafa Kemal Paşa’ idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi.”

YAY AYRAÇ

★: Cümlenin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:

Örnek:

➜ Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

★ NOT: Yay ayraç içinde bulunan özel isimler ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

★ NOT: Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

Örnek:

➜ Yunus Emre'nin (1240?-1320)...

★: Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

Örnek:

➜ İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakama yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...

(Reşat Nuri Güntekin)

★: Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır:

Örnek:

➜ Cihanın tarihi, vatanı uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin.

(Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

★: Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan sözcük ve bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

★: Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

★: Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

Köşeli Ayraç ([ ])

★: Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Örnek:

➜ Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

★: Bibliyografik künyelere ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Örnek:

➜ Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922.

Server Bedi [Peyami Safa]

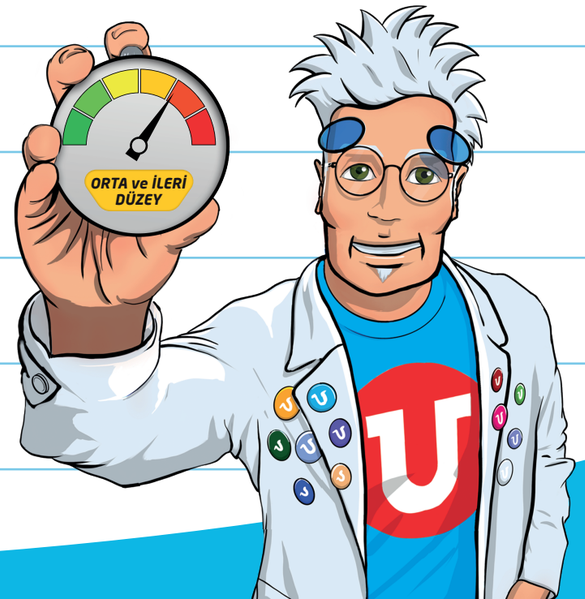
12.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları (Bağdaşıklık)

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

ANLATIM BOZUKLUĞU

ANLAMLA İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI (BAĞDAŞIKLIK)

ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

CÜMLEDE ANLAM KARIŞIKLIĞI (BELİRSİZLİĞİ)

Açıklık : Bir ifadeden herkesin aynı şeyi anlaması gerektiğini belirten anlatım özelliğidir.

Örnek:

- Yaşlı kadının yanına oturdu.
- Selin, Gül'den çok para aldı.
- Teyzemle dayımı ziyaret ettik.
- Başına bir şey gelmesini istemem.

GEREKSİZ SÖZCÜK KULLANILMASI:

Duruluk : Anlatımda gereksiz ifadelere yer verilmemesidir.

Örnek:

- Filmin bitişi, başrol oyuncusunun aradığı kişiyi bulmasıyla noktalandı.
- Yıllarca vatanından ayrı, ailesinden uzak kalmasının nedeni çocuklarına iyi bir gelecek sağlamak içindi.
- Araba birdenbire duruverince biz de heyecanlandık.
- Mühendislik mesleği, son zamanlarda gençler tarafından çok tercih ediliyor.
- Genç kadın aşağı yukarı yirmi yaşlarındaydı.
- Üç saat süre boyunca çalışmış, artık çok yorulmuş.

SÖZCÜĞÜN YANLIŞ ANLAMDA KULLANILMASI :

★ : Kimi zaman sözcüklerdeki ses benzerlikleri veya anlam yakınlıklarından dolayı sözcükler birbirinin yerine kullanılabilmekte, bu da anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

Örnek:

- Çok çalışmasına karşılık henüz istediği parayı alamadı.
- Vatandaşlarımız arasında dil, din, soy ayrıntısı yapılmaz.
- İşçi sorunları, altından kalkınamaz boyutlara ulaştı.
- Bu markette gıda ürünlerinin fiyatı hayli pahalı.
- Kısa süre çalıştığı bu yerde birçok dostluk edinmişti.

ANLAMCA ÇELİŞEN SÖZLERİN BİR ARADA KULLANMASI :

★ : Cümlede kesinlik ve olasılık bildiren ifadelerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

Örnek:

➜ Gönderdiğim paketi eminim bugüne kadar almış olmalısınız.

SÖZCÜĞÜN YANLIŞ YERDE KULLANILMASI: :

Örnek:

➜ Geçen yıl birçok iş adamı ekonomik kriz yüzünden açtığı fabrikayı kapatmak zorunda kaldı.

DEYİM YANLIŞLARI :

★ : Deyimlerin cümlenin anlamına uygun olarak kullanılmaması veya deyimin kalıplaşmış yapısının bozulması anlatım bozukluğuna neden olmaktadır.

Örnek:

➜ Maymun iştahlıdır, ne bulsa yer.

➜ Ona yardım et, elinden geleni ardına koyma.

➜ Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

MANTIK HATASI :

Örnek:

➜ İkinciyi geçen yarışmacı üçüncü oldu.

➜ Ahmet, on ikiye karşı on oyla seçimin galibi oldu.

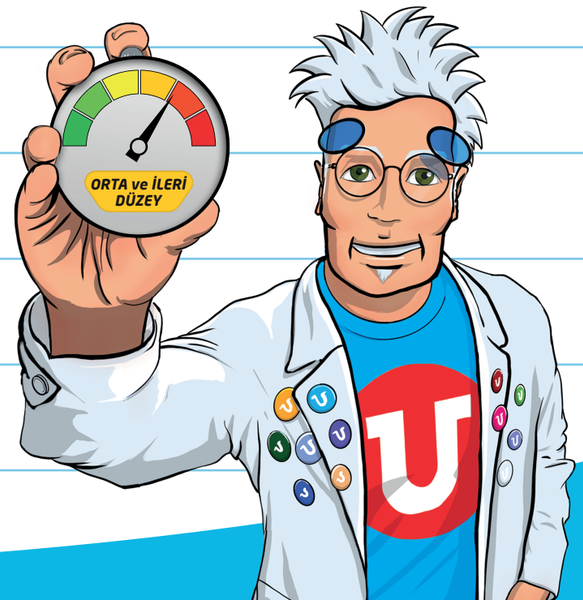
12.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Dil Bilgisi İle İlgili Anlatım Bozuklukları (Bağlaşıklık)

ABONE OL

FATMA GÜL ÖRS

ANLATIM BOZUKLUĞU

DİL BİLGİSİ İLE İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

(BAĞLAŞIKLIK)

Doğruluk:

Anlatımda cümlenin yapısının Türkçenin söz dizimine uygun olması gerektiğini ifade eden bir anlatım özelliğidir.

YÜKLEM YANLIŞLARI :

➜ Cümlede özne ve yüklem arasındaki uyumsuzluk, eylemsilerle söz öbekleri ile ek eylemle söz öbekleri arasındaki uyumsuzluk anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

➜ Oldukça yetenekli fakat çalışkan değildi.

➜ İnsanlara gereken ilgi ve önemi vermek zorundayız.

➜ Olaydan büyük bir üzüntü duyduğunu, suçluların cezalandırılmasını istedi.

➜ Üçüncü sınıfta ben sınıf başkanı, Aydın başkan yardımcısıydı.

➜ Bir ailenin verdiği insanüstü bir çabanın öyküsüdür bu.

ÖZNE YANLIŞLARI :

Özne eksikliği:

Örnek:

➜ Ali'nin köpeği kayboldu, çok üzüldü.

➜ Nüfus sayımı bu yıl yapıldı, bir hayli artmış.

Özne-yüklem uyuşmazlıkları :

Olumluluk-olumsuzluk bakımından uyuşmazlık: Cümlenin öznesinde **herkes, hepsi, tümü** gibi varlık bildiren belgisiz zamirler varsa yüklem biçimce olumlu, hiç kimse, kimse, hiçbiri gibi yokluk bildiren belgisiz zamirler varsa **yüklem biçimce olumsuz olur.**

Örnek:

- Kimse içeri girmesin, salonda beklesin.

- Adada yaşayan hiç kimse bu sorunu çözmeye çalışmamış, aksine yok saymayı seçmiştir.

Tekillik-çoğulluk bakımından uyuşmazlık :

★ : Cümlenin öznesi insansa yüklem tekil veya çoğul olabilir.

Örnek:

➜ Hasan ve Emine geçen ay evlendi. / evlendiler.

★ : Cümlenin öznesi insan dışı bir varlığı karşılıyorsa yüklem tekil olmalıdır.

Örnek:

➜ Kitabın sayfaları yırtıldı.

➜ Kitabın sayfaları yırtıldılar.

➜ Kediler çöplüğü karıştırıyorlardı.

➜ Kediler çöplüğü karıştırıyordu.

★ UYARI: Cümlenin öznesi kişileştirilmiş bir kavramı karşılıyorsa yüklem tekil veya çoğul olabilir.

Örnek:

➜ Martılar keyifle uçuyordu. /uçuyorlardı.

★ : Cümlenin öznesi kişileştirilmiş bir kavramı karşılıyorsa yüklem tekil veya çoğul olabilir.

Örnek:

➜ Yirmi aday sınava girdi. / girdiler.

★ : Cümlenin öznesi sayı anlamı içeren belgisiz zamirse yüklem tekil olmalıdır.

Örnek:

➜ Hastalardan birkaçı doktoru bekleyeceğini söyledi. / söylediler.

➜ Hepsi gelir gelmez seni sordular.

➜ O kurumda herkes saygılı, hoşgörülü ve başarılı olmayı öğrenmişlerdi.

ÇATI UYUŞMAZLIĞI :

➜ Cümlede birden fazla yargı varsa ya hepsi etken ya da hepsi edilgen olmalıdır. Bu yapıya uymayan bir cümlede anlatım bozukluğu oluşur.

Örnek:

➜ Projeyi hazırlayıp müdüre sundu.

➜ Proje hazırlanıp müdüre sunuldu.

Örnek:

➜ Projeyi hazırlayıp müdüre sunuldu.

➜ Biraz dikkatli bakınca bu altınların sahte olduğu anlaşılır.

TÜMLEÇ YANLIŞLARI :

➜ Tümleç (dolaylı tümleç, zarf tümleci, nesne) eksikliğine dayalı yanlışlardır.

Örnek:

➜ Kardeşini yanına çağırdı, bir şeyler söyledi.

➜ Önemli olan müzisyenin müzik aletini asla yarı yolda bırakmaması ve ihanet etmemesidir.

➜ Sanata değer vermeyen bu insanların arasında bulunmak, konuşmak istemiyordu.

➜ Yazar, Türkçeye çok müdahale edildiğini; dille oynamanın, zorlamanın yanlış olduğunu ifade ediyor.

TAMLAMA YANLIŞLARI:

Tamlayan eki eksikliği:

Örnek:

➜ Ünlü yazarın otuz yıllık deneyimlerini anlattığı bu eser, genç yazar adayları için çok önemli bir kaynak olacağına inanıyorum.

Farklı türdeki tamlayanların ortak tamlanana bağlanması:

Örnek:

➜ Özel ve kamu arazisi ayrımı yapılmaksızın yeni bir imar planı yapıldı.

Çoğul anlamı veren sıfatların çoğul adla kullanılması:

Örnek:

- Sizinle pek çok projelere imza atacağımızı düşünüyorum.

- Ege Denizi'nde birçok irili ufaklı adalar bulunur.